

**T.C.
TAŞKENT BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ**

2015 YILI

**ÖZBEKİSTAN'IN GENEL
EKONOMİK DURUMU
VE
TÜRKİYE İLE
EKONOMİK-TİCARİ
İLİŞKİLERİ**

MART 2016

TAŞKENT

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I.....	4
1. GİRİŞ.....	4
2. SOSYAL VE EKONOMİK GÖSTERGELER	4
2.1. ÜLKE KİMLİĞİ.....	4
2.2. SOSYAL GÖSTERGELER	5
2.3. EKONOMİK GÖSTERGELER.....	5
3. ÜLKE HAKKINDA GENEL BİLGİLER	6
3.1. Tarihçe	6
3.2. Siyasi ve İdari Yapı	8
3.3. Coğrafi Bilgiler ve Nüfus.....	10
3.3.1. Coğrafi Bilgiler	
3.3.2. Nüfus	
3.3.3. İşgücü	
4. GENEL EKONOMİK DURUMU	12
Genel Durum.....	12
4.2. Tarım.....	14
4.3. Sanayi	17
4.4. Ulaştırma ve İletişim.....	19
4.5. Ticaret.....	19
4.6. Hizmetler.....	20
4.6.1. Bankacılık	
4.6.2. Sigortacılık	
4.6.3. Leasing	
4.6.4. Sermaye Piyasası	
4.6.5. Turizm	
4.7. Enerji.....	26
4.8. Doğal Kaynaklar ve Madencilik.....	29
4.9. Son Yıllarda Ekonomiye Etkileyen İç ve Dış Olaylar	30
5. EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER	33
5.1. Yatırımlar, Yabancı Sermaye ve Mevzuatı.....	33
5.2. Serbest Endüstri Ekonomik Bölgeleri.....	37
5.3. Dış Ticaretin Genel Durumu.....	39
5.3.1. Dış Ticaret Mevzuatı	
5.3.1.1. Gümrük Vergileri	
5.3.1.2. Aksiz Vergisi (Bandrol)	
5.3.1.3. Katma Değer Vergisi	
5.3.2. Ticarete Uygulanan Standart ve Teknik Düzenlemeler	
5.3.3. Ödeme Şekilleri	
5.5. Dış Ticaret İstatistikleri.....	45
5.5.1. Yıllara Göre Dış Ticaret Değerleri	
5.5.2. Başlıca Ülkelere Göre Dış Ticaret	
5.5.2.1. Özbekistan'ın Ülkeler İtibariyle İhracatı	
5.5.2.2. Özbekistan'ın Ülkeler İtibariyle İthalatı	
5.5.2.3. Özbekistan'ın Ülkeler İtibariyle Dış Ticareti	
5.5.2.4. Özbekistan'ın Ülkeler İtibariyle Dış Ticaret Dengesi	
5.5.2.5. Özbekistan'ın Dış Ticaretinde BDT Ülkeleri hariç İlk 6 Ülke	
5.5.2.6. Özbekistan'ın Dış Ticaretinde BDT Ülkeleri	
5.5.3. BDT ve BDT-Dışı Ülkelere Göre Dış Ticaretin Dağılımı	
5.5.4. Dış Ticaretin Sektörel Dağılımı	

BÖLÜM II	55
1. TÜRKİYE İLE EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER	55
1.1. Ekonomik İlişkilerin Genel durumu.....	55
1.1.1. Ekonomik İlişkilerin Gelişimi	
1.1.2. Türk Şirketleri ve Yatırım Faaliyetleri	
1.1.3. Müteahhitlik Sektörü	
1.1.4. Açılan Krediler ve Gerçekleştirilen Projeler	
1.2. Ticari İlişkilerin Genel Durumu.....	58
1.2.1. Ticari İlişkilerin Gelişimi	
1.2.2. İkili Anlaşma ve Protokoller, Karma Ekonomik Komisyon Toplantıları	
1.2.3. Diğer Temas ve Görüşmeler	
1.3. Dış Ticaret İstatistikleri	62
1.3.1. Türkiye İle Dış Ticaret Durumu	
1.3.2. Başlıca Maddelere Göre Türkiye'ye İhracat (İthalatımız)	
1.3.3. Başlıca Maddelere Göre Türkiye'den İthalat (İhracatımız)	
1.4. Ticari İlişkilerde Bilinmesi Gerekli Genel Konular.....	63
1.4.1. Şirket Kuruluşu	
1.4.2. Dil	
1.4.3. Reklam ve Tanıtım	
1.4.4. İnternet/E-Ticaret	
1.4.5. Başlıca Yayın Kuruluşları (Medya)	
1.5. Yıl İçinde Düzenlenen Fuarlar.....	72
1.6. Belli Başlı Ekonomik ve Ticari Kuruluşlar.....	73
1.6.1. Kamu ve Özel Sektör Kurum ve Kuruluşları	
1.6.2. Türk sermayeli şirketler	
1.7. Özbekistan'a İş Ziyaretinde Yararlı Olabilecek Bilgiler.....	75
1.7.1. Vize	
1.7.2. Para Birimi	
1.7.3. Tercüme Hizmetleri	
1.7.4. Özbekistan'da Seyahat	
1.7.5. Hava Durumu	
1.7.6. Çalışma Saatleri	
1.7.7. Haberleşme	
2. SORUNLAR, GÖRÜŞLER VE ÖNERİLER	78
2.1. Sorunlar	78
2.1.1. Vize	
2.1.2. Konvertasyon	
2.1.3. Gümrük İşlemleri	
2.1.4. Vergi Denetimleri	
2.1.5. Lojistik	
2.1.6. Standart	
2.2. Görüş ve Öneriler.....	82
KAYNAKÇA	83
EK	84
1. 2016 Yılında Özbekistan'da Düzenlenmesi Planlanan Fuarlar Listesi.	

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Merkez Asya'nın çok önemli yer altı ve yer üstü zenginliklerine sahip olan Özbekistan'ı uzun yıllar aynı çatı altında yaşadığı Rusya Federasyonu'nun yanısıra başta Çin, Güney Kore, Japonya ve bazı gelişmiş Avrupa Birliği ülkeleri Orta Asya stratejilerinin merkezine koymuş görünüyorlar. Amerika Birleşik Devletleri de yakın geçmişte bozulan ilişkilerini son dönemde düzeltmiş, karşılıklı ziyaretlerle ilişkileri pekiştirmektedir. Merkez Asya'nın tüm ülkelerine komşu olan, genç ve dinamik nüfusuyla, zengin yeraltı kaynaklarıyla, köklü ve zengin kültürel değerleriyle ön plana çıkan Özbekistan'ın 2015 yılı itibarıyla sosyal ve ekonomik durumu ile ülkemiz ticari ilişkilerinin seviyesi bu raporun konusunu oluşturmaktadır.

2. SOSYAL VE EKONOMİK GÖSTERGELER

2.1. ÜLKE KİMLİĞİ

Devletin Adı	: Özbekistan
Başkenti	: Taşkent
Yönetim Biçimi	: Cumhuriyet
Resmi Dili	: Özbekçe
Dini	: İslam
Para Birimi	: Sum (1 Sum=100 tiyin)
Üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar	:
Birleşmiş Milletler, UNDP, UNCTAD, UNIDO gibi çeşitli BM örgütleri, IMF, Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Asya Kalkınma Bankası, BDT, ESCAP (Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu), İslam Konferansı Teşkilatı, İslam Kalkınma Bankası, AGİT, KEİT, EİT (ECO), Avrasya Ekonomik Topluluğu, SCO Şanghay İşbirliği Teşkilatı.	
Yıllık Ortalama Döviz Kuru (resmi)	: 1 \$ = 2.617,10 Sum (2015)
Yüzölçümü	: 447.400 km ²
Nüfus	: 31.576.400 (1 Ocak 2016)
Kadın	: % 51
Erkek	: % 49
Yıllık nüfus artışı (%)	: % 1,8
Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ²)	: 70,6
Mesai Saatleri ve Günleri	: Pazartesi-Cuma 08.00-17.00 / 09.00-18.00
Büyük Kentler	: Taşkent, Namangan, Fergana, Andican, Semerkand,Buhara, Hive, Hokand, Termez, Karşı, Ürgenç ve Nukus'dur.
Türkiye ile Saat Farkı	: 3 saat (yaz saati ile 2 saat)
Haftalık Çalışma Saati	: 40 saat
Resmi Tatil Günleri	: 1 Ocak - Yeni Yıl Tatili 8 Mart - Kadınlar Günü 21 Mart - Nevruz 9 Mayıs - Hatıra Günü 1 Eylül - Bağımsızlık Günü 1 Ekim - Öğretmenler Günü 8 Aralık - Anayasa Günü Ramazan Bayramı Kurban Bayramı.
Uluslararası Telefon Kodu	: +998

2.2. SOSYAL GÖSTERGELER

Ortalama Ömür	
Kadın	: 75,8 yıl
Erkek	: 73,5 yıl
Okuma Yazma Oranı	: % 90'ın üzerinde
Orta Öğretim Okul Sayısı (ilk-orta-lise)	: 9.765
Yüksek Öğretim Okul Sayısı	: 77
Bin kişiye düşen Otomobil	: 67
Mobil Telefon Kullanıcı	: 22 Milyon
İnternet Bağlantı Sayısı	: 12 milyon
Gelen Turist Sayısı	: 2.500.000
Karayolu Uzunluğu	: 184.900 km
Otoyol Uzunluğu	: 2.755 km
Demiryolu Uzunluğu	: 4.201,1 km
Kişi Başına Yıllık Elektrik Tüketimi (KWH/Kişi)	: 1.818 KWH
Asgari Ücret	: 130.240 Sum (resmi kurla 45,67 \$)

2.3. EKONOMİK GÖSTERGELER

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
GSMH (Milyar Sum)	61.831	77.750	96.589	118.986,9	144.867,9	171.369,0
GSMH (Milyon \$-Resmi kura göre)	39.13	45.46	50.902	56.789	62.637,18	65.480,50
Reel GSMH Artış Oranı (%)	8.5	8.3	8.2	8.0	8.1	8.0
Kişi Başına (GSMH-MG)(\$)	1.385	1.538	1.697	1.862,63	2.018,89	2.073,71
Toptan Eşya Fiyat Endeksindeki Yıllık Artış (%)	16.4	16.5	10.8	12.7	14.8	13.8
Tüketici Fiyat Endeksindeki Yıllık Artış (%)	7.3	7.6	7.0	6.8	6.1	5.6
İşgücü (faal nüfus)	17.157.600	17.357.500	17.557.500	15.900.000	13.505.400	13.767.700
İşsizlik oranı (%)	0.2	0.01	0.01	4.9	5.2	5.2
GSMH – Sektörel Büyüme Hızları (%)						
Tarım	6.8	6.6	7.0	6.8	6.9	6.8
Sanayi	8.3	6.3	7.7	8.8	8.3	8.0
Hizmet	13.4	16.1	14.3	13.7	15.4	14.0
Sabit Sermaye Yatırımı (Milyar Sum)						
Kamu	3.604,1	3.975,1	4.963,8	6.033,3	7.188,2	7.155,7
Özel	11.805,6	14.316,2	17.103,2	21.524,0	26.527,1	33.581,6
Dış Ticaret (Milyon \$)	21.844,2	25.537,1	26.286,5	28.886,0	28.067,9	25.286,1
İhracat	13.044,5	15.027,2	14.258,8	15.087,2	14.108,7	12.870,6
İthalat	8.799,7	10.509,9	12.027,7	13.798,8	13.959,2	12.415,5
Denge	4.244	4.517,3	2.231,1	1.288,4	149,5	455,1
Türkiye ile Dış Ticaret (Milyon \$)	959,9	1.187,6	1.216,3	1.346,9	1.503,9	1.198,5

Özbekistan Kaynaklarına Göre						
İhracat	721.9	910.2	854.9	896.8	964,7	786,8
İthalat	238.0	277.4	361.4	450.1	539,2	411,7
Denge	483.9	632.8	493.5	446.7	425,5	375,1
Ülke Toplamı İçinde Türkiye'nin Payı (%)	4.4	4.7	4.6	4.7	5,4	4,7
İhracat	5.5	6.0	5.9	5.94	6,8	6,1
İthalat	2.7	2.6	3.0	3.26	3.86	3.31
Özbekistan ile Ticaretimiz (Milyon \$) (Kaynak: TÜİK)	1.144,4	1.294,8	1.263,8	1.378,2	1.384,1	1.200,5
İhracat	283	354,9	450,5	562,8	603,4	489,0
İthalat	861,4	939,9	813,3	815,4	780,7	711,5
Denge	578,4	-584,9	-362,8	-252,6	-177,3	-222,5
Cari İşlemler Dengesi (\$)						
Borç Stokları						
İç Borç Stoku						
Dış Borç Stoku (Milyar \$)	3.7	4.2	7.0	6.8	9.4	10.5
Sabit Yabancı Sermaye Yatırımları (Milyon \$)	2.808,0	2.648,8	2.208,2	2.670,6	2.511,85	3.155,7
Seçilmiş Oranlar (%)						
İhracat/İthalat	148	143	118	109,3	101,07	103,7
İhracat/GSMH	33.3	33.5	28	26,5	22,5	19,6
İthalat/GSMH	22.5	23.1	23.6	24.2	22.3	18.96
Petrol rezervi (Milyon ton)	63	60	57	54	54*	53*
Petrol, Gaz ve Yan Ürünleri Üretimi (Mil/ton)	3.7	3.6	3.165	3.5	3.5	3.5
Doğalgaz rezervi (Trilyon m ³)	1.8	1.8	1.8	1.8	1.1*	1.8****
Doğalgaz üretimi (Milyar m ³)	60.1	63.1	62.9	55.2**	65	66
Doğalgaz ihracatı (Milyar m ³)	15	15.2	18.5	18	18	18

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

*British Petroleum.

** CIA The World FactBook.

*** World Bank.

3. ÜLKE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

3.1. Tarihçe:

1924 yılından 31 Ağustos 1991 tarihine kadar eski Sovyetler Birliği'ne bağlı Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak anılan Özbekistan, 1 Eylül 1991 tarihinden itibaren bağımsızlığını kazanmıştır.

Özbekistan'da 29 Aralık 1991 yılında yapılan ilk seçimde oyların % 86'sını alan İslam Kerimov Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Eski Özbekistan Komünist Partisi Eylül 1991'de adını Demokratik Halk Partisi olarak değiştirerek Özbekistan Yasama Meclisi'nde (Ali Meclis) çoğunluğu elde etmiştir.

Özbekistan'da, 26 Mart 1995 günü gerçekleştirilen referandum ile Cumhurbaşkanı İslam Kerimov'un görev süresi 2000 yılına kadar uzatılmıştır. Ocak 2000 tarihinde yapılan çok partili seçimde İslam Kerimov, oyların % 92'sini alarak 2004 yılına kadar cumhurbaşkanı seçilmiş olup, görev süresi dolmadan, 8 Aralık 2001 tarihinde yapılan referandum neticesinde Cumhurbaşkanı Kerimov'un görev süresi bu defa 2007 yılına kadar uzatılmıştır. Bilahare 23 Aralık 2007 tarihinde yapılan seçimlerde, İslam Kerimov 7 yıllık bir süre için % 88,1 oy oranıyla yeniden Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

29 Mart 2015 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde yüzde 90.39 oy alan Liberal Demokratik Parti'si (LDP) adayı İslam Kerimov yeniden cumhurbaşkanı seçildi. Kerimov seçime katılan seçmenlerden 17 milyon 122 bin 957 kişinin desteğini aldı.

Diğer adaylardan Milli Tiklanış Demokratik Partisi (MTDP) adayı Akmal Saidov yüzde 3.08, Halk Demokratik Parti (HDP) adayı Hotamcon Ketmanov yüzde 2.92 ve Adalet ve Sosyal Demokratik Parti (ASDP) adayı Nariman Umarov ise yüzde 2.05 oranında oy aldı.

Özbekistan bağımsızlığını kazandıktan sonra hem BDT ülkeleriyle hem de diğer ülkelerle siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Özbekistan 132 devletle diplomatik ilişkiler kurmuş, 45 ülkenin elçiliği, 10 uluslararası örgüt temsilciliği, bir konsolosluk ve dokuz fahri konsolosluk, beş uluslararası finans kuruluşu temsilciliği, diplomatik statüde üç ticaret delegasyonu bulunmaktadır. Diğer taraftan Özbekistan'ın 46 ülkede Diplomatik Temsilciliği bulunmaktadır.

Özbekistan, 2 Mart 1992 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatına üye olmuştur. Birleşmiş Milletler, UNDP, UNCTAD, UNIDO gibi çeşitli BM örgütleri, IMF, Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Asya Kalkınma Bankası, BDT, ESCAP (Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu) ile İslam Konferansı Teşkilatı, İslam Kalkınma Bankası, AGİT, KEİT ve EİT (ECO) ile üyelik ilişkileri içerisinde olan Özbekistan, Dünya Ticaret Örgütü'ne katılım müzakerelerini sürdürmektedir.

Yukarıda sayılan kuruluşlara ilave olarak ülkenin mali ve teknik yardımlar aldığı ülke ve kuruluşlar arasında; AB, OECD, USAID, British Council, TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı), JICA (Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı), KICA (Kore Uluslararası İşbirliği Ajansı), GIZ Almanya, Fransa, İsrail, İtalya ve İsviçre Hükümetleri ile bazı Hükümet Dışı Örgütler (NGO's) yer almaktadır.

Özbekistan, 11 BDT ülkesi ile serbest ticaret uygulamasına, 8 BDT ülkesi ile Serbest Ticaret Anlaşmasına, bunun dışında kalan 45 ülkeyle de ticari ve ekonomik işbirliğine yönelik anlaşmalar imzalamıştır. Özbekistan, 2006 Ocak ayında, Avrasya Ekonomik Topluluğu'na (AvET) katılmıştır. 2000 yılı sonunda kurulan AvET, genel itibariyle AB benzeri bir ekonomik entegrasyonu, kişi, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı ve ortak bir pazar kurulmasını hedeflemektedir.

29 Mayıs 2014'te Belarus, Kazakistan ve Rusya liderleri tarafından imzalanan bir antlaşma ile temelleri atılan Avrasya Ekonomik Birliği'ne Özbekistan henüz üye olmamıştır.

Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan devletleri arasında ekonomik ve siyasi işbirliğini geliştirmek amacı ile kurulan Şanghay Beşlisi örgütüne 15 Haziran 2001 tarihinde Özbekistan da katılmış olup örgütün adı Şanghay İşbirliği Teşkilatı olarak değiştirilmiştir.

3.2. Siyasi ve İdari Yapı

Demokratik sistemi yerleştirmek için çok partili sisteme geçilmesine yönelik olarak alternatif partilerin kurulması için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Aralık 1994'de ilk çok partili demokratik seçimler yapılarak mevcut meclis oluşturulmuştur.

2004 yılında yapılan bir yasal düzenlemeyle, Özbekistan'da yasama organı olarak; Yüksek Meclis, 150 üyeli Yasama Meclisi ve 100 üyeli Senato olarak yeniden şekillendirilmiştir. Senatoya; Karakalpakistan Cumhuriyeti, Taşkent Şehri ve diğer 12 vilayetten 6'şar Senatör (toplam 84 senatör) seçilmekte, kalan 16 Senatör de Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilmektedir. 150 kişilik Yasama Meclisi'nin 135 milletvekilliği için siyasi partilerden seçim sonucuna göre belirlenmektedir. Daha önce belirlenen 15 sandalye ise Özbekistan Ekoloji Hareketi'ne verilmiştir.

Mahalli ve genel seçimler 27 Aralık 2009 tarihinde birlikte yapılmıştır. 27 Aralık 2009 tarihinde yapılan seçimlerde 150 milletvekilinin 53'ü Liberal Demokratik Parti, 32'si Halk Demokratik Partisi (HDP), 31'i Milli Tıklanış Demokratik Partisi (MTDP), 19'u Adalet Sosyal Demokratik Parti (Adalet SDP) ve 15'i Ekoloji Hareketi'nden seçilmiştir. Kadın milletvekili sayısı 33 olup toplam milletvekillerinin % 22'sini oluşturmaktadır. Milletvekillerinin 47'si Meclisin yaklaşık % 31.3'ü eski milletvekillerinden seçilmiştir. Seçilen milletvekillerinin 34'ü % 22.7'si hukukçu ve 37'si % 24.7'si ekonomistlerden oluşmuştur.

En son 21 Aralık 2014 tarihinde Yasama Meclisi milletvekilliği için yapılan seçimlerde 135 seçim bölgesinin 113'ünde milletvekilleri seçilmiş olup, geriye kalan 22 seçim bölgesinde milletvekili adaylarının tümü yeterli oy alamadığı için 4 Ocak 2015 tarihinde tekrar seçim yapılmıştır. Seçim sonuçlarına göre, Özbekistan Liberal Demokratik Partisi 52, Özbekistan Adolat Sosyal Demokratik Partisi 20, Özbekistan Milli Tıklanış (İmar) Partisi 36 ve Özbekistan Halk Demokratik Partisi de 27 milletvekili çıkarmıştır.

Meclis; dar bölge seçim sistemine göre siyasi partilerin katıldığı oylamalar sonucunda seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Görev süresi beş yıl olan Meclis, bir sonraki Meclis oluşuncaya kadar görevine devam etmektedir. Seçim günü 25 yaşını doldurmuş olan ve en az beş yıl süreyle Özbekistan'da daimi ikamet eden Özbek vatandaşları milletvekili seçilme hakkına sahiptir. Milletvekilleri bilimsel ve pedagojik faaliyetin dışında ücret karşılığı başka bir faaliyette bulunamamaktadır.

Senato; Bölgesel temsil esasına göre seçilen 100 senatörden oluşur. Karakalpakistan Cokarı Kengesi (Yerel Meclis), 12 vilayet ve Taşkent Şehrine bağlı şehir ve ilçe meclislerine seçilen yerel meclis vekilleri tarafından yapılan ortak toplantılarda, gizli oylama ile 6'şar kişi (toplam 84) Senatör olarak belirlenmektedir. Bakiye 16 Senatör ise Cumhurbaşkanı tarafından bilim, sanat, edebiyat, ekonomi ve diğer alanlarda önemli konuma sahip, saygın kişiler arasından atanmaktadır. Senato'da bölgesel, siyasi ve diğer esaslara dayalı gruplar oluşturulamaz. Görev süresi beş yıl olup yeni Senato oluşturuluncaya kadar göreve devam eder. Seçim günü 25 yaşını doldurmuş, beş yıl daimi olarak ikamet eden Özbek vatandaşları senatör olma hakkına sahiptir. Dokunulmazlık hakkına sahip olan Senato üyeleri, suçlanamaz, gözaltına alınamaz ve yargılanamazlar. Senato'da daimi olarak görev yapacak senatör sayısı toplam üyenin ¼'ünü geçemez, daimi çalışacak senatörler bilimsel ve pedagojik faaliyetin dışında ücret karşılığı herhangi bir gelir getirici işle meşgul olamazlar.

Bakanlar Kurulu, Başbakan, Başbakan Yardımcıları, bakanlar ve devlet komitesi başkanlarından oluşur. Karakalpakistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Başkanı da Bakanlar Kurulu üyeleri arasında yer almaktadır. Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı ve Yüksek Meclis'e (Yasama Meclisi ve Senato) karşı sorumludur. Bakanlar Kurulu, seçimlerin ardından kurulan yeni Yüksek Meclis'e istifasını sunar. Yeni yapılan genel seçimlerin ardından Başbakan adayı,

Yasama Meclisi'nde en çok milletvekilliği sandalyesine sahip siyasi parti veya eşit sayıda milletvekilliği sandalyesine sahip bir kaç siyasi parti tarafından önerilir. Cumhurbaşkanı önerilen Başbakan adayını inceledikten sonra 10 günlük süre içerisinde Yasama Meclisi ve Senato onayına sunar. Başbakan adayı, milletvekilleri ve senatörlerin toplam sayısının yarısından fazlasının destek oyu ile onaylanmış sayılır. Bakanlar Kurulu üyeleri Başbakan tarafından önerilir ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır.

Başbakan ile Yasama Meclisi arasında devamlı anlaşmazlık olması durumunda, Yasama Meclisi milletvekilleri toplam sayısının en az üçte ikisi tarafından Cumhurbaşkanıya sunulan öneri çerçevesinde, Yüksek Meclis'in alt ve üst kanadının ortak oturumunun gündemine Başbakana güvensizlik oyu verilmesi konusu getirilir. Başbakana güvensizlik oyu, milletvekilleri ile senatörlerin toplam sayısının en az üçte ikisinin oy vermesi durumunda geçerli olacaktır. Bu durumda, Cumhurbaşkanı Başbakanın görevinden alınmasına ilişkin karar alır. Bakanlar Kurulu da Başbakan ile birlikte istifa eder. Yeni Başbakan adayı Cumhurbaşkanı tarafından Yüksek Meclisi Yasama Meclisi'ndeki siyasi parti meclis gruplarıyla ilgili istişareler yapıldıktan sonra Yüksek Meclis alt ve üst kanadının onayına sunulur. Başbakan adayı Yüksek Meclis tarafından iki kez reddedilmesi durumunda Cumhurbaşkanı, Başbakan Vekilini atar ve Yüksek Meclisi fesheder.

Bakanlar Kurulu, Başbakan, 7 Başbakan Yardımcısı, 15 Bakan ve 8 Komite Başkanından oluşmaktadır.

BAKANLAR KURULU

Başbakan - Şavkat Miromonoviç MİRZİYAYEV.

Başbakan Yardımcıları:

Başbakan Birinci Yardımcısı – Maliye Bakanı, Makroekonomik Kalkınma, Ekonomik Yapı ve Bölgeleri Kalkındırma Kompleksi Başkanı - Rustam Sadikoviç AZİMOV

Başbakan Yardımcısı – Özbekistan Mimarlık ve İnşaat Komitesi Başkanı, Belediye Hizmetleri, Ulaştırma Kopleksi Başkanı - Batir İrkinoviç ZAKİROV

Başbakan Yardımcısı - Jeoloji, Enerji, Kimya, Petrol-Kimya ve Metallurji Sanayi Kopleksi Başkanı – Gulamcan İnamoviç İBRAGİMOV

Başbakan Yardımcısı - "UzAutosanoat" A.Ş Yönetim Kurulu Başkanı, Makine, Elektronik ve Uçak Sanayisini Geliştirme, Ürünlerin Stardartlaştırılması Kopleksi Başkanı - Ulugbek Ubaydullayeviç ROZUKULOV

Başbakan Yardımcısı – Eğitim, Sağlık ve Sosyan Güvenlik, Enformasyon ve İletişim Sektörü Kopleksi Başkanı – Adham İKRAMOV

Başbakan Yardımcısı – Gençlik, Eğitim, Kültür ve Spor Politikaları Kopleksi Başkanı – Bahodir HODİYEV

Başbakan Yardımcısı – Özbekistan Kadınlar Komitesi Başkanı - Elmira Irkinovna BASİTHANOVA

Bakanlar

1. Maliye Bakanı – Rustam Sadikoviç AZİMOV
2. Ekonomi Bakanı - Galina Karimovna SAİDOVA
3. Çalışma Bakanı – Aziz ABDUHAKİMOV

4. Kültür ve Spor Bakanı – Bahodir AHMEDOV
5. İçişleri Bakanı – Adham AHMEDBAYEV
6. Dışişleri Bakanı - Abdulaziz Hafizoviç KAMILOV
7. Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanı - Elyor Macidoviç GANIYEV
8. Savunma Bakanı - Kobil Raimoviç BERDIYEV
9. Yüksek ve Meslek Eğitimi Bakanı – Alisher VAHOBOV
10. Halk Eğitimi Bakanı – Ulugbek İNOYATOV
11. Tarım ve Su İşleri Bakanı – Shuhrat TESHAYEV
12. Adalet Bakanı – Muzraf İKRAMOV
13. Sağlık Bakanı – Anvar ALİMOV
14. Olağanüstü Hal Bakanı - Tursinhon Aydaroviç XUDAYBERGANOV
15. Bilişim ve Telekomünikasyon Bakanı – Hurshid MİRZAHİDOV

Devlet Komiteleri

1. Devlet Mülkü Yönetimi, Girişimciliği Destekleme ve Rekabeti Geliştirme Devlet Komitesi Başkanı – Davron HİDAYATOV
2. Devlet Jeoloji ve Meneral Kaynaklar Komitesi Başkan Vekili - İlhambay Bekçanoviç TURAMURATOV
3. Devlet İstatistik Komitesi Başkanı - Botir Eşbayeviç TORAEV
4. Devlet Gümrük Komitesi Başkanı - Zohid Abdukayumoviç DUSANOV
5. Devlet Vergi Komitesi Başkanı - Botir Rahmatoviç PARPIYEV
6. Devlet Mimarlık ve İnşaat Komitesi Başkanı - Botir İrkinoviç ZAKİROV
7. Devlet Toprak Kaynakları, Jeodezi, Haritacılık ve Kadastro Komitesi Başkanı - Saidkul Amiroviç ARABOV
8. Çevre Koruma Devlet Komitesi Başkanı – Bahtiyor ABDUSAMATOV

Özbekistan, 12 vilayet, Karakalpakistan Cumhuriyeti ve Taşkent Şehrinden oluşmaktadır. Vilayet hakimleri (valiler), Karakalpakistan Bakanlar Kurulu Başkanı ve Taşkent Şehir Hakimi (Belediye Başkanı) devlet başkanı tarafından atanır ve yerel meclislerin onayına alarak göreve başlar. Vilayetler, şehir ve ilçelerden (tümen) oluşmaktadır. Vilayet hakimlerinin altında şehir ve ilçe hakimleri vardır. Şehir ve ilçe hakimleri vilayet hakimisi tarafından atanır ve bu atama ilgili ilçe veya şehir halk mebuslar kurulu tarafından onaylanır ve beş yıl için görev yaparlar. Her vilayet ortalama 10-14 adet ilçeden oluşmaktadır. Özbekistan’da eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve kültür faaliyetlerini kapsayan hizmetlerin yürütüldüğü 164 ilçe ve 20’ye yakın şehir tipi ilçeler bulunmaktadır. Karakalpakistan özerk bir cumhuriyet olup ayrıca Bakanlar Kurulu bulunmaktadır.

3.3. Coğrafi Bilgiler ve Nüfus

3.3.1. Coğrafi Bilgiler

Özbekistan Cumhuriyeti, Orta Asya’nın merkezinde bulunan bir ülkedir. Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan ve Türkmenistan ile komşudur. Güneybatıdaki Ceyhun (Amuderya) ile kuzeydoğudaki Seyhun (Sırderya) ırmakları arasında uzanan toprakların büyük bölümünü kapsar. Kuzey ve kuzeybatıda Kazakistan, doğu ve güneydoğuda Kırgızistan ve Tacikistan, güneybatıda Türkmenistan, güneyde ise Afganistan’ın küçük bir bölümü ile çevrilidir. Ülkenin kuzey ile güney ucu arası 925 km, doğu ile batı ucu arası 1.400 km olup, sınırlarının toplam uzunluğu 6.221 km’dir. 1936’da kurulan Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti Özbekistan sınırları içindedir. Özbekistan, Karakalpakistan ile birlikte 12 vilayete ayrılmıştır. Bunlar Andican, Buhara, Cizzah, Kaşkaderya, Namangan, Semerkant, Surhanderya, Sırderya, Taşkent, Fergana, Harezmi ve Nevai vilayetleridir. Ülkenin yüzölçümü 447.400 km²’dir.

Özbekistan'ın düz ve kurak batı kesimi, ülke topraklarının yaklaşık % 80'ini oluşturur. Kuzeybatıdaki alüvyonlu Turan ovası, Aral Gölü'nün çevresinde 60-90 m'ye kadar yükselir. Güneyde ise Kızılkum Çölü'ne karışır. En batıdaki Üstyurt Yaylası (200 m) hafif dalgalı düz bir yüzeye sahiptir. Bölgenin en belirgin özelliği alçak sıradağlar, tuzlu bataklıklar, düdenler ve mağaralar bulunan kapalı havzalardır. Özellikle ülkenin batı kesiminde yer alan Karakalpakistan Özerk Cumhuriyetinde bulunan Nukus Vilayeti ve o bölgedeki topraklar Aral Gölü'nün giderek kuruması neticesinde aşırı bir tuzlanma ile karşı karşıya kalmıştır.

Ülkede toprakların yaklaşık % 3'ü ormanlıktır. Bitki örtüsü bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Batıdaki düzlükler, havzalar ve dağ eteklerinde yüksekliğe göre değişen otsu bitkiler, dağ tepelerinde ise çalı türü bitkiler ya da ormanlar görülür.

Özbekistan'da kuraklık yaygındır ve kara iklimi hüküm sürer. Yıllık yağış miktarı ortalama 200 mm'dir. Özbekistan'da yazlar uzun, kurak ve sıcak; kışlar ise soğuk ve kısadır. Yaz aylarında sıcaklık sık sık 40 derecenin üzerine çıkar. Kışın ise ortalama sıcaklık -12 derecedir.

3.3.2. Nüfus

ÖZBEKİSTAN'IN VİLAYETLERE GÖRE NÜFUS DAĞILIMI (1 Ocak 2016 tarihine kadar)

(BİN KİŞİ)	TOPLAM NÜFUS (1 Ocak 2016 rakamları)
Özbekistan Cumhuriyeti (2015)	31.576.400
Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti	1.791,1
Vilayetlere göre dağılım :	
Semerkant	3.584,6
Fergana	3.505,0
Kaşkaderya	3.025,5
Andican	2.910,5
Taşkent	2.794,5
Namangan	2.603,2
Surhanderya	2.410,8
Taşkent şehri	2.394,2
Buhara	1.815,1
Harezm	1.747,0
Cizzah	1.276,0
Nevai	928,2
Sırderya	790,7

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Ülke nüfusu giderek artış göstermekte olup, 1991'de 20 milyon 702 bin olan nüfus, 2008 yılında 27 milyon 555 bine, 2009 yılında 27 milyon 767 bine ve 2015 yılı sonu itibarıyla ise 31.576.400'e ulaşmıştır. Nüfus artış oranı geriye doğru 2003'te 1.1, 2004 ve 2005'te 1.2, 2006'da 1.3 ve 2007'de ise 1.5 iken, 2008 yılında % 1.8, 2009 yılında % 1.7, 2010 yılında % 1.8, 2011 yılında % 1.5, 2012 yılında % 1.5, 2013 yılında % 1.7, 2014 yılında % 1,7 ve 2015 yılında da % 1,8 olmuştur. Nüfus büyüklüğü açısından BDT ülkeleri arasında üçüncü sırada,

Orta Asya ülkeleri arasında birinci durumdadır. 120 farklı ulus ve etnik mozaikin oluşturduğu nüfusun, % 80'ini Özbekler, % 3,8'ini Ruslar, % 4,9'unu Tacikler, %3,6'sını Kazaklar, % 2,2'ini Karakalpaklar ve kalanını diğer milletler (Tatar, Kırgız, Türkmen, Ukraynalı, Azeri, Ermeni, Beyaz Rus, Yahudi, Alman, Koreli vs.) teşkil eder. Nüfus yoğunluğu km² başına 70,6 kişi olup nüfusun % 50,6'sı kent merkezlerinde, % 49,4'ü ise kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Kırsal bölgelerdeki nüfusun ¼'ünü Özbekler teşkil etmektedir.

3.3.3. İşgücü

Genç bir nüfusa sahip olan Özbekistan'da nüfusun % 56'sı 25, % 34'ü 15 yaşın altındadır. Ekonomik faaliyetlerde bulunan nüfusun % 56,7'sini erkekler, % 43,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Resmi rakamlara göre yaklaşık 13.058,3 bin kişi istihdam edilmektedir. Ayrıca 2015 yılında 2,7 bin kişinin işsiz olduğu belirtilmektedir. Ancak devletin istihdamı artırıcı tedbirler almasına rağmen işsiz sayısı ve gizli işsizliğin açıklanan rakamların çok daha üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Ülkede 2015 yılı sonu itibariyle aylık asgari ücret 130.240 Sum'dur. Kamu ve özel sektörde işçi ve çalışan kesimin ücretleri 400.000 Sum'dan başlamaktadır. Ücretler çok düşük seviyelerdedir.

Rusya Federal Göçmenlik Hizmeti'nin Ocak 2015 tarihinde yaptığı açıklamaya göre, Rusya Federasyonu'nda çalışan 10.9 milyon yabancı uyruklu işçinin 2.3 milyonu (2. sıra) Özbekistan vatandaşıdır.

4. GENEL EKONOMİK DURUM:

4.1. Genel Durum

Ülkenin 2015 yılı Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYİH) bir önceki yıla göre % 8.0 büyüme oranıyla 171.369,0 milyar Sum'a ulaşmıştır. GSYİH içinde özel sektörün payı ise % 82.9 olarak gerçekleşmiştir.

Son beş yıl incelendiğinde GSYİH ortalama % 8.12 oranında büyüme göstermiştir. 2013 yılında % 8.0, 2014 yılında da % 8.1 büyüme görülmektedir. Son yıllardaki hızlı büyüme güçlü iç ve dış talepten kaynaklanmaktadır. Özellikle yurtdışında çalışan Özbek işçi vatandaşlarının gönderdiği dövizler (GSYİH'nin % 15'i) ve ülkenin ihraç mal fiyatlarının (altın ve hidrokarbon) dönemsel olarak yüksek seyretmesinin etkisiyle tüketim ve gayrimenkul yatırım canlılığını korumaktadır. Ancak 2015 yılında yurtdışında, özellikle Rusya'da çalışan Özbek vatandaşların gönderdiği döviz miktarında ciddi düşüş yaşanmıştır.

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER, 2007-2015.

Göstergeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (Milyar sum)	28.186	36.839	48.097	61.831	77.750	96.589,8	118.986,9	144.867,9	171.369,0
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (büyüme oranı)	9,5	9.0	8.1	8.5	8.3	8.2	8.0	8.1	8.0
Enflasyon (resmi)	6,8	7.8	7.4	7.3	7.6	7.0	6.8	6.1	5.6
Enflasyon (piyasa)	11,8-15	12.2		16,5	20,4	21,2	-	21.4	13.8
Sum - Dolar Değeri (ort. yıllık resmi kur)	1.265	1.324	1.470	1.580	1.710	1.897,54	2.095,24	2.312,81	2.617,10

Sum - Dolar Değeri (ort. yıllık serbest piyasa kuru)	1270	1378	1798	2300	2670	2700	2800	3400	5400
İhracat (Milyon \$)	8.992	11.572	11.771	13.044 .5	15.022 .7	14.258.8	15.087.2	14.108,7	12.870,6
İthalat (Milyon \$)	5.236	7.504	9.438	8799.7	10.509 .9	12.027.7	13.798.8	13.959,2	12.415,5
Dış Borç (Milyon \$)	3.122	3.672	3.747	-	4.236	7.097,1	6.814,7	9.395,5	10.478,5*
İşsiz Sayısı (Bin kişi)	23,2	22.9	20.1	16.2	17.3	626.3	639.7	687.0	709.4
İşsizlik Oranı (resmi)	0,2	0.2	0.001	0.001	0.001	4.9	4.9	5.1	5.2
Toplam Yatırım (Milyar sum)	5.480	8.483	12.532	15.409	10.696	11.629	27.557,3	33.715,3	40.737,3

Kaynak : Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

*Cumhurbaşkanı İ.A. Kerimov konuşması (08.12.2015)

Özbekistan'ın Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYİH) sektörel bazda incelendiğinde, hizmetler sektörünün % 53,5 ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunun dışında, sanayi (% 21,8) ve tarım sektörlerinin (% 14,9) ülke ekonomisi için büyük öneme sahip olduğu bilinmektedir.

GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILA VE SEKTÖREL DAĞILIMI (%)

Yıllar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
GSYİH miktarı (Milyar sum)	28.186	36.839	48.097	61.831	77.750	96.589	118.986,1	144.867,9	171.369,0
Sanayi	%24,0	%27,04	%46.1	%54.3	%24.2	%40.3*	%22.9	%21,8	%21,8
Tarım	%21,7	%12.41	-	%25.5	%17.5		%16,1	%15,8	%14,9
İnşaat	%5,5	%5.95	-	%13.2	%7.8				
Hizmetler	%39,3	%45.3	%47.2	%12.8	%50.5	%52.0	%53.0	%54,0	%54,5
Diğer	%9,5	%9.3	%6.7	%6.7	%7.8	%7.7	%8.0	%8,4	%8,8

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

*NOT: İstatistiklerde bu üç sektörün GSYİH'ya katkısı birlikte verilmektedir.

GSYİH VE KİŞİ BAŞINA GELİR 2008-2015.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
GSYİH (Milyon ABD \$)	26.446,1	32.719,0	39.133,6	45.468,8	50.902,6	56.789,15	62.637,18	65.480,50
Toplam Nüfus (Milyon Kişi)	27.5	28.0	28.2	29.5	29.9	30.4	31.0	31.6
Kişi Başına Gelir	961.6	1.168	1.388	1.538	1.697,6	1.862,6	2.018,89	2.073,71

(ABD \$)									
Kişi Başına Gelirin Yıllık Artış Oranı (%)	19,2	21.5	19.5	10.8	10.4	9.7	8.3	6.2	

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Özbekistan sağlanan hızlı ekonomik büyümeye rağmen düşük gelire sahip ülkeler gurubunda yer almaktadır. 2014 yılında kişi başına düşen gelir % 8,3 artışla 2.018,9 ABD \$'ı olmuş ve 2015 yılında da ise % 6.2 artışla 2.073,7 ABD \$'na yükselmiştir.

4.2. Tarım

Özbekistan'da tarım önemli bir sektör olup, başta pamuk, buğday ekimi ve hayvancılık yapılmakta, meyve ve sebze üretiminin yanında ipekçilikle de uğraşılmaktadır. Tarımsal üretimin % 59'u bitkisel üretimden, % 41'i ise hayvancılıktan oluşmaktadır. Tarım sektöründe temel ürün pamuk olup, toplam tarımsal üretimin yaklaşık yüzde 40'ını teşkil etmektedir. Su kaynaklarının azlığı, teknoloji ve sermaye yetersizliği, ekolojik sorunlar üretimi olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte geçmiş yıllardaki Sovyet tarım politikasından edinilen tecrübeler ve ülkenin sahip olduğu uygun iklim koşulları nedeniyle pamuk üretiminde oldukça uzmanlaşma sağlanmıştır.

Uluslararası Pamuk İstişare Komitesi (ICAC) ve ABD Tarım Bakanlığı verilerine göre, Çin, Hindistan, ABD, Pakistan ve Brezilya'dan sonra dünyadaki altıncı büyük pamuk üreticisi olarak 1.2 milyon ton üretim gerçekleştiren Özbekistan, 2009/2010 sezonunda 1.02 milyon ton üretimle altıncı sırayı korumuş, 2011/12 sezonunda 1.2 milyon ton, 2012/2013 sezonunda da 1.1 milyon ton üretim gerçekleştirilmiştir. Aynı kaynaklara göre, 2007/08 sezonunda 8.3 milyon tonu bulan dünya pamuk ihracatında ABD ve Hindistan'dan sonra, 0.9 milyon tonluk ihracat ile Özbekistan üçüncü büyük pamuk ihracatçısı ülke konumunda iken, 2008/09 sezonunda ise 6.3 milyon tonluk toplam ihracatın 0.6 milyon tonluk kısmını gerçekleştirerek ikinci sıraya yerleşmiştir. 2010/11 sezonunda da 0.8 milyon tonluk pamuk ihracatı gerçekleşmiştir. 2011/2012 sezonunda 0.9 milyon tonluk, 2012/2013 sezonunda 0,6 milyon tonluk, 2013/2014 sezonunda 0,5 milyon tonluk, 2014/2015 sezonunda da yaklaşık 0,6 milyon tonluk ihracat gerçekleşmiştir.

TARIMSAL ÜRETİM MİKTARLARI (BİN TON)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2014/2015 (Değişim)
PAMUK*	3.371	3.375,9	3.422,2	3.483,5	3.439,5	3.360	3.400,2	3.361,3	-1.1 %
HUBUBAT	6.730	7.391,6	7.447,1	5.752,2	7.515,2	7.804,8	8.050,5	8.176,6	1,6 %
BUĞDAY	6.146	6.637	6.730	6.526,7	6.612,1	6.840,8	6.956,0	6.966,9	0.2 %
PİRİNÇ	110.4	194.4	207.4	119.7	325.4	-	-	-	-
PATATES	1.398	1.524,5	1.692,9	1862,4	2.056,1	2.250,4	2.452,4	2.696,7	10,0 %
SEBZE	5.217	5.704,7	6.346,4	6.993,7	7.766,5	8.515,9	9.286,7	10.128,1	9,1 %
MEYVE	1.408	1.542,9	1.710,3	1.871,1	2.052,6	2.260,9	2.490,6	2.746,2	10.3 %

ÜZÜM	791	899.6	987.3	1090.2	1.204,6	1.322,1	1.441,2	1.579,0	9.6 %
ET	1.287	1.367.7	1.461.4	1.564.2	1.672.9	1.787.5	1.906.5	2.033.5	6.7 %
SÜT	5.426	5.779,0	6.169,0	6.766,2	7.310,9	7.884,7	8.432,8	9.028,2	7.1 %
YUMURTA (Milyon adet)	2.429	2.715,9	3.058,8	3.441,7	3.873,7	4.379,1	4.950,0	5.526,0	11,6 %
YÜN	23	24.9	26.5	28.7	31.1	32.4	34.4	36.4	4.8 %
İPEK	-	24.0	25.2	-	-	-	-	-	-

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

*Çırcırlanmamış ham pamuk üretimi.

Orta Asya'da artan su sıkıntısı ve gıda ithalatını mümkün kılan Sovyet ekonomik dağıtım sisteminin sona ermesiyle birlikte, pamuk üretiminin azaltılarak, tahıl ve diğer ürünlerin üretimine ağırlık verilmesi gündeme gelmiştir. Bu çerçevede son yıllarda pamuk ekilen alanlar tahıl, sebze ve meyve üretimi lehine daraltılmıştır.

Ülke topraklarının çok az bir kısmının tarıma elverişli olması nedeniyle, sulanan alanların su ya da diğer kaynakların tüketimi gözönüne alınmadan tek tip tarım ürününe ayrılması aşırı tuzlanma, erozyon gibi bir takım ciddi sorunların ortaya çıkmasına ve beraberinde tarımsal verimin düşmesine neden olmuştur. Bugün ülkenin sulanan topraklarının yüzde 44'ü aşırı ölçüde tuzlanmayla karşı karşıya bulunmaktadır. Kurak kara iklimine sahip olan ülkenin kuzeybatısını baştanbaşa Büyük Kızılkum Çölü kaplamaktadır. Yıllık ortalama yağış miktarı 200 mm'dir. Doğuya gidildikçe yağışlar artmakta ve 500-600 mm'yi aşmaktadır. Yazları uzun, sıcak ve kuraktır.

Hemen hemen tüm işlenmiş arazilerin sulanmasıyla son yıllarda tarımsal üretimin hızla arttığı gözlenmektedir. Halen 4.2 milyon hektar arazi 170.000 km'lik kanal ağıyla sulanmaktadır. Sulanan toprakların en önemli ürünü pamuk olup, toplam pamuk üretimi BDT üretiminin 2/3'ünü oluşturmaktadır. Diğer tarım ürünleri ise pirinç, buğday, badem, meyve, üzüm ve ipektir. Pirinç üretiminde ağırlıklı paya sahip olup, BDT'de üretilen pirincin yaklaşık yarısı Özbekistan'da üretilmektedir.

Hükümetin yürüttüğü ithal ikameci politikanın bir parçası olarak Özbekistan kendi kendine yeterli bir tahıl üreticisi ülke olmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, önümüzdeki yıllarda tarım ve tarıma dayalı sanayide yatırımların artması beklenmektedir.

Ülkede yılda yaklaşık altı milyon ton meyve ve sebze üretilmekte olup, bu miktar iç piyasanın ihtiyacını fazlası ile karşılamakta, ancak meyve sebze işleme tesislerindeki yetersizliğinden ve eski teknoloji kullanımından ötürü üretimi yapılan mallar istenilen düzeyde işlenememektedir.

1990'ların başında ülkede tarımsal üretim devlet işletmeleri ve kooperatifler tarafından gerçekleştirilirken, 1999 yılından itibaren büyük ölçekli devlet işletmelerinin özelleştirilmesi çalışmaları başlatılmıştır. Tarım alanları devlet mülkiyetinde kalmaya devam etmektedir. Temmuz 1998'de yayınlanan bir kararname ile başka bir yasada aksine bir hüküm bulunmadıkça arazi parsellerinin satılması ya da ipotek edilmesi yasaklanmıştır. Yapılan özelleştirme arazilerin bir nevi kiralınması anlamına gelmektedir.

Özbekistan'da tarımsal faaliyetler merkezi planlama ile yürütülmektedir. Özbekistan, Tarım ve Su Kaynakları Bakanlığı ve Özbekistan Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret

Bakanlığı tarafından tarım alanlarında yetiştirilecek ürünlerin miktarları bölgelere göre belirlenmektedir. Buna göre vilayetlerdeki ve ilçelerdeki yetkili makamlar tarafından tarım alanlarında hangi ürünün ne miktarda yetiştirilmesi gerektiği önceden belirlenmekte ve belirli bir plan dahilinde devlete teslim edilmesi gereken asgari miktarlar tespit edilmektedir. Çiftçiler ve aile şirketleri verilen planda belirlenen üretim miktarını gerçekleştirmek zorundadır.

Geçmiş yıllarda devamlı zarar etmiş olan kolhoz ve sovhozlar şirket ve çiftçilere dağıtılırken, toprağın büyüklüğüne ve verimine bakılarak şirket ve çiftçilere paylaştırılmaktadır. Geçmiş yıllarda ortaya çıkan bu zararların şirket ve çiftçiler tarafından aldıkları arazi ölçüsünde 3 yıl içerisinde devlete ödenmesi gerekmektedir. Çiftçiye ve şirkete verilen toprak mülkiyeti değil kullanım hakkını ifade etmektedir. Ayrıca tahsis ettiği toprağa hangi ürünün ekileceğini ve ürünün ne kadarının devlete verilmesi gerektiğini yine devlet belirlemektedir. Devletin belirlediği planı yani üretim miktarını yerine getiremeyen çiftçi veya şirket borçlu kalmaktadır ve bir sonraki yıl borcunu ödemek zorundadır. Genelde arka arkaya devletin verdiği planı yerine getiremeyen çiftçinin toprağına el konulmaktadır.

Çiftçi yetiştirdiği ürünlerin (pamuk hariç) devlete vermekle yükümlü olduğu miktarı aşan kısmını istediği gibi satma ve kullanma hakkına sahiptir. Devlete verilmesi gereken miktar hektar başına ton olarak belirlenir. Çiftçi üretim fazlasını ancak yaşadığı vilayet dahilinde satabilmektedir. Pamuk üreten çiftçilerin ürettiği pamuğun tamamını devlet almakta olup, pamuk ticareti yasaktır.

Çiftçi veya şirket hangi ürünü yetiştireceğini devletin belirlemesinden sonra, o ürünün tohumunu devlete ait Tohum Hazırlama Kuruluşundan ödünç alabilir. Ekim ve gübreleme işlerini kendisi yapabileceği gibi, isterse devletin transfer ettiği para ile yaptırabilir. Hasat zamanı çiftçiler kendi özel makinalarını veya devletin verdiği makinaları kullanabilirler. Ancak pamuk toplamada kilo başına ödenmesi gereken miktarı devlet belirler ve onun altında ödeme yapılamaz. Pamuk toplamada çalışan işçilerin ücretinin en geç beş gün içerisinde ödenmesi gerekmektedir.

Toplanan pamuğun tamamı devletin ambarına teslim edilir. Devlet pamuğun tohumu ve lifini aldıktan sonra pamuk lifinin parasını kendi belirlediği fiyattan çiftçinin banka hesabına yatırır. Tohumunu ise bölgede belirlenen yağ fabrikasına verir. Yağ fabrikası aldığı pamuk tohumundan elde ettiği yağ ve döküntüleri belli bir ücret karşılığı çiftçiye verir. Çiftçi bunları istediği gibi kullanabilir. Çiftçinin banka hesabına yatan paradan aldığı makina, yakıt, tohum vs. için yapılan masraflar düşülür. Geri kalan kısım çiftçiye ait olup, bu miktarı çiftçinin nakit olarak kullanması mümkün değildir. Ancak hesaptan hesaba kullanabilir ve yalnızca yanında çalışan işçilere ödenecek ücretler için bankadan nakit para çekebilir.

Bu sistem, kolhoz ve sovhozların özelleştirme için şirketlere ve çiftçilere dağıtılan bütün araziler için yani sebze, meyve ve diğer ürünleri üreten çiftçiler ve şirketler için de geçerlidir. Ancak bağımsızlıktan sonra özel mülkiyet olarak kırsal kesimde yaşayan vatandaşlara dağıtılan arazilerde üretilen sebze ve meyvenin (pamuk hariç) istenilen fiyattan pazarlanabilmesi ve serbestçe satılabilmesi imkanı tanınmıştır.

Özbekistan'da, tarım sektörünün gelişmesi için, tarım alanlarında faaliyet gösteren kişi ve kuruluşların tarım makinalarına olan taleplerinin karşılanabilmesi ve mali yönden desteklenebilmelerini teminen ÖZQİŞLOQHOCALİKMAŞLEASİNG birleşmesi kurulmuştur. Bu finansal kiralama (leasing) şirketi tarım alanında çalışan şirketlere uzun vadeli kredilerle tarım makina ve aletlerini tedarik etmektedir.

Özbekistan tarım alanındaki verimliliği artırmaya yönelik bilimsel çalışmalara büyük önem vermektedir. Bu amaçla, Özbek Tarımı Bilimsel Verimlilik Merkezi'ni kurmuştur. Bu kuruluş, Tarım Bakanlığı ve diğer kuruluşlarla işbirliği yaparak ülkedeki tarım komplekslerinin önemli sorunları konusunda bilimsel araştırmalar yapmak; tarımsal üretim etkinliğini en üst

seviyeye çıkarmak için gerekli çalışmaları yürütmek ve uluslararası araştırma merkezleriyle işbirliğini geliştirmekle görevlendirilmiştir. Diğer yandan Pahtabank'ın (Pamukbank) Agrobank (Ziraat Bankası) adıyla yeniden kurulmasına ilişkin Cumhurbaşkanı kararı yayımlanmıştır. Buna göre, tarım sektöründeki projelerin finanse edilmesi, tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmeler ile çiftçilere kredi ve bankacılık hizmeti verilmesi, tarım sektöründe yatırım politikasının yürütülmesi Agrobank'ın temel görevleri olarak belirlenmiştir. Öte yandan Cumhurbaşkanı tarafından alınan diğer bir karar ile Galla Bank, Kışlak Kuruluş Bankasına (Rural Construction Bank) dönüştürülmüştür. Ağırlıklı olarak kırsal kesimlerin geliştirilmesine yönelik projeleri finanse etmekle yükümlü olacak bankanın, 1 Ocak 2012 tarihine kadar gelir ve mülkiyet vergisinden, bankanın ihtiyacı için ithal edilecek cihaz ve teçhizatın, gümrük vergisinden muaf tutulması öngörülmüştür.

4.3. Sanayi

Ülkede sanayi kuruluşlarının geçmiş yıllarda planlanması yapılırken, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin genel ekonomik durumu ve potansiyeli dikkate alınarak yatırımlar gerçekleştirilmiştir. Bu itibarla SSCB'nin dağılmasından sonra gerek hammadde, gerek finansman ve pazarlama yetersizliği nedeniyle önemli miktarda sanayi tesisi atıl vaziyette kalmış veya düşük kapasite ile çalışmaktadır. Bu tesislerin faaliyete geçirilmesi veya daha verimli hale getirilmesi için özelleştirme ve yabancı yatırımcı arama çabaları sürdürülmektedir.

Devlet İstatistik Komitesi verilerine göre, 2015 yılında 35.040 milyon dolar (91.705,3 Milyar sum) değerinde sanayi üretimi gerçekleştirilmiştir. Bu rakam, bir önceki yıla göre % 8'lik bir artışı ifade etmektedir. Ülkede üretilen sanayi üretiminin alt sektörlere göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

SANAYİ ÜRÜNLERİNİN ALT SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (2007-2015)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sanayi Ürünlerinin Payı	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Petrol sanayi	18.0	20.1	21.5	19.2	17.5	18.3	15.8	13.1	13.3
Demirdışı metaller	15.8	12.6	11.7	11.3	10.4	10.0	9.5	8.7	8.3
Makina üretimi ve metal işleme	15.0	16.2	16.2	16.2	16.1	17.0	19.8	19.7	16.4
Hafif sanayi	14.1	12.9	12.2	13.4	13.5	12.9	13.0	14.0	16.7
Enerji	9.4	8.6	8.9	8.4	8.0	7.9	7.5	7.1	7.5
Gıda sanayi	9.0	10.6	11.2	12.6	14.0	14.0	13.2	16.0	18.2
Yapı malzemeleri	5.3	4.9	4.7	5.0	5.3	5.4	6.4	6.1	5.0
Kimyasallar ve petrokimya sanayi	4.8	5.0	4.7	5.1	5.5	5.3	5.4	5.5	5.1
Demir-çelik ürünleri	2.4	2.9	2.4	2.4	2.6	2.4	2.4	2.4	2.3
Ormancılık ve ağaç ürünleri, selülöz kağıt	0.9	0.8	1.1	1.1	1.1	1.2	1.2	1.7	1.6
Diğer sanayi dalları	5.3	5.4	5.4	5.3	6.0	5.6	5.8	5.7	5.6
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

İmalat sanayinin yapısı incelendiğinde, öncelikli ve gelişmekte olan, yabancı yatırımcıların da ilgisini çeken en önemli sektör otomotiv sanayidir. Özbekistan'ın otomotiv sektöründe Özbek Devlet Oto Sanayi A. Ş.'nin (Uzavtosanoat) kurduğu ortak girişimlerle (joint venture) birlikte Alman Daimler-Benz ve Güney Kore'nin Daewoo firmalarının katkısıyla ülkede bu alanda önemli gelişmeler sağlanmıştır. Daimler-Benz firması 1995 yılında 400 adet otobüs üretimiyle ülkedeki ilk Mercedes otobüs üretimini gerçekleştirmiştir. Bu üretimin önemli bir kısmı Uzavtosanoat tarafından oluşturulan Asaka Bank vasıtasıyla satılmıştır.

1996 yılında üretime başlayan 658 milyon dolarlık UzDaewooAuto fabrikası 2000 yılı sonuna kadar 238.000 araç üretmiş olup, monopol durumundaki UzDaewooAuto otomobil fabrikasının üretimi 2004 yılında % 73, 2005 yılında % 44, 2006 yılında % 39'luk artış göstermiştir. 2007 yılında % 23'lük artışla 172.000 otomobil üretilmiş ve bu rakamın 109.000 adedi ihraç edilmiştir. 2009 yılından itibaren Chevrolet lisansı ile otomobil üretimine devam eden fabrika 2012 yılında 235.518 adet, 2013 yılında 251.342 adet, 2014 yılında 245 700 adet ve 2015 yılında da 219 000 adet otomobil üretmiştir. Üretimin büyük bir kısmı iç piyasada satılmakta olup, ayrıca Rusya ve diğer BDT ülkelerine ihracat yapılmaktadır.

Diğer taraftan GM firması araba motoru üretimi için Taşkent'te yatırımı yapmış olup, 2010 yılında üretime başlamıştır.

Ayrıca, Koç Holding, Özbek ortağı Uzautosozlash ile ortak olarak 64 milyon dolar sermaye ile Semerkand'ta ticari araç üretimi ve aksesuar satışı yapan Samkoçauto fabrikasını kurmuştur. Ancak söz konusu ortaklık sona ermiş olup, fabrikada 2007 yılından itibaren Japon Isuzu marka ticari araç üretimine geçilmiştir. Bu fabrikada 2010 yılında 1.268 adet, 2011 yılında 964 adet ve 2012 yılında 1010 adet otobüs üretilmiştir.

Özbek Oto Sanayi ("Uzavtosanoat") A.Ş. Basın Müşavirliği tarafından yapılan açıklamada, 2014 yılında GM Uzbekistan fabrikasında 245.700 adet otomobil üretildiği ve 55 bini ihraç edildiği bildirilmektedir. Şirket verilerine göre, 2014 yılında otomotiv sektöründe faaliyet yürüten şirketlerin üretim hacmi % 11.1 oranında artarak 8,9 trilyon Sum olmuştur. Kurum bünyesindeki fabrikalar tarafından 2014 yılında 245.700 adet binek otomobil, 3.800 adet "ISUZU" marka otobüs ve kamyonlar, 1200 adet MAN marka kamyon ve 133.700 adet motor sistemleri üretilmiştir. Özbekistan'da üretilen otomotiv ürünleri daha çok Rusya Federasyonu, Kazakistan, Azerbaycan, Ukrayna, Belarus gibi BDT ülkelerinin yanı sıra Endonezya, Brezilya, Türkiye ve Kore gibi ülkelere ihraç edilmektedir. Ancak 2014 yılında Rusya'ya binek otomobil satışı 2013 yılına göre % 38 oranında azalarak 37.695 adet olmuştur.

Alman MAN Şirketi tarafından 2009'da kurulan fabrikada aynı yıl üretime başlanılmış ve aynı yıl 722 adet, 2010 yılında 832 adet, 2011 yılında 839 adet, 2012 yılında 910 adet ve 2013 yılında 1200 adet ve 2014 yılında da 1200 adet kamyon üretilmiştir.

Özbek Devlet Oto Sanayi A.Ş. ile Mercedes Benz arasında 2010 yılının Mayıs ayında kurulan ortak şirketin Taşkent Çkalov Uçak Fabrikasının kullanılmayan tesislerinde şehiriçi ve şehirlerarası otobüs ile midibüs üretimi için yatırıma başlamıştır.

Tarım makinaları ve ekipmanları üretiminde önemli bir kapasiteye sahip olan Özbekistan'da tarımsal üretimin önemli bir kısmı eski makinalar ile yapılmaktadır. 1995 yılında ABD "CASE" şirketinin Taşkent traktör fabrikası ile yapmış olduğu anlaşma sonucu önemli sayıda ve çok çeşitli tarım alet ve makinaları tarımsal üretimde yerini almıştır. Bilahare Almanya ile ortak yatırım sonucu TTZ Traktör fabrikasında Alman patentli traktör üretimi yapılmaya başlanılmıştır. TTZ Fabrikasında 2010 yılında 2.539 adet traktör üretilmiştir. Ayrıca, Rusya, Belarus ve Kazakistan'dan traktör ve söz konusu diğer ürünlerin ithalatı da yapılmaktadır.

Taşkent Mekanik Fabrikası olarak yeniden adlandırılan Çkalov Uçak Fabrikasında İl-114 ve İl-76 tip uçaklar için yedek parça üretimi yapılmaktadır.

Özbekistan'da halihazırda mevcut ve gelişme potansiyeli bulunan diğer önemli sektör tekstildir. Bu sektörde önemli yatırımlar yapılmıştır. Ancak yine de kapasite yeterli düzeyde değildir. Pamuk ve pamuk ipliğinin çok az bir kısmı ülke içerisinde işlenebilmektedir. Bu sektörde atıl vaziyette olan pek çok tekstil fabrikasının modernizasyonu için yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır. Mevcut tesislere ilave olarak ülkede üretilen pamuğun daha fazla katma değer

yaratılarak pazarlanması ve ihraç edilmesi için kumaş ve konfeksiyon fabrikaları kurma çalışmaları devam etmektedir.

Özbekistanda tekstil firmalarının büyük kısmının kayıtlı bulunduğu Uzbekyengilsanoat A. Ş. kayıtlarında yaklaşık 285 firma bulunmaktadır. Bunların arasında 77 adedi iplik üretimi, 60 adedi dokuma ve örme, 27 adedi ipek işleme ile iştigal etmektedir. Bu işletmelerin yıllık 390.000 ton pamuk ipliği üretimi, 111.7 milyon metrekare kumaş üretimi, 59.000 ton örme kumaş, 108.5 milyon adet örme ürünleri, 8 milyon çift çorap, 1.900 ton ipek ipliği kapasitesi bulunmaktadır. Ayrıca 7 adet ticari şirket de bu kurumun altında yer almaktadır.

Geçmiş yıllar içerisinde tekstil sektörüne 1,5 milyar dolar değerinde yabancı sermaye yatırımı gerçekleşmiştir. Özbekistan'da 100'den fazla yabancı sermayeli şirket kurulmuş olup, toplam tekstil ürünlerinin % 95'i bu şirketler tarafından üretilmekte ve üretilen malın % 80'i ihraç edilmektedir. Bu firmaların % 45'i Türkiye, % 9'u Kore, % 8'i İngiltere, % 7'si Almanya yatırımları olarak faaliyet göstermektedir.

4.4. Ulaştırma ve İletişim

Özbekistan'da yurtiçi ve yurtdışı yük taşımacılığı genellikle karayolu vasıtası ile yapılmaktadır. 2015 yılı içerisinde bir önceki yıla nazaran % 5.1'lik artışla 1.534,0 milyon ton yük taşımacılığı yapılmıştır. Bunun 1.398,5 milyon tonu karayolu, 67,7 milyon tonu demiryolları, 67,8 milyon tonu boru hattı, geri kalan kısmı da havayolları ile gerçekleştirilmiştir. Yaklaşık 100.000 firmaya taşımacılık yapma lisansı verilmiştir.

Özbekistan'da 2015 yılında toplam 20,2 milyon kişi demiryolu, 2,2 milyon kişinin de havayolu ile seyahat ettiği istatistiklere yansımaktadır.

1993 yılında başlatılan Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru Programının (TRACECA) halen ülkemiz ve Özbekistan'ın yanısıra, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Romanya, Tacikistan, Türkmenistan ve Ukrayna olmak üzere 13 üyesi bulunmaktadır. Özbekistan, Programa aktif şekilde katılmaktadır.

Öte yandan, Özbekistan'da DHL, FedEx, UPS, Aramex, ASE Express gibi uluslararası kargo şirketleri, iletişim sektöründe UMS, Beeline, Ucell, Uzmobil gibi mobil operatörler faaliyet göstermektedir.

4.5. Ticaret

Özbekistan perakende satışlar, genellikle pazarlarda yapılmaktadır. Mağazacılık ve AVM yeni gelişmekte olup, bu sektörde büyük bir potansiyel bulunmaktadır. Katlı mağazacılığın örnekleri çok azdır. Piyasaya genellikle ucuz uzakdoğu malları hakimdir. Türk malı kalitesi ve fiyatının yüksek oluşuyla bilinmektedir. Firmaların yaşam ömrü kısa olup, firma geçmişleri çok anlamlı olmamaktadır. Bu nedenle firma hakkında bilgi almak için yerel yapılardan, geleneksel yollardan ve metotlardan istifade edilmelidir.

2015 yılında, perakende satışları bir önceki yıla nazaran % 15.1 oranında artarak 71.025,6 milyar Sum'a (27.139 milyon dolar) ulaşmıştır. Bu miktarın % 0.1'lik kısmı kamu, % 99.9'luk kısmı özel sektöre denk gelmektedir.

Gelir vergisi oranı % 7,5 , KDV % 20 olup, tek vergi ise % 5 olarak uygulanmaktadır.

VERGİ ÇEŞİTLERİ VE ORANLARI 2015

Vergilendirme için basitleştirilmiş prosedür:		
Vergi türü	Vergilendirilecek taban	% oranı
TVÖ (Tek Vergi Ödemesi)	Malların satışından (işler, hizmetler) elde edilen brüt gelirleri: İnşaat şirketleri için kendileri tarafından yapılan inşaat işleri ve hizmet gelirleri;	5
Zorunlu prim ve sosyal katkılarının türü	Vergilendirilecek taban	% oranı
TSÖ (Tek sosyal ödemeler) (Ücretler Fon'undan ödenecek)	Ücretlerden elde edilen gelirler	25

Genel vergiler:		
Vergi türü	Vergilendirilecek taban	% oranı
Gelir vergisi	Toplam gelir ve indirilemeyen giderler arasındaki fark	7,5
KDV (Katma Değer Vergisi)	Malların satışındaki Ciro (işleri, hizmet)	20
Mülkiyet vergisi	Duran varlıklar ve maddi olmayan duran varlıkların fiyatlarının yıllık ortalaması.	4
Altyapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesinden elde edilen net kâr üzerinden alınan Vergi	Tüzel kişilerin gelir vergisi alındıktan sonra tüzel kişilerin hesabında kalan Gelir	8
Zorunlu prim ve sosyal katkılarının Adı	Vergilendirilecek taban	% oranı
TSÖ (Tek sosyal ödemeler)	Ücretlerden elde edilen gelirler	25
Bütçe dışı fonlar için zorunlu prim türü	Vergilendirilecek taban	% oranı
Cumhuriyet Yol Fonu	Net gelir (İnşaat şirketleri için kendileri tarafından yapılan inşaat işleri çalışma maliyetinden, KDV hariç)	1,4 - 1,5
Emeklilik Fonu		1,6
Eğitim kurumları rekonstrüksiyonu, yenileme ve donatılması Fonu		0,5

4.6. HİZMETLER

4.6.1. Bankacılık

2015 yılı sonu itibariyle Özbekistan'da 26 ticari banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların 5'i yabancı yatırımcılarla ortak kurulmuş (JV) olup, 21'i yerli bankadır. Bunların 7'si özel, 3'ü % 100 devlet sermayeli ve kalan 11'i de anonim şirket statüsünde karma sermayeli bankalardır. Bu bankaların toplam 854 şubesi bulunmaktadır.

15 Ocak 2016 tarihinde yılının sonuçlarına ilişkin Bakanlar Kurulu toplantısında konuşan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov, Özbekistan bankalarının toplam sermayesi 2015 yılında 2014 yılına göre % 23,3 oranında artarak, 7.8 trilyon Sum'a ulaştığını ve bu rakamın son 5 yılda 2,4 kat arttığını söylerken, Özbekistan bankacılık sisteminin sermaye yeterliliği mevcut seviyesi % 24 olduğu ve bu rakam Bankacılık Denetleme Uluslararası Basel Komitesi talebinden (% 8) 3 kat daha fazla olduğunu bildirmiştir. Son birkaç yıldır bankacılık sisteminde likidite düzeyi % 64 oranında olurken bu rakam uluslararası faaliyetlerde uygulanan asgari seviyeden 2 kat daha fazla olduğunu söylemiştir.

2015 yılında bankaların varlıkları 2014 yılına göre % 25,1 oranında artarak 65,2 trilyon Sum olmuş ve bankalar tarafından ekonominin reel sektörüne yönlendirilen kredilerin toplam tutarı 2014 yılına göre % 27,3 oranında artarak 42,7 trilyon Sum'a yükselmiştir. Yatırım amaçlı kullanılan kredilerin hacmi ise 2014 yılı ile karşılaştırıldığında 1,2 kat artarak 1 Ocak 2016 tarihi itibarıyla 10,2 trilyon Sum'a ulaşmıştır. Ticari bankalar tarafından kadın girişimciler daha çok desteklenmiş olup, iş kadınlarına tahsis edilen kredi hacmi geçen yılın aynı dönemine göre, 1,4 kat artarak 960,2 milyar Sum olmuştur. 2015 yılında mevduat hacmi 2014 yılına göre % 28 oranında artarak 35.6 trilyon Sum'a ulaşmıştır. Verilerde 2015 yılının finansal hizmetler yapısında bankacılık hizmetlerinin payı % 89 olduğu ve 2014 yılına göre 1,2 kat arttığı belirtilmektedir.

Özbekistan Merkez Bankası Basın Müşavirliği'nden yapılan açıklamaya göre, günümüzde Özbekistan'da 7 özel banka, 27 mikro kredi kuruluşu ile 44 lombard ve onlarca leasing işletmesi faaliyet göstermektedir. Açıklamada, 7 özel bankanın toplam sermayesinin 378,7 milyar Sum ve toplam aktiflerinin de 2389,4 milyar Sum olduğu belirtilmektedir. Bu bankalardaki mevduat hacmi 1583,6 milyar Sum olup, bankaların kaynakları küçük ve özel girişimciliğin projelerini finanse etmek için kullanılmaktadır. Ayrıca bu bankaların şu anda Özbekistan'ın tüm bölgelerinde 129 şube ve mini bankaları bulunmaktadır.

Ülkede faaliyet gösteren tüm ticaret bankalara "Moody's", Standard & Poors ve "Fitch Ratings" uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından "istikrarlı" değerlendirilmesi verilmiştir.

Ülkenin en büyük ticaret bankası olan Özbekistan Dış Ekonomik Faaliyetler Milli Bankası'na (NBU), Standard & Poor's'un (S&P) Uluslararası derecelendirme kuruluşu "B +/B" derecesini verirken, puanlar durumu da "istikrarlı" denilmiştir. 2014 yılında aynı kuruluş Milli Bankaya "B+" derecesini vermişti. Milli Banka 1991 yıl Eylül ayında kurulmuş olup, %100 devlete aittir. Milli Bankanın, Özbekistan'daki bankaların toplam sermayesindeki payı yaklaşık % 30'dur. Bankanın yaklaşık 100 şube ve ofisleri mevcut olup, iki milyondan fazla özel ve tüzel kişilere hizmet vermektedir. 75 ülkenin 560 yabancı bankalar ile muhabirlik ilişkileri kuran bankanın 2013 yılındaki net karı, 2012 yılına göre 1,4 kat artarak - 97,1 milyar Sum olmuştur. 2014 yılı net karı hakkında bilgi bulunamamıştır.

2013 yılında Özbekistan Merkez Bankası tarafından bankacılık yasaları ihlal ettiği için "Credit Standard" Bankasına verilen bankacılık işlemlerini yürütme hakkını veren lisansı iptal edilmiştir. Daha önce de "Credit Standard" Bankası'na verilen döviz işlemlerini yapma ruhsatı, yasaları ihlal ettiği gerekçesiyle geri alınmıştır.

Ayrıca Özbekistan Cumhuriyeti'nin "Bankalar ve bankacılık faaliyetleri hakkındaki Kanunu"nun 14. maddesi ve "Merkez Bankası hakkındaki" Özbekistan Cumhuriyeti Kanunu'nun 53. Maddesi uyarınca "bankacılık yasalarını ihlal ettiği" için "Semerkant" Açık Anonim Ticaret Bankası'nın da bankacılık işlemleri yapma lisansını iptal edilmiştir.

Özbekistan Cumhuriyeti'nde 01.01.2011 tarihinden itibaren yeni kurulacak olan ticari bankaların Kuruluş sermayesi resmi kurla Sum karşılığı 10 milyon euro, özel bankalar için ise 5 milyon euro'ye eşit olması gerekmektedir. Daha önce bu rakamlar, 5 milyon ve 2.5 milyon euro olarak tesbit edilmişti.

UTBANK

1993 yılında Taşkent'te kurulan kapalı hissedarlık kuruluşu UTBANK (Uzbekistan Turkish Bank)'ın % 50 hissesi Agrobank'a, % 49,80 hissesi T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'ye, % 0,20 hissesi ise Ziraat Bank International AG'ye aittir.

Halen 26 bankanın faaliyet gösterdiği Özbekistan'da kurulan ilk yabancı sermayeli banka olan UTBANK, yaklaşık 97 profesyonel çalışanı ve müşteri odaklı hizmet anlayışı ile her türlü bankacılık hizmetini sunmaktadır.

Bir Özbek-Türk ortak bankası olan UT-BANK'ın 2015 yılı sonu itibariyle özkaynakları 22,6 milyon dolar, aktif toplamı 85,8 milyon dolar olup, bankanın net karı 3,1 milyon dolara ulaşmıştır.

2013 yılında 20. kuruluş yıldönümünü kutlayan UTBANK, Bankanın Özbek hissedarı "Agrobank" ile Türk hissedarı "Ziraat Bankası" arasında 20 milyon USD'lik bir memorandum imzalanmasına ve iki kardeş ülke arasındaki ekonomik işbirliğinin yeni bir boyuta taşınmasına da vesile olmuştur. İmza törenine iki bankanın üst yönetimi iştirak etmiş, "Agrobank" Genel Müdürü Abdvahob Tamikaev ve "Ziraat Bankası" Genel Müdürü Hüseyin Aydın yaptıkları konuşmalarında, bu anlaşma ile Özbekistan ekonomisinin en önemli sektörlerinde uzun vadeli işbirliği ve kredi desteğinin hedeflendiğini belirtmişlerdir. Memorandum kapsamında "Ziraat Bankası"nın "Agrobank"a sağlayacağı kredi hattının ilk aşaması 20 milyon ABD doları olacaktır.

Bankanın 2015 yılında Taşkent'te tüm altyapı ve teknik çalışmaları tamamlanan ikinci şubesi 2015 Mart ayında açılmış ancak henüz faaliyete başlamamıştır. Banka, büyüme vizyonu doğrultusunda 2016 yılında Semerkand ve Fergana illerinde açılışını yapacağı şubelerle birlikte, şube sayısını dörde çıkarmayı planlamaktadır.

UTBANK, güçlü finansal yapısına ilave edeceği yaygın şube ağıyla gelişen Özbekistan'ın en önde gelen finansal aktörlerinden biri olmayı hedeflemektedir. Bu hedef üzerine, 24 Kasım 2014 tarihinde, UTBANK Ziraat Bankası ile 10 milyon dolar kredi hattı anlaşması imzalamıştır.

Kurumsal ve perakende bankacılık alanlarında tüm bankacılık ürün ve hizmetlerini uluslararası kalite standartlarında müşterilerine sunan UTBANK, 2015 yılında da yurtdışından sağladığı fonlarla (kredi hatları) ülke yerel sanayiini desteklemeye devam etmiş, bir önceki yıla oranla kredilerini % 82 oranında artırarak 33,6 milyon ABD dolarına çıkarmıştır.

4.6.2. Sigortacılık

Özbekistan'da sigortacılık sektörü halen gelişme aşamasında olup, tüm sigorta ile ilgili faaliyetler "Sigortacılık Hakkında"ki Özbekistan Kanunu çerçevesinde yürütülmektedir. 2015 yılında Özbekistan'da 31 sigorta şirketi faaliyet yürütmekte olup, bunların 28'ü genel sigortacılık (non-life insurance), 2 adedi hayat sigortası alanında, bir adedi de reasürans faaliyeti yürütmektedir. Bir sigorta şirketi milli şirket olup ("Uzbekinvest" İthalat-İhracat Milli Sigorta Şirketi), 3'ünde de devletin hissesi vardır (DASK "Kafolat", DASK "UZAGROSUGORTA" DASK "MADAD"). Diğerleri devlete bağlı olmayan sigorta şirketleridir. Sigortacılık faaliyetleri Özbekistan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı bünyesindeki sigorta şirketleri faaliyetlerini kontrol eden Devlet Sigorta Kontrolü (Gosstrahnadzor) Kurumu tarafından denetlenmektedir.

Sektörün gelişebilmesini teşvik etmek amacıyla Ocak 2002 başlarında çıkartılan bir yasal düzenleme ile ülkedeki sigorta kuruluş ve şirketlerinin 01.02.2002 tarihinden itibaren 3 yıl süre ile gelir vergisinden muaf tutulmaları öngörülmüştür. Bunun için, anılan kuruluş ve şirketlerin en az 4 yıl süre ile faaliyetlerine son vermemeleri ya da mevzuata aykırılık nedeniyle kapatılmaları şart koşulmuştur. Aynı yasal düzenlemeyle, zorunlu olmayan sigortalar için tüzel kişiler tarafından yapılacak harcamaların gelir vergisi matrahından indirilebilmesi ile ticari ve politik risklere karşı sigorta ettirilen ihracat sözleşmeleri yapan ihracatçılarca akreditif veya peşin döviz koşulu aranmaksızın ihracat yapılabilme teşvikleri getirilmiştir.

Özbekistan'da kurulan ilk milli sigortacılık şirketi, Uzbekinvest İthalat-İhracat Milli Sigorta Şirkettir. Yabancı sermayenin ülkeye getirilmesinde olumsuz rol oynayan riskler ve belirsizliğin etkilerini yatırımcılar için en aza indirmeyi ya da elimine etmeyi amaçlayarak, Bakanlar Kurulunun 13.04.1994 tarihli kararı uyarınca 1994 yılı başlarında 60 milyon ABD \$ sermaye ile kurulan bu şirket, kamulaştırma ve millileştirme dahil çeşitli politik riskler yanında

hayat, sağlık, yatırım, inşaat, mülkiyet, kaza, nakliyat ve ithalat-ihracat alanlarında sigortacılık hizmeti sunmaktadır.

Şirketin kurucu ortakları Maliye Bakanlığı, Dış Ekonomik İlişkiler Ajansı, Ekonomi Bakanlığı ve Özbekistan Dış Ekonomik Faaliyetler Milli Bankasıdır. 1996 yılı sonu itibariyle Sermayesi ve rezervleri toplamı 117,3 milyon ABD \$'a ulaşan şirketin 1996 yılında elde ettiği toplam prim gelirinin 3,7 milyon ABD \$'ı olduğu ve bunun bir önceki yıla göre yaklaşık % 164'lük bir artışı ifade ettiği açıklanmıştır.

Ülkenin ilk JV sigortacılık şirketi olan UZAIG, 1995 yılı ortalarında ABD'nden AIG (American International Group) şirketi (% 51) ile Özbekistan Milli Bankası-NBU (%49) tarafından 2 milyon ABD \$ sermaye ile kurulmuştur. Şirket, hayat sigortası dışındaki başlıca dallarda, bu kapsamda; petrol, doğalgaz ve elektrik gibi enerji kaynaklarına ilişkin riskler, kaza, nakliyat, gayrimenkul, eğlence sektörü, kriz yönetimi, politik riskler, bankacılık ve bireysel sigorta alanlarında faaliyet göstermektedir.

Özbekistan'da sigortacılık alanında faaliyet gösteren MADAT Küçük İşletmeler ve Özel Sektör Sigorta Acentesi de 1995 yılında kurulmuş bulunmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işyerleri ve özel sektör girişimcilerinin yatırım projelerini değerlendirme, uygun koşullu kredi temini, kredilerin geri ödenmemesine ve diğer iş risklerine karşı sigorta, mülkiyet, nakliyat ve trafik sigortaları işlemleri yapmaktadır.

Kamu ağırlıklı bir sigorta şirketi de, özellikle tarım alanında yapılması gereken sigortacılık işlemlerini yerine getirmek amacıyla kurulan UZAGROSUGORTA Devlet Anonim Şirketidir. Bu şirket tarafından sonuçlandırılmış poliçeler, özellikle 2000 yılında Karakalpakistan ve Harezm'de (Aral bölgesi) yaşanan kuraklıktan doğan zararların kısmen karşılanmasında yararlı olmuştur.

Ülkedeki başlıca devlet sigorta şirketlerinin sonucusu, Bakanlar Kurulunun 04.03.1997 tarihli Kararı uyarınca 1997 yılında, Uzbekinvest ve Uzagrosugorta Sigorta şirketleri, Maliye Bakanlığı, Asakabank ve Milli Banka'nın ortaklığıyla kurulan 500 milyon Sum sermayeli KAFOLAT Devlet Sigorta Anonim Şirketidir. Ülkede 14 şubesi bulunan bu şirket de; hayat, sağlık, mülkiyet, bireysel, işveren ve zorunlu sigorta alanlarında hizmet vermekte, ayrıca reasürans, birlikte sigorta (co-insurance) ve sigorta danışmanlık işlemleri yapmaktadır. Bu sigorta şirketlerinin mali sektör içerisindeki payı, elde ettikleri prim hasılatları, yaptıkları tazminat ödemeleri v.b. hususlarda bilgi sağlanamamaktadır.

Sigortacılık alanında kişilere ve şirketlere sunulan hizmetlerin çeşitlendirilmesi ve sigortacılık piyasasının geliştirilmesi yönünde ülkede olumlu adımlar atılmaktadır. Son olarak, Aralık 2011'de yayınlanan Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile 2012-2014 yılları arasında sigorta alanında faaliyet gösteren şirketlerin asgari sermayelerinin yükseltilmesi uygun görülmüştür. Buna göre 01 Ocak 2012 tarihinden itibaren sigortacılık alanında faaliyet yürütecek şirketlerin asgari sermaye miktarları, genel sigortacılık faaliyetinde bulunan şirketler için 1.125 milyon Avro, hayat sigortası faaliyetinde bulunan şirketler için 1.5 milyon Avro, zorunlu sigorta alanında faaliyet gösteren şirketler için 2.250 milyon Avro ve reasürans şirketleri için de 5 milyon Avro olarak belirlenmiştir.

Bu Kararname gereği 01 Temmuz 2014 tarihine kadar genel sigortacılık faaliyetinde bulunan şirketlerin asgari sermayesi 1.5 milyon Avro'ya, hayat sigortası faaliyetinde bulunan şirketlerin asgari sermayesi 2 milyon Avro'ya, zorunlu sigorta alanında faaliyet gösteren şirketlerin asgari sermayesi 3 milyon Avro'ya ve reasürans şirketlerin asgari sermayesi ise 5 milyon Avro'ya yükseltilmesi gerekecektir.

Sigorta şirketlerinin toplam ana sermayeleri 2015 yılı sonunda 420.7 milyar Sum olduğu açıklanmıştır. Bu miktarın 239.1 milyar Sum'u milli para biriminden ve 64.6 milyar ABD doları döviz cinsinden oluşmaktadır. Söz konusu kuruluşların toplam mal varlıkları ise 758.1 milyar Sum'a (289.7 milyar ABD doları) ulaşmıştır. 2014 yılında 439,1 milyar Sum'luk (189.8 milyar ABD Doları) sigorta primi toplanmış olup, sigortacılara ödenen tazminat hacmi ise 2014 yılında 74, milyar Sum'a olmuştur. 2015 yılında ise bu rakam geçen yıla nazaran % 26

oranında artarak 551,5 milyar Sum ya da 210.7 milyon ABD Doları olmuş ve sigortacılara ödenen tazminat hacmi ise 111,0 milyar Sum olmuştur.

Sigorta primleri açısından ilk pozisyonu 109,5 milyar Sum ile “Uzagrosugurta” şirketi almaktadır. Bu şirketin sigorta pazarındaki payı % 19,8 oranındadır. İkinci sırada “Uzbekinvest” şirketi olup, toplanan sigorta primlerinin hacmi 79,9 milyar Sum ve piyasadaki toplam primin % 14,5 düzeyindedir. Sigorta primleri açısından üçüncü sırada 57,7 milyar Sum ya da % 10,5 oranındaki pay ile “Kafolat” Devlet Anonim şirketi gelmektedir.

2015 yılının Kasım ayında “Silk Road Insurance” şirketinin lisansı iptal edilmiştir.

4.6.3. Leasing

2015 yılında Özbekistan’da 92 leasing şirketinin faaliyet yürüttüğü bilinmektedir. Ayrıca 26 ticari banka da leasing hizmeti vermekte olup, Özbekistan’da leasing faaliyeti gösteren şirketler “Özbekistan Leasing Birliği”ne üye oluyorlar. Genel olarak leasing şirketleri, kendileri faaliyet gösteren bölgelerde daha faal olup, bunlardan 5 leasing şirketi Cumhuriyet genelinde faaldır. Bunlar “Özselhozmaşlizing” (271.5 milyar Sum), “Özavtosanoatlizing” (65.9 milyar Sum), “Özmeliomaşlizing” (38.5 milyar Sum), “ÖzbekLlizing İnternational” A.Ş. (36.2 milyar Sum), ve “Artur Lizing Grup” (20.9 milyar Sum) şirketleridir. 2015 yılında 722.8 milyar Sum değerindeki 5275 leasing anlaşması yapılmıştır.

Özbekistan’da leasing işlemlerinin toplam portföyü 1.7 trilyon Sum’a ulaşmıştır.

2015 yılında leasing şirketleri işlemlerde daha çok kendi mali kaynaklarını kullandıkları, banka kredilerinden az miktarda yararlandıkları bilinmektedir. Leasing faizleri de Özbekistan’daki banka faizlerinden farklı değildir. Genelde Merkez Bankası refinansmanı (tekrar finanse) oranında oluyor. Bu oran 2015 yılında yıllık % 9 olarak belirlenmiştir. Bu oran operasyon hangi para biriminde yapıldığına göre değişiyor.

Özbekistan’daki leasing şirketlerinin % 47’si hem milli para biriminde hem de döviz biriminden işlem yapabilir. Milli para da yapılan işlemlerin faiz oranı % 12 ile % 22 arasında değişirken, döviz olarak görülen işlemlerde faiz oranları % 10 ile % 18 arasında değişmektedir. Avans ödemeleri de leasing olan mülkiyet fiyatının % 20’si oranındadır. Leasing hizmeti veren bankalar daha çok tüzel kişileri tercih ederken, özel kişiler de leasing şirketleri hizmetinden yararlanmaktadır. Geçen senelerde leasing işlemleri daha çok tarım makineleri ve otomobil satın alınmasında kullanıldıysa da 2015 yılında yolcu ve yük taşıyan otomobiller, gıda ve hafif sanayide kullanılan ekipmanlar için kullanılmıştır.

4.6.4 Sermaye Piyasası.

Özbekistan’ın “Taşkent” unvanlı Cumhuriyet Sermaye Borsası 1991 yılında faaliyete geçmiş, 1994 yılında yoğunlaşmaya başlayan özelleştirme çabalarıyla iş hacmi genişleme göstermiştir. 1997’de Özelleştirme Yatırım Fonu’nun kurulmasını takiben, ikincil piyasa gelişmeye başlamıştır. Halen “Taşkent Sermaye Borsası”nın tüm ülkeye yayılmış 12 şubesi bulunmaktadır.

Özbekistan’da menkul kıymetlere ilişkin işlemler; hisse senetlerine ilişkin işlemlerin yapıldığı “Taşkent Sermaye Borsası” ve Tezgah-Üzeri (OTC) Piyasada yapılmakta olup, Sermaye Borsası da, Birincil ve İkincil Piyasalara sahip bulunmaktadır. Birincil Piyasada, kamuya ait anonim şirketlerin çıkardığı menkul kıymetlerin ilk işlemleri yapılmakta; İkincil Piyasada ise, Birincil Piyasaya sürülmüş olan menkul kıymetlerin tekrar alım satım işlemleri yapılmaktadır.

Tezgah Üzeri Piyasada ise; gerek piyasa katılımcıları arasında organize olunmaksızın menkul kıymet ticareti yapılmakta, gerekse tek organize ticaret birimi olan “Elsys-Savdo”nun

işlemleri elektronik sistemle gerçekleştirilmektedir. Halen “Elsys-Savdo”nun biri kamu kağıtları, diğeri İkincil piyasa ve sonuncusu da Özelleştirme Yatırım Fonları (PIFs) işlemleri için olmak üzere 3 ticaret salonu ile 30’den fazla ofisi bulunmaktadır.

Taşkent Cumhuriyet Sermaye Borsasına ve Tezgaç Üzeri Piyasaya; Mayıs 2001’de kurulan Devlet Hisse Senetleri Saklama Merkezi ve 30 kadar saklama evinden oluşan iki kademeli saklama hizmeti; Elsys-Takas Evi; 30’den fazla bilgi, analiz, danışma ve denetim şirketi ile Yatırım Fonları, tröst şirketleri, bayiler gibi 650 kadar birim tarafından hizmet verilmektedir.

İkinci el piyasa işlemlerinin gelişmemiş olması sermaye işlemleri hacminin sınırlı olmasına neden olmaktadır.

“Taşkent” Cumhuriyet Menkul Kıymetler Borsası’nın 2015 yılındaki toplam cirosu 161 milyar Sum (ortalama resmi kurdan 61,5 milyon ABD Dolar) olarak gerçekleşmiş olup, bu rakam 2014 yılına göre % 1,7 oranında daha yüksektir. Geçen sene bu rakam 97,6 milyar Sum olmuştu. Yıl başından itibaren toplam 2794 borsa işlemleri yapılmış olup, 78 anonim şirketin hisse senetleri 94,7 milyar Sum’a, tahvilleri ise 7,5 milyar Sum’a satıldı.

4.6.5. Turizm.

Özbek Turizm Milli Kurumu verilerine göre, 2015 yılı itibarıyla, ülke genelinde 477’den fazla otelin hizmet verdiği, seyahat acentası sayısının 559’a ulaştığı, ülkeyi ziyaret eden yabancı turist sayısının 2 milyonu geçtiği belirtilmektedir.

Ülkenin uluslararası temaslarının artmasına paralel olarak turizm sektöründeki yatırımlar önem kazanmaktadır. Zengin tarihi ve doğal güzellikleri olan Özbekistan’da yeterli otel ve tesis bulunmamakta, Taşkent dışında özellikle kaliteli konaklama yeri sıkıntısı yaşanmaktadır. Sektör devlet teşebbüsü olan Uzbektourism’in tekelindedir. Ülkede 477 adet otel ve kamp bulunmaktadır. Özbek Hükümeti ülkenin turizm potansiyelini dikkate alarak, bu sektörü öncelikli kalkınma alanı olarak benimsemiştir. Turizm sektöründe temel altyapının oluşturulması için yaklaşık 500 milyon dolarlık finansal kaynağa ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Turizm yatırım bankası olan Uzsayohatinvestbank bu sektörün ihtiyaç duyduğu yatırımların çekilmesi amacıyla kurulmuştur. Özbekistan’da her sene ilk bahar ve sonbahar aylarında Uluslararası Turizm Fuarı gerçekleştirilmektedir.

Özellikle 2006 yılından itibaren daha fazla sayıda turist çekmeyi hedefleyen Özbekistan hükümeti otel yapımı ve restorasyon çalışmalarını giderek artırmıştır. Nitekim, 2006 yılına nazaran 2007 yılında turizm gelirleri % 22,3 artışla 23.4 milyar Sum’a (18.5 milyon \$), otelcilik gelirleri de % 33,5 artışla 45.1 milyar Sum’a (35.7 milyon \$) ulaşmıştır. Özbekistan turizm sektörü 2012 yılında 124 milyon dolar, 2013 yılında 146,4 milyon dolar, 2014 yılında ise 162 milyon dolarlık gelire ulaşmıştır.

Büyük potansiyele karşın Özbekistan’a beklenen sayıda turist gelmemesinin başlıca nedenleri arasında, vize uygulamaları, uçuş sayısının yetersiz olması ve ulaşım maliyetlerinin diğer ülkelere nisbetle yüksek olması ve seyahat imkanlarının yeterli düzeyde olmayışı sayılabilir.

Özbekistan’dan iş ve turizm amacıyla yurt dışına çıkış yapan kişiler, Rusya, Çin Halk Cumhuriyeti, Birleşik Arap Emirlikleri ve Türkiye’yi tercih etmektedirler. 2014 yılında Türkiye’yi 143.354, 2015 yılında ise 143.331 Özbek vatandaşı ziyaret etmiştir.

4.7. Enerji

Özbekistan'ın enerji ve doğal zenginlik kaynaklarının başında doğal gaz, petrol ve kömür gelmektedir. Ulusal ve uluslararası raporlara göre, Özbekistan'ın potansiyel petrol rezervi 100 milyon ton, doğal gaz rezervi 1.8 trilyon m³, kömür rezervi 5.7 milyar ton ve uranyum rezervi ise 185 bin ton U^b olduğu tahmin edilmektedir.

Özbekistan'da üç büyük kömür yatağı vardır. Bunlar, Taşkent vilayetindeki Angren ve Surhenderya'daki Şargun ile Baysun yataklarıdır. Bunların içinde en çok kömür çıkarılan Angren'deki maden yataklarıdır. Özbekistan'ın yıllık kömür üretimi, yaklaşık 4 milyon tonu geçmektedir. 2015 yılında 4.4 milyon ton üretim gerçekleşmiştir. Kömürden daha iyi verim elde etmek için onun gaz ve sıvı yakıt haline getirilmesi önemli bir sorunu teşkil etmektedir. Buna bağlı olarak Angren kömür ocağında yeraltı gaz işleme istasyonu kurulmuştur. İstasyonda, yılda 60 milyar m³'e varan gaz üretimi yapılmaktadır.

Petrol, Kaşkaderya, Surhenderya ve Fergana vilayetlerinde çıkarılmaktadır. Ülkede toplam üç adet Petrol Rafinerisi faaliyette bulunmaktadır.

PETROL, DOĞAL GAZ VE ENERJİ ÜRETİM MİKTARI

Yıllar	Petrol, Gaz ve yan ürünleri	Doğal Gaz	Elektrik Enerjisi
	(milyon ton)	(milyar m ³)	(milyar kW/saat)
2000	7.5	56.4	46.8
2001	7.3	57.4	47.0
2002	7.2	58.4	47.9
2003	7.1	57.5	49.4
2004	6.6	59.9	49.6
2005	5.4	59.7	47.6
2006	5.4	62.7	49.3
2007	4.9	65.0	49.0
2008	4.8	67.8	48.9
2009	4.5	61.4	50.0
2010	3.7	60	51.7
2011	3.6	65.2	52.4
2012	3.165	62.9	52.5
2013	3.5	63,5	53.2
2014	3.5	65	55
2015	3.5	66	57,2

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Özbekistan'da 39 adet elektrik enerjisi üretim tesisi vardır. Elektrik enerjisi esas olarak doğal gazla çalışan santrallerden elde edilmektedir. Ülkede 11 adet termik santral ve 28 adet hidroelektrik santrali bulunmaktadır.

Özbekistan'ın 2008 yılında elektrik enerjisi üretimi 48.9 milyar kW/saat, 2009 yılında 50 milyar kW/saat, 2010 yılında 51.7 milyar kW/saat, 2011 yılında 52.4 milyar kW/saat, 2012 yılında 52.5 milyar kW/saat, 2013 yılında 53.2 milyar kW/saat, 2014 yılında 55 milyar kW/saat, 2015 yılında ise 57,2 milyar kW/saat olarak gerçekleşmiştir.

Özbekistan'da üretilen elektrik Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Türkmenistan gibi komşu ülkelere ihraç edilmektedir. Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan arasındaki bölgenin enerji ve su kaynaklarının kullanımına ilişkin hükümetlerarası işbirliği anlaşmasına göre, Kırgızistan, yaz mevsiminde hidroelektrik santrallerinden elde ettiği enerji fazlasını Özbekistan'a aktarırken, karşılığında kışın Özbekistan'dan elektrik ve doğal gaz almaktadır.

Özbekistan bağımsızlıktan sonra doğal gaz üretimini önemli oranda artıran tek BDT ülkesidir. 1992 yılında 42.4 milyar m³ olan doğal gaz üretimi, 1997 yılında 48.1 milyar m³'e, 2003 yılında 57.5 milyar m³'e, 2004 yılında 59.9 milyar m³'e, 2006 yılında 62.7 milyar m³'e, 2007 yılında 65.0 milyar m³'e 2008'de 67.8 milyar m³'e 2009 yılında 61.4 milyar m³'e ulaşmıştır. 2010 yılında 60 milyar m³, 2011 yılında 59 milyar m³, 2012 yılında 62.9 milyar m³ ve 2013 yılında 63,5 milyar m³, 2014 yılında 65 milyar m³ ve 2015 yılında ise 66 milyar m³ üretim gerçekleştirilmiştir.

Ülke içinde doğal gaz tüketimindeki artış ve Rus boru hattına alternatif bulunmaması, doğal gaz ihracatını sınırlamaktadır. Özbekistan, alternatif ihraç yollarının yaratılması için çaba göstermekte ve Asya'da yeni pazarlar aramaktadır. 2007 yılında 14.7 milyar m³ doğal gaz ihraç eden Özbekistan'ın 2008 yılı ihracatı 15.3 milyar m³, 2009'da 15.5 milyar m³, 2010 yılında yaklaşık 15 milyar m³ ve 2011 yılında ise 15.2 milyar m³ olarak gerçekleşmiştir. Bu miktarın yaklaşık % 90'ı Rusya, Çin ve Kazakistan'a, kalan bölümü de Kırgızistan ve Tacikistan'a satılmaktadır.

Ülkenin batısındaki Karakalpakistan'da yerleşik Surgil petrol-gaz yatağında Güney Kore şirketleri ile birlikte inşa edilen ve proje tutarı 4 milyar doları bulan Üstyurt Gaz-Kimya Rafinerisinde doğalgazdan plastik hammaddesi üretimi yapılmaktadır.

1992 yılında yaklaşık olarak günlük 66 bin varil olan üretim seviyesi, 1997 yılında yaklaşık olarak 157 bin varil seviyesine yükselmiştir. Ancak son yıllarda petrol üretimi azalarak 2000 yılında 7.5 milyon tona, 2002 yılında 7.2 milyon tona, 2004 yılında 6.6 milyon tona, 2005 ve 2006 yıllarında 5.4 milyon tona, 2007 yılında 4.9 milyon tona, 2008 yılında 4.8 milyon tona, 2009 yılında 4.5 milyon tona, 2010 yılında 3.7 milyon tona kadar gerilemiştir. Toplam petrol üretiminin % 70'i Buhara vilayetindeki Kökdumaloq sahasında gerçekleştirilmektedir. Öte yandan, Rusya'nın Lukoil, Rosneft ve Sroytransgaz-oil şirketleri tarafından Özbekistan'ın çeşitli bölgelerinde petrol arama çalışmaları devam ettirilmektedir.

Bununla birlikte, Özbekistan'da petrol ve doğal gaz alanındaki dış yatırımlar diğer Hazar bölgesi devletleriyle karşılaştırıldığında nispeten sınırlı oranda kalmaktadır. Özbekistan, Hazar Havzasındaki diğer devletlerin bu sektörde yaşamış oldukları benzer sorunları paylaşmaktadır. Pazardan uzak oluş ve bölgede kendi petrolünü dünya piyasalarına ulaştıracak ihraç yollarının eksikliği temel sorunlardır.

Özbekistan, doğal gaz anlaşmasına paralel olarak, Türkmenistan, Afganistan ve Pakistan ile olası Güney Boru Hattına (Orta Asya Petrol Boru Hattı) ilişkin olarak bir memorandum imzalamıştır. Orta Asya petrolünü Afganistan üzerinden Pakistan'ın Arap Denizi sahiline taşınması için planlanan boru hattı konusunda Afganistan'daki iç savaş ve istikrarsız durum nedeniyle ilerleme kaydedilememiştir.

Çin'in Türkmenistan'dan doğal gaz nakli için boru hattı kurulmasıyla ilgili projesi hayata geçmiş olup, Özbek doğal gazı da aynı hattan Çin'e ihraç edilmektedir. Çin'in bu ülkelerden yıllık 40 milyar metreküp gaz alması bekleniyor.

Özbekistan enerji ihtiyaçlarını tamamen kendi kaynakları ve imkanları çerçevesinde karşılayabilen birkaç ülkeden biridir. Orta Asya'daki birleşik enerji güç kaynağı toplam kapasitesinin yaklaşık % 50'si Özbekistan'dadır. Ülkenin elektrik enerji gücü 11.264 MW olup toplam 11.000 MW güce sahip olan 39 santral mevcut ve bu santraller 55 milyon MW/s miktarda elektrik üretebilme potansiyeline sahiptir. Elektrik üretiminde kullanılan enerji kaynaklarının temelini doğal gaz ve petrol ürünleri oluşturmaktadır. Toplam üretilen elektrikte doğal gazın payı % 80 civarındadır. Cumhuriyet 0.4 - 500 kV gerilimli, toplam uzunluğu 231,3 km olan yerel elektrik ve yüksek gerilimli güç hatlarından oluşan ağa sahiptir.

Son zamanlarda Özbekistan'da da alternatif enerji üretimi hakkında çalışmalar yapılmaktadır. Bunlar "Güneş enerjisi", "Rüzgar enerjisi" ve "Biyoyakıt" enerjisi.

Özbekistan güneşli ülke olduğundan dolayı gelecekte güneş enerjisine daha fazla önem verileceği ve üretim oranı artabileceği düşünülmektedir.

Ülkenin Bekabad ve Ustyurt bölgeleri rüzgar enerjisi üretimine müsait olan rüzgarın en çok olduğu yer olup, rüzgar enerjisinin kullanımı uzak bölgelerdeki köylerin enerji temininde önemli yer tutacağı tahmin edilmektedir.

2012 yılında rüzgar enerji sisteminin uygulanması için çalışma başlatıldı. Özbek Energo Devlet Anonim Şirketi, Taşkent İli'ne bağlı Bostanlık İlçesi'nde ilk rüzgar enerji sistemini kurma çalışmalarını yürütmektedir.

Özbekistan'daki enerji sektörü tamamen "Özbekenergo" Devlet Anonim Şirketi'ne bağlı olup, ayrıca kömür endüstrisinde faaliyet gösteren tüm kuruluşları da bünyesinde bulundurmaktadır.

Özbekistan'da enerji sisteminin temelini toplam kapasitesi 10.6 milyon kw olan termik santraller oluşturmaktadır. Beş büyük termik santralde (Tallimercan TS, Sirderya TS, Novo-Angren TS, Taşkent TS 1-2) 150 ile 800 MW kapasiteli güç kaynakları yerleştirilmiştir.

1997 yılında Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tarafından verilen kredi, Sirderya termik santralının 300 MW kapasiteli iki güç ünitesinin (№7 ve №8) yeniden yapılması için kullanılmıştır.

Sirderya termik santralından-Sogdiana trafosuna kadar 500 kV'lı yüksek gerilimli enerji hattı yapılmakta olup, bu hattın kısmi finansmanı İslam Kalkınma Bankası kredi kaynaklarından (25.1 milyon dolar) sağlanmaktadır.

Diğer uluslararası kuruluşlar tarafından verilen kredilerle Taşkent termik santrali de yeniden yapılanmaktadır.

Tarım ve Su Kaynakları Bakanlığı tarafından uygulanmakta olan Programa göre senede 1,3 milyar kW/s elektrik üretebilen toplam gücü 420 MW eşit olan 15 küçük hidroelektrik santrali de inşa edilmektedir.

50 senedir faaliyette olan Taşkent çevresindeki Çarvak Hidroelektrik Santrali'nin 2015 yılında Rusya'nın Siloviye Maşini A. Ş. şirketi tarafından modernize edilmiştir.

Elektrik kurumu olan Özbek Energo Devlet Anonim Şirketi tarafından 2013 yılında olduğu gibi 2014 yılında da yatırım projelerine devam edilmiş olup, 28 ayrı yatırım projesi hayata geçirilmiştir. 2015 yılında ise 29 yatırım projesi tamamlanmıştır.

Bunlardan birisi de, Özbek Energo Devlet Anonim Şirketi ile Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) yetkililerinin, Nevai Termik Elektrik Santrali'nin üretim potansiyelinin artırılması için yaptıkları anlaşmadır. JICA, bu proje için 360 milyon dolarlık kredi sağlamıştır.

2015 yılında elektrik üretimi bir önceki yıla göre % 4'lük bir artışla 57,2 milyar kW/saat olarak gerçekleşmiştir.

4.8. Doğal Kaynaklar ve Madencilik

Özbekistan'da 100'den fazla yeraltı maden çeşidi bulunmaktadır. Bunların başında; altın, bakır, gümüş, kurşun, çinko, uranyum ve benzeri yeraltı kaynakları gelmektedir. Özbekistan volfram, doğal gaz ve diğer yeraltı hammadde kaynakları bakımından önemli bir zenginliğe sahiptir.

Özbekistan'da en önemli maden kaynağı altın yataklarıdır. Özbekistan, altın madenleri bakımından dünyada dördüncü, altın üretiminde ise BDT ülkeleri içinde Rusya'dan sonra ikinci, dünyada dokuzuncu sırada yer almaktadır. Altın yataklarının merkezi Nevai vilayetindeki Muruntov'dur. Burada 20 yıl önce altın bulunmuş ve işlenmeye başlanmıştır. Dünyada; Muruntov yatağı, açık usulde altın kazılan Endonezya'daki "Grosberg" yatağından sonra ikinci sıradadır. Onun uzunluğu 3.5 km, eni 2.7 km ve çukurluğu 430 metredir. Taşkent sınırında Cizzah ve Namangan vilayetlerinde de (Mercan-Bulak, Zarmitan, Çadak) altın maden yatakları vardır. Bu maden yatakları sayesinde Taşkent'e yakın Almalık şehri kurulmuş ve burası renkli metallere işlendiği merkez haline gelmiştir. Zarafşan vadisinde bulunan altın yatakları 1995 yılından 2007 yılına kadar Özbek-Amerikan ortak girişimi olan Zarafshan Newmont şirketi tarafından işletilmiştir.

Ülkede bir diğer önemli doğal kaynak da bakırdır. Toplam bakır rezervleri 1.3 Milyon ton olarak hesaplanan Özbekistan, bu alanda dünyada onuncu sırada gelmektedir. Ülkede 40 yıl daha işletilebileceği öngörülen bakır, aynı zamanda ülkenin önemli ihrac kalemleri arasında yer almaktadır. Ülkemizin Özbekistan'dan bakır ithalatı da son yıllarda giderek artmaya başlamış ve 2003 yılında 27 milyon dolar olan bakır ithalatımız, 2005 yılında 137 milyon dolara, 2007 yılında 352 milyon dolara ve 2008 yılında 346 milyon dolara yükselmiş 2009'da 237 milyon dolar, 2010 yılında 517 milyon dolar, 2011 yılında 620, 2012 yılında yaklaşık 612 milyon dolar ve 2013 yılında 589,2 milyon dolar, 2014 yılında 543 milyon dolar ve 2015 yılında ise 547 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Dünyanın 7'nci büyük uranyum üreticisi ve 5'inci ihracatçısı olan Özbekistan'da (Nevai Maden Metalurji Fabrikası) uranyum üretimi 2006 yılında 2.270 ton olarak kaydedilmiştir. Özbekistan'ın ortalama yıllık 2.300 ton olan uranyum üretimi 2011 yılında 3.000 tonun üzerine çıkarılmıştır. Özbekistan'ın bilinen uranyum rezervleri ise 185.500 ton civarındadır.

Özbekistan topraklarında çok miktarda tuz yatakları, alüminyum, mermer, granit, değerli taşlar ve inşaat malzemeleri hammaddesi vardır. Meşhur Gazdan mermer yatağı ülkede bulunmaktadır. Bu mermerler inşaatlarda, binalarda ve diğer çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Çakmak taşı, seramik, porselen mineralleri vardır. Siyah metallere demir, manganez ve krom yatakları mevcut olup, bunları işlemek için Bekabad'da metalurji fabrikası kurulmuştur. Özbekistan'da çok miktarda manganez bulunan maden yatakları özellikle Dutaş, Kızılbayrak, Kaşkaderya sınır bölgelerinde yer almaktadır.

Özbekistan sanayi üretiminde renkli metallere önemli yer tutmaktadır. Üretim, genel olarak altın, bakır ve ısıya dayanıklı metallere oluşmaktadır. Bu alandaki en büyük işletme, Almalık'taki metalurji kompleksidir. Sözkonusu maden-metalurji fabrikasının modernize edilmesi amacıyla 2008-2012 döneminde 294 milyar Sum'luk (yaklaşık 232 milyon dolar) yatırım yapılmıştır. Çırçık şehrinde kurulan fabrikada volfram ve molibden üretimi gerçekleştirilmektedir.

USGS (ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi) Merkezi verilerine göre, Özbekistan altın üreten ülkeler arasında yedinci sırada yer almıştır. Bu verilere göre Özbekistan'da 2014 yılında 102 ton altın üretilmiştir.

Özbekistan'ın bakır üretimi konusunda tekel olan Almalık Madencilik ve Metalurji Fabrikası temsilcisinin basına yaptığı açıklamaya göre, Özbekistan'da 2014 yılında 99,5 bin ton bakır üretmiş olup, 2013 yılına göre % 1,5 oranında üretimde artış göstermiştir. “Yıl boyunca geçen yıl seviyesinde üretim hızını tutturmaya ve hatta üretimi artırmaya çalışıldığını” söyleyen fabrika temsilcisi, ürünlerini devamlı satın alan müşteriler talebinde belirgin bir azalma olduğu için Asya'dan yeni pazar arayışı içinde olduklarını eklemiştir. Bakır cevheri Taşkent vilayetindeki “Kalmakır” ve “ Sarı-Çeku”, Cizzah vilayetindeki “Uç-Kulaç” ve Surhanderya vilayetindeki “ Handiza” yataklarından çıkarılmaktadır. “Almalık MMF” sı bakırın yanı sıra; çinko, demir, kurşun konsantresi ve diğer ürünler üretmekte olup, ülke içinde üretilen gümüşün yaklaşık % 90'ı ve altının % 20'si fabrikanın payına düşmektedir.

4.9. Son Yıllarda Ekonomiyi Etkileyen İç ve Dış Olaylar

Ülkenin bağımsızlığından sonra ekonomik reformlara başlanmış olmasına rağmen bu yönde kararlı adımlar ancak 1994 yılından itibaren atılmıştır. Bu adımların sonucunda Özbek ekonomisinde iyileşme ve istikrarlı büyüme halen devam etmektedir.

Özbekistan, eski Sovyetler Birliği ülkeleri arasında 1990-1996 döneminde sanayi üretiminde reel artış sağlayan tek ülke olmuştur. Ancak Özbekistan, 1996 yılında ithal ikameci politika çerçevesinde döviz ve ithalat kontrolünü benimsemiştir. Kasım 1996'da kabul edilen “Merkezleştirilmiş Döviz Meblağlarının Tüketim Malları İthalatı İçin Kullanılması Hakkında” 405 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, “konvertibilite” ile ilgili yeni düzenlemeler getirmiştir. Döviz işlemlerini geliştirerek, merkezleştirilmiş döviz meblağlarını daha verimli şekilde kullanmak ve Özbekistan iç pazarına düşük kaliteli malların girmesini engellemek amacıyla hazırlanan yasa, daha önceki yasalarla özel ve tüzel şahıslara tanınan Sum'u dövize çevirme hakkını sağlayan düzenlemeleri iptal etmiştir.

1996 yılında kurumsal piyasa reformları, milli ekonominin büyümesinde süreleyici rol oynamaya başlamıştır. Küçük ve orta ölçekli firmaların gelişmesiyle birlikte büyük ölçekli şirketlerin özelleştirilmesi gündeme gelmiştir. Halen büyük ölçekli şirketlerin hisseleri ihale yöntemiyle satılmaktadır.

Mayıs 1998 tarihinde Özbek Hükümeti tarafından kabul edilen “Yabancı Yatırımlar Kanunu” ile ülkeye daha fazla yatırım çekilmesi amaçlanmıştır. Bu kanuna göre yabancı sermayeli şirketlere çeşitli vergi istisnaları ve sermaye malları için gümrük vergisi muafiyeti tanınmıştır. Söz konusu Kanun, 2013 yılında revize edilmiş olup, yapılan değişikliklerle, yabancı yatırımcılara, yatırım faaliyetleri sonucunda elde edilen meblağların, vergi ve diğer zorunlu ödemeleri yapıldıktan sonra serbest şekilde ve bağımsız olarak tasarruf etmesine de imkân tanınmaktadır. Ülkedeki düzenlemelere göre, küçük sermayesinin en az yüzde 30'u yabancı yatırımcıya ait 150 bin dolardan fazla ana sermayesine sahip işletme, doğrudan yabancı yatırımlı işletme statüsüne sahip olabilmektedir.

Bu çerçevede, Özbekistan Adalet Bakanlığı, doğrudan yabancı yatırımlı işletmeyi, gerekli evrakı teslim etmesi halinde en fazla 7 günde resmi kayda alırken, işletmelerin kayda alınması için gereken evrakı toplama sürecinin ise çok uzun sürmesinden ötürü, yeni uygulanacak "tek gişe" uygulamasının, söz konusu sürenin büyük ölçüde kısaltılmasını sağlaması hedeflenmektedir.

Ayrıca yabancı yatırımcının payı en az 5 milyon ABD Doları miktarında olan yeni kurulacak yabancı yatırımlı şirketlerin, vergi mevzuatının değişmesi halinde, kayda alındığı

tarihten sonra 10 yıl boyunca kayıt tarihinde geçerli olan ve listesi Özbekistan Cumhurbaşkanı Kararı ile onaylanan vergi ve diğer zorunlu ödemelere ilişkin normlar ve kuralları uygulama hakkına sahip olacağı hususu yapılan değişiklikler arasında yer almaktadır.

Öte yandan, anılan Kanuna istinaden, Bakanlıklar, devlet komiteleri, kurum ve kuruluşlar, yerel yönetim birimleri, adli kolluk organları ve bankalar tarafından yabancı yatırımcıların ve yabancı yatırım iştirakindeki şirketlerin faaliyetine ilişkin ek talepler ve sınırlamalar getirilmesi yasaklanmıştır.

Diğer taraftan, doğrudan yabancı yatırımlı işletmelerin resmi kayda alınmasını da kolaylaştırmak için "tek gişe" uygulamasına gidilmesi ve doğrudan yabancı yatırımlı işletme kurucularına, onların işletmedeki paylarının bulunduğu süre boyunca çoklu giriş-çıkışlı vize verilmesi öngörülmektedir.

Ülkede yatırım ortamının daha da geliştirilmesi, özelleştirme, üretimin modernize edilmesi, yeniden yapılandırılması; işsizliğin fazla olduğu bölgelerde yeni istihdam alanlarının yaratılmasına ilişkin programın gerçekleştirilmesi için yabancı yatırımların çekilmesi ve yabancı yatırımcılar için güvenli hukuksal bir yapının oluşturulmasını teminen, "Doğrudan Özel Yabancı Yatırımların Teşvik Edilmesine İlişkin Ek Tedbirler" Kararı 11.04.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Küçük ve orta ölçekli işletmeleri güçlendirmek amacı ile 1998 yılında alınan kararlarla, kuruluş sermayesi limiti düşürülmüş ve iş yeri açma prosedürü kolaylaştırılmıştır.

Uygulanan sıkı maliye ve para politikaları sonucunda 1994 yılının ortasından itibaren enflasyon oranlarında büyük düşüş gözlenmiştir. Resmi kaynaklara göre, 1994 yılındaki enflasyon oranı % 1.568 iken 1998 yılında % 29'a düşmüş, 2001 yılında % 27, 2002 yılında % 21, 2003 yılında % 3,8 ve 2004 yılında % 3,7 düzeyinde kalmıştır. 2005 yılında yeniden artarak % 7,8'e yükselen enflasyon, 2006 ve 2007 yıllarında % 6,8, 2008'de % 7.8, 2009 yılında % 7.4, 2010 ve 2011 yıllarında % 7.6, 2012 yılında % 7.0, 2013 yılında % 6,8, 2014 yılında % 6,1 ve 2015 yılında ise % 5,6 olarak gerçekleşmiştir.

2001 yılında Özbekistan Hükümeti tarafından konvertibiliteye geçmek için bir dizi kararlar alınmıştır. Bu kararlar:

- a) 22.06.2001 tarihinde Döviz Piyasasını Serbestleştirme Kararı,
- b) 22.06.2001 tarihinde Nakit Para Muamelesini Sağlamlaştırmak ve Ticari Bankaların Sorumluluklarının Arttırılmasına Dair Tedbirler Hakkında Karar,
- c) 25 Ekim 2001 tarihinde Bakanlar Kurulunun "İç Döviz Piyasasında Satım Kurallarını Birleştirme Önlemleri" Hakkındaki Karar,
- d) Yabancı sermayeye tanınan vergi muafiyetleridir.

2001 yılı içerisinde döviz piyasasını geliştirmek ve konvertasyona geçmek için atılan adımlar yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Ancak 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de meydana gelen terörist saldırılardan sonra Orta Asya'daki jeopolitik önemi artan Özbekistan'ın Batı ile olan ilişkilerinde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bu kapsamda IMF'ye 2002 Ocak ayı sonunda bir niyet mektubu vermiştir. Verilen bu niyet mektubunda ekonomik ve mali konularda yapılması hedeflenen konuların başlıcaları şunlardır:

- a) Serbest piyasa ekonomisinin tesis edilmesi amacı ile mevzuattaki kısıtlamaların kaldırılması,
- b) Döviz kurlarının birleştirilmesi, resmi ve karaborsa kurları arasındaki farkın % 20'ye düşürülmesi,

- c) Gerçek kişilerin döviz bürolarından satın alabileceği limitin 1.000 dolara yükseltilmesi,
- d) Bankacılık sisteminin geliştirilmesi ve bankalara yapılan gereksiz müdahalelerin kaldırılması,
- e) İşletmelerin ve gerçek kişilerin bankalardaki hesaplarından nakit para çekebilmeleri imkanının 2003 yılı başından itibaren sağlanması,
- f) Merkez Bankası'nın 2001 yılı bilançosunun Uluslararası Denetim Kuruluşuna denetlettirilmesi,
- g) Monopolleşmenin önlenmesi ve monopol ürünlerin sayısının azaltılması,
- h) Dış ticaretin, özellikle ithalatın serbestleştirilmesi,
- i) Daha güvenilir istatistiki bilgilerin elde edilmesi için İstatistik Kanunu'nun çıkarılması,
- j) Kamu harcamalarının azaltılması, ücret artışlarının sınırlandırılması,
- k) Enflasyonun düşürülmesi.

Sözkonusu hedefler çerçevesinde 15 Kasım 2003 tarihi itibari ile konvertibiliteye geçiş sağlanmıştır.

Özbekistan'ın ihraç pazarlarının başında gelen Rusya Federasyonunun kriz nedeniyle ekonomisinin bozulması 2008 yılında ihracatın düşmesine neden olmuş, ancak 2009 yılı itibarıyla tekrar artışa geçmiştir. Rusya'da çok sayıda Özbek vatandaşı işçi olarak çalışmakta ve ülke için önemli bir döviz kaynağı oluşturmaktadır. Kriz döneminde bu açıdan da etkilenecek, hem döviz kaybı yaşanmış hem de işsizliğin artmasına neden olmuştur.

Özbekistan kayıtdışılığı sona erdirmek amacıyla 2011 yılında halk pazarlarının büyük bir bölümünü kaldırmıştır. Kayıtdışı işlemler yapıldığı gerekçesiyle pek çok yerel ve yabancı firmanın faaliyetine son verilmiştir.

Rusya Merkez Bankası'ndan yapılan açıklamaya göre, 2014 yılında Özbekistan ve Rusya arasında yapılan para transferlerinin toplam tutarı 6,239 milyar dolar olarak gerçekleşmiş olup, 2013 yılına göre % 13,3 oranında azalma yaşanmıştır. Banka verilerine göre, 2014 yılında Rusya'dan Özbekistan'a gönderilen gurbetçi dövizleri 5,6 milyar dolar olup 2013 yılına göre %15,86 oranında azalma göstermiştir. Özbekistan'dan Rusya'ya yapılan havaleler ise geçen yıl 658 milyon dolar olup, 2013 yılına göre, % 16,87 oranında azalmıştır. 2014 yılının dördüncü çeyreğinde, Özbekistan ve Rusya arasındaki para transferlerinin hacmi 2013 yılının aynı dönemine göre % 37,23 oranında azalmıştır.

Para transferlerindeki düşüşler, Rusya'nın yaşadığı ekonomik sıkıntılar ve Ruble'nin Dolar karşısındaki değer kaybından kaynaklanmaktadır. Rusyadan gelen gurbetçi dövizleri diğer Orta Asya ülkeleri için olduğu gibi Özbekistan için de hayati bir öneme sahiptir. Bahse konu gelirin düşmesi 2015 yılı için gerek Türkiye ile gerekse diğer ülkeler açısından Özbekistan'ın dış ticaret verilerinde düşüş yaşanmasına neden olmuştur. Özbekistan tarafından açıklanan % 8'lik büyüme beklentisinin daha çok iç tüketim kaynaklı olacağı tahmin edilmektedir.

Ülke için en önemli ihraç pazarını Rusya, Kazakistan ve Çin oluşturmaktadır. Türkiye % 6,8'lik pay ile ihracat pazarı sıralamasında 4. sırada yer almaktadır. Ülkenin ithalatında Türkiye % 3,9'luk pay ile 6. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin Özbekistan'a 2015 yılı ihracatı 2014 yılına göre % 18,8 düşerek 489 milyon dolar olarak gerçekleşirken, Özbekistan'dan ithalatı % 8,8 düşerek 712 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Bahse konu düşüşün en büyük sebebi Özbekistan'ın, petrol fiyatlarında yaşanan düşüşten, Rusya üzerinden dolaylı etkilenmesidir. Petrol fiyatlarındaki düşüş rublenin değer kaybetmesine, Rusya'da bulunan Özbek gurbetçi sayısının azalmasına neden olmuştur. 2014 yılında Rusya'da resmi rakamlara göre 2,8 milyon, gayri resmi rakamlara göre 5 milyon Özbek

vatandaşı çalışmakta idi. 2015 yılında resmi rakamlara göre yurda dönen işçi sayısı 1 milyon civarındadır. Gerek gurbetçi sayısının düşmesi, gerekse rublenin değer kaybetmesi, Rusya’da çalışan gurbetçilerin gönderdiği döviz olumsuz etkilemiş olup, 2014 yılında 6 milyar dolar olan gurbetçi gelirlerinin, 2015 yılında 2 milyar dolara kadar düştüğü tahmin edilmektedir.

Bahse konu olumsuzlukları azaltmak ve yabancı yatırımcıyı Özbekistan’a çekmek amacıyla 5-6 Kasım 2015 tarihlerinde, Taşkent Uluslararası Yatırım Forumu düzenlenmiş olup, mezkur foruma, 33 ülkeden 560 firma katılmıştır.

5. EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER

Özbekistan, BDT ülkeleri gibi DTÖ’ye üye olmamıştır. Esasen yatırım ortamının geliştirilmesini sağlamak ve yabancı yatırımcıları çekebilmek için köklü yapısal reformların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Konvertibilitede yaşanan sorunlar, konvertasyon süresinin iki yılı bulması firmaları oldukça zorlamaktadır. Dış ticarete açık vermemek amacıyla sıkı para politikası ve ithalat ikameci politika izlenmektedir.

Diğer taraftan da liberalizasyon hedeflerine doğru çalışıldığını deklare eden Özbekistan, dış ticaret rejimini, mali sistemlerini ve kamu/özel sektör dengesini bu hedefe doğru adım adım yapılandırdıklarını da açıklamaktadır. Bu yönde konu başlıkları olarak atılan önemli adımlar göze çarpmaktadır. Bunlardan biri Özelleştirme Programı ve uygulamalarıdır. Aynı şekilde önemli adımlar olarak yabancı sermaye ve yatırım mevzuatının yürürlüğe konulması ve Serbest Bölge Uygulamalarına başlanması sayılabilir.

5.1. Yatırımlar, Yabancı Sermaye ve Mevzuatı

Yabancı yatırımları teşvik eden Özbekistan’da, 2011 yılında 5.000’in üzerinde yabancı sermayeli firmanın faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Özbekistan’da yabancı yatırım olarak 2015 yılında 3.126,6 milyon ABD \$’lık yatırım yapıldığı açıklanmıştır. Söz konusu yabancı sermaye yatırımının 1.092,6 milyon ABD \$’lık kısmı doğrudan yabancı yatırımlardan, 2.034,0 milyon ABD \$’lık kısmı ise sağlanan dış kredilerden oluşmaktadır.

Ülkede 2001-2015 yılları arasında gerçekleşen yabancı yatırımların dağılımı, yıllık ortalama ABD \$’ı cinsinden ve GSYİH içerisindeki payları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Ancak 2003 ilişkin olarak yayımlanan istatistiklerde, “doğrudan yabancı yatırım” ve “dış kredi”lerin ayırımı belirtilmemektedir.

YABANCI YATIRIMLAR VE DIŞ KREDİLER (2001-2015).

YILLAR	TOPLAM YABANCI YATIRIMLAR		DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR		DIŞ KREDİLER		DYY’İN GSYİH İÇİNDEKİ PAYI %
	Milyar Sum	Milyon USD	Milyar Sum	Milyon USD	Milyar Sum	Milyon USD	Milyon USD
2001	349,7	827,4	31,4	74,3	318,3	753,1	0,4
2002	294,9	382,4	73,0	94,6	221,9	287,8	0,9
2003	492,1	506,8	-	-	-	-	-
2004	605,8	594,2	155,1	152,2	450,7	442,0	1,2
2005	577,0	520,0	250,8	226,1	326,2	293,9	1,6

2006	730,4	599,1	499,0	409,3	231,4	189,8	2,4
2007	1247,7	981,9	946,3	744,7	301,4	237,2	3,4
2008	2193,7	1574,8	1591,8	1142,7	601,9	432,1	4,3
2009	4058,1	2685,7	1465,5	969,9	2592,6	1715,8	3,1
2010	4437,8	2.808,7	2.744,5	1.737,2	1.693,3	1.071,7	2,2
2011	4592,5	2.685,7	2.348,8	1.373,5	2.237,5	1.308,4	5,9
2012	4.788,5	2.253,5	4.190,3	2.208,3	598,2	315,2	4,9
2013	5.595,6	2.670,6	2.700,1	1.293,4	2895,5	1.377,2	2,3
2014	6.810,5	2.944,7	5.809,4	2.511,8	1.020,7	441,3	4,0
2015	8.182,7	3.126,6	2.859,5	1.092,6	5.323,2	2.034,0	4,7

2015 yılında doğrudan yabancı yatırımların GSYİH içindeki payının % 0,7 oranında arttığı görülmektedir.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM VE DIŞ KREDİLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI (%)

Sektörler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ulaşım ve Haberleşme	30.2	30.9	25.6	25,5	31.4	29.2	50.6	23.6	40.3	22.1	19.2
Hafif Sanayi	18.5	11.6	6.4	7.2	2.3	2.8	6.2	2.8	3.6	1.3	3.6
Gıda ve Tarım	2.6	12.0	8.5	4.8	4.6	4.8	1.0	5.9	4.9	5.8	1.3
Kimya-Petro Kimya	-	-	-		1.8	1.3	1.5	2.3	3.7	-	1,4
Doğalgaz-Yakıt	10.2	18.4	45.5	18.6	14.0	11.2	23.1	17.1	35.0	59.9	59.1
Makine-Metalürji	8.1	-	2.0	2.4	6.8	5.1	1.1	7.2	1.4	1.0	1.2
Kamu hizmetleri	4.9	6.4	3.1		1.8	1.9	1.6	2.0	3.7	1.5	6.1
Diğer Sektörler	25.7	15.7	12.1	9.7	7.2	38.4	14.3	32.1	7.4	8.4	8.1

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Yabancı yatırımların 2005-2006 yılları arasında daha çok ulaştırma ve haberleşme ile doğalgaz ve yakıt, 2007 yılından toplam yabancı yatırımların neredeyse yarısı (% 45.5) doğalgaz ve yakıt sektörüne gerçekleştiği görülmektedir. 2009 yılında ulaşım ve haberleşme, doğalgaz ve jeolojik araştırmalara ayrılırken, 2012, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında ulaşım ve haberleşme, doğalgaz ve yakıt sektörlerine daha fazla yatırım yapılmıştır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının projeler bazındaki ayrıntılı dökümü ile yatırımcı firmalar ve ülkeler bazındaki dağılımı konusunda, Özbekistan resmi makamlarından bilgi elde edilememekle birlikte 2015 yılında firma sayısı itibariyle, Rusya Federasyonu, Çin Güney Kore ve Türkiye ilk sıralarda yer almaktadır.

Yabancı Sermayeli Şirket Sayısı:

Özbekistan'da 2015 yılında 4900'den fazla yabancı firma ya da firma temsilciliğinin faaliyet gösterdiği ifade edilmektedir. Firma sayısı itibariyle Rusya Federasyonu, Türkiye ve G. Kore ilk sıralarda yer almaktadır. Özbekistan'da faaliyet gösteren yabancı sermayeli firmaların ülkelere göre dağılımı incelendiğinde, Rusya 915, Türkiye 433, G. Kore 418, Çin 411, ABD 191, Kazakistan 182 ve Almanya'nın 114 firmaya sahip olduğu görülmektedir.

YABANCI SERMAYELİ FİRMA DAĞILIMI:

	ÜLKE	YABANCI SER. FİRMA	TEMSİLCİLİK
1.	Rusya	915	89
2.	Türkiye	430	55
3.	Güney Kore	418	78
4.	Çin	411	66
5.	ABD	191	39
6.	Kazakistan	182	4
7.	Almanya	114	47
8.	Afganistan	112	19
9.	İran	90	
10.	BAE	75	
11.	Pakistan	72	9
12.	Hindistan	65	20
13.	Ukrayna	53	10
14.	Kırgızistan	30	1
15.	Kıbrıs	27	
16.	Malezya	22	8
17.	Singapur	21	9
18.	Tacikistan	17	
19.	Fransa	15	14
20.	Japonya	15	14

Kaynak: Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanlığı (2013).

2015 yılında Özbekistan’da toplam yatırım hacmi bir önceki yıla göre % 9.6 oranında artış göstermiş ve 40.737,3 milyar Sum’luk (15.6 milyar dolar) yatırım gerçekleştirilmiştir. Toplam yatırımın % 20.1’i yabancı yatırım ve kredilerden oluşmuştur.

TOPLAM VE YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI (2013-2015)

	2013		2014		2015	
	Milyar SUM	Milyon USD	Milyar SUM	Milyon USD	Milyar SUM	Milyon USD
TOPLAM YATIRIMLAR	25.557,3	13.152,30	33.715,3	14.577,63	40.737,3	15.565,81
DEVLET	6.033,3	2.879,52	7.188,2	3.107,99	7.155,7	2.734,2
ÖZEL SEKTÖR	21.524,0	10.272,78	26.527,1	11.469,64	33.581,6	12.831,6
YAB. SERMAYE YATIRIMLARI (KREDİLER DAHİL)	4.788,5	2.523,5	6.818,1	2.944,7	8.182,7	3.126,6
DEVLET	959,3	457,8	1.020,72	441,3	966,0	369,1
ÖZEL SEKTÖR	4.627,7	2.208,7	5.809,43	2.511,85	7.220,0	2.758,79

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Yatırım projelerinin finansmanında önemli konuma sahip olan Özbekistan İmar ve Kalkınma Fonu’nun kuruluş sermayesinin 2016 yılına kadar 10 milyar dolardan 15 milyar dolara çıkarılması planlanmaktadır.

ÖZBEKİSTAN’IN TOPLAM YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI (2012-2015)

Toplam Yatırımların Sektörel Dağılımı	Pay (%)				Değer (Milyon \$)			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Üretim	66.6	66.8	66.5	65.4	7.744.2	8.791.6	9.694,3	10.180,9
Sanayi	34,5	34,3	36,3	38,8	4.018.2	4.518.6	5.292,1	6.040,9

	yakıt-enerji	17.1	18.02	21.6	23.7	1.986.5	2.370.2	3.143,9	3.691,8
	metalurji	2.9	3.3	3.3	2.4	342.5	433.4	478,7	373,0
	hafif (tekstil)	2.8	2.36	2.3	2.5	326.2	310.9	330,9	392,3
	gıda	1.8	1.8	2.0	1.4	209.8	233.2	298,7	215,2
	makine	4.3	3.0	1.9	2.4	502.8	397.3	285,4	379,6
	yapı malzemesi	1.9	1.9	1.9	1.0	219.2	248.1	284,6	153,7
	kimya	2.3	2.2	1.6	2.6	263.5	295.4	231,3	400,6
	Tarım	4.1	4.2	4.3	3.7	477.5	560.2	620,28	575,6
	İnşaat	2.3	2.6	2.3	4.0	267.8	340.5	335,2	624,2
	Ulaşım-İletişim	18.3	17.4	14.3	11.2	2.122.8	2.286.2	2.083,0	1.738,8
	Diğer	7.4	8.2	9.3	7.7	857.8	1.086.2	1.363,1	1.201,4
Üretim-dışı		29.4	33.4	33.5	34.6	3.142.6	3.888.3	4.883,4	5.384,8
	Eğitim Kültür	3.4	3.3	3.0	3.1	398.3	433.9	440,6	481,9
	Konut İnşaatı	19.9	20.9	21.2	20.5	2.320.8	2.752.3	2.752,3	3.194,4
	Sağlık	3.7	2.8	2.7	2.2	429.6	373.4	397,3	333,9
	Diğer	6.4	6.2	6.6	8.8	739.6	801.1	955,1	1.374,6
Toplam		100	100	100	100	9.867.0	13.152.3	14.577,7	15.565,81

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Ülkede yatırım ortamının daha da geliştirilmesi, özelleştirme, üretimin modernize edilmesi, yeniden yapılandırılması, Cumhuriyet'in işsizliğin fazla olduğu bölgelerinde yeni istihdam alanlarının yaratılmasına ilişkin programının gerçekleştirilmesi için yabancı yatırımları çekmek ve yabancı yatırımcılar için güvenli hukuksal bir yapının oluşması ve garantileri temin etmek amacıyla 30 Nisan 1998 tarihli Yabancı Yatırım Kanunu yayımlanmıştır. Yatırımlara ve ihracat faaliyetlerine bu tarihten sonra önemli teşvik tedbirleri uygulamaya konulmaya devam edilmiştir.

Doğrudan yabancı sermaye ile faaliyet gösterecek olan işletmelere, 1 Temmuz 2005'te yürürlüğe giren bir yasayla, ana faaliyeti için uygulanan gelir vergisi, mülkiyet vergisi, sosyal-altyapı ve çevre düzenleme vergisi, sağlık ve ekoloji vergisi, küçük ölçekli firma ve işletmeler için uygulanan özel vergi ve Cumhuriyet Yol Fonu için uygulanan zorunlu harçlardan muaf tutulacağı hükümleri getirilmiştir. Bu vergi kolaylıkları; doğrudan yabancı sermayesi 300 bin ABD Dolarından 3 milyon ABD Dolarına kadar olan işletmeler için 3 yıla kadar, 3 milyon ABD Dolarından 10 milyon ABD Dolarına kadar olan işletmeler için 5 yıla kadar, 10 milyon ABD Dolarından fazla olan işletmeler için ise 7 yıla kadar uygulanmaktadır.

Fermanın birinci maddesinde belirtilen ve yukarıda sayılan vergi kolaylıkları; söz konusu işletmelerin işsizliğin fazla olduğu Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti, Cizzah, Kaşkaderya, Sirderya, Surhanderya ve Harezmi vilayetlerinde, ayrıca Nevai, Andican, Namangan ve Fergana vilayetlerinin kırsal alanlarında kurulması, yabancı yatırımının Özbekistan Cumhuriyeti'nin garantisi olmadan gerçekleştirilmesi, kuruluş sermayesinde yabancı ortağın en az % 50 oranında hisseye sahip olması, işletmelerin devlet tescilinden geçtikten sonra yabancı sermayeyi ülkeye getirmesi, yabancı yatırımların döviz ya da çağdaş teknolojik teçhizatlar şeklinde gerçekleştirilmesi, işletmeye tanınmış imtiyazları kullanma süresi içerisinde elde edilen gelirlerin, işletmenin daha da geliştirilmesi için kullanılması hallerinde sağlanmaktadır.

Yabancı sermayeli işletmelerin Özbekistan Cumhuriyeti garantisi olmadan aldıkları uzun vadeli krediler için ödeyecekleri faizler, gelir vergisinden muaf tutulacaktır.

Fermanın 1. maddesine göre imtiyaz alan işletmeler, tanınan imtiyaz süresi bittikten sonra bir yıl dolmadan faaliyetini durdurdukları takdirde, gelirlerin kendi ülkesine götürülmesi ve yabancı sermayenin başka ülkeye götürülmesi, ancak tanınmış imtiyazlar tutarının bütçeye ödenmesi halinde gerçekleştirilebilecektir.

Petrol ve gaz yatırımlarına her türlü destek verilmiş, her türlü ithal ihtiyacına gümrük ve KDV vergi muafiyetleri, arama ve faaliyet süresince gelir vergisi muafiyeti uygulanmaktadır.

İhracata yönelik bir dizi uygulamalara başlanılmıştır. Üretimlerinin ihracata oranlarına göre gelir vergisi istisnası veya indirimleri uygulanmaktadır. Kazandıkları dövizleri belirlenen faaliyet süresince serbest kullanma hakkı verilmiştir.

Ayrıca Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere (KOBİ) verilen önem giderek artmıştır. 2015 yılında Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın % 56,5'lik kısmı KOBİ'ler tarafından üretilmiştir. KOBİ'lerde 10,2 milyon kişi istihdam edilmekte olup, bu sektör toplam istihdamın % 77,9'unu karşılamaktadır. KOBİ'lerin ekonomiye katkılarının ölçülmesi bakımından 2015 yılı itibariyle toplam tarımsal üretimin % 100'nü, sanayi üretiminin % 44,6'sını, toplam sabit sermaye yatırımlarının % 36,3'ünü, ihracatın % 26,9'unu ve ithalatın % 44,5'ini bu kesim gerçekleştirmektedir.

Özbekistan'daki yabancı yatırımcılara yardım etmek ve onlara yol göstermek amacıyla UZINFOINVEST Ajansı (www.uzinfoinvest.uz) adı altında bir kuruluş faaliyet göstermektedir.

Özelleştirme:

Özbekistan'da Özelleştirme Programı kapsamında, 2007 yılında toplam 631 adet kuruluş özelleştirilmiş, elde edilen gelir 111 milyar Sum (yaklaşık 88 milyon dolar), 2008 yılında 392 işletme özelleştirilerek 130.6 milyar Sum, 2009 yılında 135 kuruluş özelleştirilerek 35.7 milyar Sum yani 24.3 milyon dolar, 2010 yılında 96 adet kuruluş özelleştirilerek 23 milyar Sum, 2011 yılında 95 adet kuruluş özelleştirilerek 39.2 milyar Sum yani yaklaşık 23 milyon dolar, 2012 yılında 83 işletme özelleştirilerek 32,1 milyar Sum (16,92 milyon dolar), 2013 yılında 82 işletme özelleştirilerek, 44.1 milyar Sum (21 milyon dolar), 2014 yılında ise 288 işletme özelleştirilerek, 88 milyar Sum (38 milyon dolar) ve 2015 yılında ise 848 işletme özelleştirilerek, 103,2 milyar Sum (39,4 milyon dolar) gelir elde edilmiştir.

Öte yandan Özbekistan Cumhuriyeti Özelleştirme, Tekelleşmeyle Mücadele ve Rekabeti Geliştirme Komitesi'nin web sayfasında (<https://www.gkk.uz/ru/privatizatsiya/pp-2432/prilozhenie-2-k-pp-2432>) 2015-2019 yılları arasında özelleştirilecek tesislerin listesi yer almaktadır.

5.2 Serbest Endüstri Ekonomik Bölgeleri

Özbekistan'da 2 Aralık 2008 tarihli Cumhurbaşkanı Kararı ile Navoi Bölgesinde Serbest Endüstri Ekonomik Bölgesi kurulması kararlaştırılmıştır. Adından da anlaşılacağı üzere üretim amaçlı kurulan ve vergi muafiyetleri, özel gümrük rejimi, farklı tarifedeki girdi avantajları getiren bu bölge gelişmesini henüz tam anlamıyla sağlamış değildir. Bu nedenle de henüz ülke ekonomisine yansıyan kayda değer bir veri sözkonusu olmamaktadır.

Bu bölgede yatırım yapmak isteyen yabancı firmalara 30 yıl süreyle faaliyet sürdürme izni sağlanmaktadır. Nevai Serbest Endüstriyel Ekonomik Bölgesi'nde kayda alınmış tüzel

şahıslar doğrudan yatırım miktarı aşağıdaki şekilde olması halinde arazi, emlak, kurumsal gelir, altyapı geliştirme ve birleştirilmiş (küçük şirketler için) vergilerden, Yol Fonu, Eğitim Kurumlarını Yeniden Yapılandırma, Tadilat ve Donatma Fonu için yapılan kesintilerden muafırlar:

- 3 milyon Euro'dan 10 milyon Euro'ya kadar – muafiyet 7 yıl geçerlidir,
- 10 milyon Euro'dan 30 milyon Euro'ya kadar – muafiyet 10 yıl geçerlidir (ilk 5 sene zarfında gelir vergisi ve birleştirilmiş vergiye genel vergi oranının yarısı uygulanır),
- 30 milyon Euro'dan fazla olursa, muafiyet 15 yıl geçerlidir (ilk 10 sene zarfında gelir vergisi ve birleştirilmiş vergiye genel vergi oranının yarısı uygulanır).

Nevai Serbest Endüstriyel Ekonomik Bölgesi'nde kayda alınmış tüzel şahıslar Nevai Serbest Endüstriyel Ekonomik Bölgesi faal olan süre zarfında ihracata yönelik ürünlerin üretilmesi için gerekli olan teçhizatlar, hammaddeler ve yedek parçalar ithal edildiğinde gümrük bedelleri ödemesinden (gümrük çıkış masraflarının dışında) de muafırlar. Özbekistan iç piyasası için üretim amacıyla ithal edilen hammadde ve yedek parçalar için % 50 indirimli gümrük bedellerini (gümrük çıkış masrafları dışında) Özbek yasalarında daha makul süre tanınmadığı sürece 180 gün gecikmeli ödeme yapma imkanı tanınmaktadır.

Nevai Serbest Endüstriyel Ekonomik Bölgesi'nde kayda alınmış tüzel şahıslar ayrıca vergi yasalarında ortaya çıkabilecek zıt değişikliklerden korunmaktadır. Bu koruma aksiz (bandrol) vergisini tabi ürünlere yönelik yapılacak yasa değişikliklerini kapsamamaktadır.

2009 yılının sonunda Özbekistan hükümeti Nevai Serbest Endüstriyel Ekonomik Bölgesi'nde faaliyet göstermek isteyen yabancı yatırımcılarla toplam miktarı 500 milyon ABD dolarından fazla olan 37 yatırım anlaşması imzalamıştır. Günümüzde Nevai Serbest Endüstriyel Ekonomik Bölgesi'nde 160 milyon Amerikan doları değerindeki yaklaşık 20 proje uygulanmaktadır. İhracata yönelik üretim yapmayı amaçlayan 7 proje 2010 yılının Eylül ayından itibaren uygulanmaktadır. Bu projeler kapsamında yarısı ihraç edilmek üzere yıllık 800 milyon dolarlık üretim yapmayı amaçlamaktadır (www.nfiez.uz).

Angren ve Cizzah Özel Sanayi Bölgeleri

Nevai Serbest Endüstriyel Ekonomik Bölgesi'nden sonra Angren Özel Sanayi Bölgesi'ni kurulmuştur. Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov söz konusu bölgenin oluşturulmasına ilişkin bir kararname imzalamıştır. Yeni projeyle yüksek ve ileri teknolojilerle üretim yapacak yerli ve yabancı yatırımcılara elverişli ortamın oluşturulması amaçlanıyor. Özbekistan'da ilk defa oluşturulacak bölge, Taşkent'in Angren ilçesinde kurulmuştur.

İstihdam konusunda önemli bir potansiyel teşkil edecek özel organize sanayi bölgesinde iç ve dış pazarlara yönelik üretim yapan yerli ve yabancı sermayeli işletmelere gerekli tüm imkan ve kolaylıklar sağlanılacak. Bölgede 300 bin ile 3 milyon dolar arasında yatırım yapan işletmelere 3, 3 milyon ile 10 milyon dolar arasında yatırım yapanlara 5, 10 milyon doların üzerinde yatırım yapan işletmelere de 7 yıl süreyle vergi ve gümrük kolaylıkları sağlanılacak. İlk etapta 30 yıl için planlanan sanayi bölgesinin bu süresinin bilahare daha da uzatılabileceği kaydedildi.

Öte yandan, Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Karimov, 18 Mart 2013 tarihinde Cizzah ilinde Cizzah Özel Sanayi Bölgesi oluşturulmasına ilişkin Karar'ı imzaladı. Bölgede Angren Özel Sanayi Bölgesi'nde olduğu gibi 300 bin ile 3 milyon dolar arasında yatırım yapan işletmelere 3, 3 milyon ile 10 milyon dolar arasında yatırım yapanlara 5, 10 milyon doların üzerinde yatırım yapan işletmelere de 7 yıl süreyle vergi ve gümrük kolaylıkları sağlanılacak.

5.3. Dış Ticaretin Genel Durumu

5.3.1. Dış Ticaret Mevzuatı

Özbekistan'ın da aralarında bulunduğu ve toplam nüfusu 300 milyona yaklaşan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) üyesi 11 ülke, 1994 yılında Serbest Ticaret Anlaşması imzalamışlardır. Rusya Federasyonu, Belarus (Beyaz Rusya), Ukrayna, Azerbaycan, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Moldova BDT üyesidir. Ancak belirli şartlarda iç piyasanın korunması amacıyla her ülke istediği ürünlerde farklı gümrük ve ihraç vergileri uygulayabilmektedir.

Bunun dışında 31 Mayıs 2013 tarihinde BDT Hükümet Başkanlarının Belarus Cumhuriyeti başkenti Minsk şehrinde gerçekleştirilen Zirvesi'nde Özbekistan Cumhuriyeti ve Taraf Ülkeler arasında 18 Ekim 2011 tarihli Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşmasının Uygulanmasına Dair Protokol Özbekistan Cumhuriyeti Başbakan Birinci Yardımcısı, Maliye Bakanı Rustam Azimov tarafından imzalanmış, bilahare Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Karimov tarafından 27 Aralık 2013 tarihinde Özbekistan Cumhuriyeti ve Taraf Ülkeler arasında 18 Ekim 2011 tarihli Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşmasının Uygulanmasına Dair Protokolün Onaylanmasına ilişkin Kanun imzalanmış olup, Protokolde Özbekistan ve Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşmasına Taraf Ülkeler arasındaki ikili ticari ilişkilerin hukuki mekanizmaları belirtilmektedir.

Özbekistan'ın bahse konu anlaşmaya özel şartlarla taraf olan ve 31 Aralık 2020 tarihine kadar geçiş süresine sahip olan tek ülke olup, bu süre zarfında Özbekistan hükümetinin diğer taraf ülkelerle olan ticaretini ikili anlaşmalara istinaden devam ettirme hakkını elinde bulundurmaktadır.

Ayrıca 31 Aralık 2020 tarihine kadar Özbekistan ile Anlaşmaya taraf diğer ülkeler arasındaki ticari anlaşmazlıklar ikili anlaşmalarda belirtilen kurallar çerçevesinde değerlendirilecektir. Öte yandan, Özbekistan, Anlaşmaya taraf olan diğer ülkelerde üretilen ve ithal edilen ürünlere bandrol vergisi uygulama, menşe şahadetnamesi talep etme ve ülkenin ekonomik çıkarlarının gerektirdiği diğer özel şartların yerine getirilmesi gibi istisnai haklara sahiptir.

Özbekistan'da ithalat ve ihracatı yapılacak malların belirli kategorilerde olanları için ya Bakanlar Kurulu'ndan ya da Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanlığı'ndan izin alınması gerekmektedir. Bakanlar Kurulu bazı malların ithal ve ihracatına kotalar getirmektedir. Fiyatlarını kontrol altında tutmaktadır. Özellikle pamuk, pamuk ipliği, altın, petrol, doğal gaz gibi stratejik malların fiyatları devletin denetimindedir. 28 Mart 2008 tarih ve 3982 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı, 31 Mart 1998 tarih ve 137 sayılı, 5 Aralık 2002 tarih ve 427 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile bu konudaki uygulamalara yasal çerçeve oluşturulmuştur.

Özbekistan dış ticaret mevzuatında serbest dolaşım, ihracat, re-export, re-import, transit, geçici ithalat, serbest bölge, gümrük bölgesi dışı işleme, gümrük bölgesinde işleme, gözetim altında imha, devlet lehine ithali reddetme gibi rejimlere yer verilmektedir. Özbekistan 1 Ocak 2000 tarihinden sonra malların sınıflandırılmasında Harmonize Sistem Uluslararası Konvansiyonunun üyesi olmuştur.

Özbekistan hükümetinin ithalat ve ihracat üzerindeki tarife dışı kontrolleri devam etmektedir. İthalat kontratlarının gümrük idaresine zorunlu kaydı yapılmaktadır. Belirli malların ithalat ve ihracatı hükümetin belirlediği kurumun iznine tabidir. Belirli malların ithalat ve ihracatı yine miktar kısıtlamalarına tabi tutulmaktadır.

İthalat ve ihracata konu bazı malların kontratları Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanlığı'nın zorunlu ekspertizine tabidir. İthalatın devlet bütçesinden finanse

edilmesi, hükümet garantisi altındaki kredilerle finanse edilmesi, % 50'den fazla devlet hissesi bulunan firmalarca yapılması hallerinde zorunlu ekspertiz geçerlidir.

Adı geçen Bakanlık tarafından mücevher, askeri malzeme, ham petrol, altın, metaller, pamuk ipliği mallarının ihracatında ihracat kontratının kayda alınması gereklidir.

Diğer malların ithalat ve ihracatında ise kontratların gümrüğe ve ilgili bankaya ibraz edilmesi zorunludur.

Cumhurbaşkanı tarafından 26 Nisan 2010 tarihinde alınan bir kararla, bazı ithal malların gümrükleme işlemlerinin yapıldığı tarihten itibaren bir yıl içerisinde satılması zorunlu hale getirilmiştir. Bakanlar Kurulu tarafından söz konusu ithal mallarla ilgili hazırlanan listede, televizyon, buzdolabı, klima, ütü, yatak ve nevresim takımı, tekstil ve deri ürünleri gibi kalemler bulunmaktadır. Ayrıca Bakanlar Kurulu, 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren ithal fırın, klima, buzdolabı, elektrik süpürgesi gibi beyaz eşya ve elektronik ürünlere markalama zorunluluğunun getirilmesine yönelik bir karar almıştır.

Ayrıca Özbekistan Bakanlar Kurulu'nun 13 Mayıs 2013 tarih ve 127 sayılı Kararı'na istinaden, bazı tüketim malları 1 Temmuz 2013 tarihinden itibaren Özbekistan'a ithal edildiğinde devlet dilinde (Özbekçe) zorunlu etiketlenmeye tabi tutulmuş, 1 Temmuz 2013 tarihine kadar ithal edilen ve perakende satışa sunulan tüketim mallarının satışına 1 Ocak 2014 tarihine kadar izin verilmiştir.

Özbekistan hükümeti devlet dilinde zorunlu etiketlenmeye tabi ürünler listesine 44 ürünü dahil etmiştir. Listede etler ve yenilen sakatat, yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular, süt ürünleri, kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal, yer fıstığı, hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri, hazır yemeklik katı yağlar, şeker ve şeker mamulleri gibi tüketim malları yer almaktadır.

Bunun dışında, çikolatalar ve kakaodan hazırlanan hazır gıda mamulleri, alkollü ve alkolsüz içecekler, sigara ve tütün mamulleri, eczacılık ürünleri, dişçilik müstahzarları, dikiş ve çamaşır makinaları, mikrodalga fırın ve diğer çeşitli tüketim malları Özbek dilinde zorunlu olarak etiketlenmeye tabidir.

İhracat-ithalat işlemleri için gereken belgeler:

I. İhracat için gerekli evraklar :

1. Belirli kurumlar tarafından kayda alınan kontrat,
2. Gümrük Beyannamesi.
3. Lisans (Lisansa tabi mallar için).
4. Banka hesap belgeleri.
5. Ulaşım ve nakliye belgeleri.
6. Uygunluk Sertifikası.
7. Gerekli durumlarda bazı yetkili kurumların izni.
8. Gümrük ödemelerinin ödendiğine ait ödeme belgeleri.

Gümrük vergilerinin ertelenmiş veya taksitli ödeme durumlarında, ödeme belgesi yerine bölgesel gümrük idaresinin yazılı belgesi, gümrük ödemelerini ödeyemeyeceği takdirde mal veya nakliye aracının garanti olarak konulduğu, banka garanti mektubu yada ödemesi gereken miktardaki paranın gümrük idaresi hesabına yatırılması gerekir.

II. İthalat için gerekli evraklar:

1. Kontrat.
2. Uygunluk Belgesi.
3. Menşe Şahadetnamesi.

4. Kontratın Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanlığı tarafından kayda alındığına dair sertifika ve ait olduğu bankadan hesaba konulduğuna dair tastikli kontrat.

5. İthalat pasaportu alma işlemi.

6. Gümrük vergilerinin ve masraflarının ödendiğine ait Ödeme Belgesi.

Gümrük vergilerinin ertelenmiş veya taksitli ödeme durumlarında, ödeme belgesi yerine bölgesel gümrük idaresinin yazılı belgesi, gümrük ödemelerini ödeyemeyeceği takdirde mal veya nakliye aracının garanti olarak konulduğu, bankanın garanti mektübü yada ödemesi gereken miktardaki paranın gümrük idaresi hesabına yatırılması gerekir.

7. Gümrük Beyannamesi.

8. Ulaşım ve Nakliye Belgeleri (Fatura/Invoice vs.),

9. Bitki Sağlığı Sertifikası; Karantina (Veteriner) Sertifikası, tahıl ürünleri için kalite belgesi (GTİP no: 071310 - 071333, 0713400000, 0713900000, 1001 - 1007, 100810000 - 100820000, 100890, 1101 - 1104, 1201, 1202, 120400 - 1207).

10. Lisans.

11. Gerekli durumlarda yetkili kurumlar izni.

5.3.1.1. Gümrük Vergileri

Özbekistanın gümrük vergileri % 0 ila % 30 arasında değişmekte olup, oldukça yüksek seviyelerdedir. Bazı mallarda minimum vergi oranları belirlenmektedir. Ortalama % 10 civarındadır. Ayrıca ithalat sırasında referans fiyat uygulaması yapılmak suretiyle, ithal edilen mallardan normal gümrük ve aksiz vergileri ile katma değer vergilerinin dışında, tespit edilen referans değeri üzerinden vergilendirme yapılmaktadır. Bu da beklenmeyen ek bir mali yük getirmektedir. Uygulamayla getirilen malın beyan edilen fiyatıyla emsal teşkil eden fiyat arasındaki farkın vergileri alınmaktadır. İthal edilen malların bedeli olarak beyannamede belirtilen değer yerine emsal ya da piyasa fiyatının dikkate alınması ithalatta gecikmelere ve ithalatçının maliyet hesabı yapmasında güçlükler neden olmaktadır. Gümrük vergisi uygulamasında sık sık değişiklikler yapılabilmektedir.

Özbekistan'da halen uygulanan dış ticaret rejimi 20.05.2000 tarihinde çıkarılan bir Kanunla düzenlenmiştir. Bu Kanun ve eklerinde ithalatta alınan Gümrük Vergisi, Katma Değer Vergisi, Aksiz Vergisi ve Gümrük Hizmetleri ücretleri düzenlenmiştir.

Özbekistan'da uygulanan gümrük tarifeleri, Cumhurbaşkanı'nın;

- İthal edilen mallara uygulanacak gümrük tarifeleri hakkında 27.03.2008 tarih ve NPP 823 sayılı Kararı ve bu Kararın Ekleri,

-Aksiz (bandrol) vergileri tarifeleri 23 Mayıs 2008 tarih ve 876 sayılı Karar ve bunun eki Kararlar ile belirlenmiştir.

Bazı malların ithalatında gümrük değeri çeşitli usullerle tespit edilmektedir. İthal edilen bir başka malın kontrat değeri, eş bir malın kontrat değeri, benzer bir malın kontrat değeri, değer oluşturma gibi metodlar kullanılmaktadır.

Serbest ticaret bölgesi kurulması anlaşması olan ülkelerden ithal edilen mallardan gümrük vergisi alınmamaktadır. Bu rejim şu ülkeler için kullanılmaktadır: Belarus, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Rusya, Türkmenistan (İki taraflı anlaşmaya dayalı olarak belirli mallardan ithalat vergisi alınmamaktadır), Ukrayna, Ermenistan, Tacikistan ve Azerbaycan.

Özbekistan ile ticari ve ekonomik işbirliği alanında tarife kolaylığı anlaşması yapılan ve aralarında Türkiye'nin de olduğu 45 ülkede üretilen ürünlere normal gümrük vergi oranları uygulanmaktadır. Özbekistan ile serbest ticaret anlaşması bulunan 11 BDT ülkesi ve ticari ve ekonomik işbirliği alanında tarife kolaylığı anlaşmasını imzalayan 45 ülke dışındaki ülkelere

üretileen ürünlerin ithalatında, ayrıca menşee şahadetnamesinin tevsik edilmediği mal ithalatında gümrük vergisi iki katı oranında uygulanmaktadır.

Tarifelerden muafiyet

Özbekistan Cımhuriyeti Bakanlar Kurulu aşağıdaki malların gümrük ödemelerinden muaf tutulduğunu kararlaştırmıştır:

1. Uluslararası taşımacılık için kullanılan araçlar.
2. Özbekistan milli parası ve yabancı döviz.
3. Yabancı ve Özbekistan'dan tüzel ve özel şahıslarıa ait gemi ve su araçları için gerekli olan malzemeler, gıda ve yakıt ürünleri.
4. Kanunlar tarafından öngöröldüğü taktirde devlet mülkiyetine geçecek mallar.
5. Özbekistan Kanunlarında ya da uluslararası anlaşmalarda belirtilen yabancı ülke temsilcisi olan veya özel şahıs olan kişilerin resmi veya kendi kullanımları için getirdikleri veya çıkarttıkları mal;
6. İnsani yardım olarak gelen mallar.
7. Ücretsiz eğitim kuruluşları, anaokullar ve hastaneler için getirilen ders aletleri ve kitaplar.
8. Gümrük kontrolünden geçen transit mallar.
9. Gümrük Kanunlarına dayalı özel şahıslar tarafından gümrük sınırlarında dolaşan, sanayi ve ticari amaçlı olmayan mallar.
10. Serbest ticaret rejimi anlaşması olan ülkelerden getirilen mallar.
11. Hükümet adına veya onun garantisi altında uluslararası ve kredi anlaşması ile gertirilen mallar.
12. Yabancı yatırımcıların kendi üretim ihtiyaçları için getirdikleri malzemeler.
13. Yabancı yatırımcıların özel ihtiyaçları için getirdikleri malzemeler.
14. Özbekistan ekonomisine 50 Milyon ABD Doları değerinde sermaye yatıran yabancı yatırımcıların kendi üretimleri olmak şartı ile getirdikleri malları.
15. Yabancı yatırımcılar veya diğer kişiler aracılığı ile Özbekistan'da yapılan proje için yapılan anlaşmalara dayalı olarak, paylaşmış işlerinde gerekli olan mallar veya malzemeler.
16. Bütçe kuruluşları tarafından veya onların sipariş ile getirdiği mallar.
17. Kanunlarda belirtilen listelere göre, Özbekistan'a ithal edilen yeni teknolojik ekipmanlar.
18. Yetkili kuruluş veya teşkilatın onayı ile getirilen operasyonel ve teknik arama araçları.
19. Reklam ve sunumlar için ithal edilen mallar.
20. Yeniden işlenerek hazır mamül olarak ihraç edilecek mallar için getirilen hammadde ve malzemeler.

Menşee Kuralları

Özbekistan'ın 29.08.1997 tarihli Gümrük Tarifeleri Kanunu'nun 24-31. maddelerinde menşee kurallarına ait kurallar yer almaktadır.

Menşee belirleme kuralları 2 kategoride değerlendirilmektedir. Birincisi tamamen bir ülkede üretilmiş, ikincisi ise üretilen malın belirli bir kısmının 2. veya 3. devlette üretilmiş olması durumudur. İlk kategoride canlı hayvanlar, bitkisel yağlar ve madenler ve diğer bazı mallar için dikkate alınmaktadır. İkinci kategoride bir ülkede ikinci ülke ürünlerini kullanarak üretilen mallar için kullanılan durumudur. İkinci durumda Malların Yeterli İşleme kriteri kullanılarak malın menşeesi belirlenmektedir. Bunlar:

1. Malın yeniden işlenmesi sürecinde ilk 4 GTİP numarasının değişimi ile;
2. Malın üzerinden belirli ülkede üretildiğini belirtecek yeterli üretim işlerinin yapılması;
3. Advolorem payı yöntemi – mal fiyatının değişmesi.

Malın menşeyini belirtmek için gümrük teşkilatlarına uluslararası geçerli formatta hazırlanan menşe şahadetnamesi teslim edilir. BDT ülkeleri için 24.09.1993 tarihli hükümetler arası anlaşmalarda kabul edilen kaideler geçerlidir.

Gümrük ücretleri

Özbekistan Cumhuriyeti Gümrük Kanunu'nda aşağıdaki belirtilen işlemler için gümrük ücretleri alınmaktadır:

- Ticari amaçlı olmayan, uluslararası posta ve kargo içinde hareket eden refakatsız bagaj, mal ve araçların gümrük işlemlerinin yapılması için;
- Belirlenmiş yer ve zaman dışında gümrük işlemlerinin yapılması halinde,
- Gümrük depolarında saklanması halinde.

Gümrük ücretleri Özbekistan topraklarında milli parada, Serbest gümrük bölgelerinde ve serbest depolarda da dövizle alınmaktadır.

İthalat yasakları

Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 10.10.1997 tarih ve UP-1871 sayılı Kararı'nın 5. Ekinde Özbekistan'a ithalatı yasaklanan mallar listesi belirtilmiştir: Devlet ve toplum düzenini yıkmayı, toprak bütünlüğünü ihlal etmeyi, siyasi bağımsızlık ve devlet egemenliğini zedelemeyi, savaş, terör, şiddet, bölücülük ve dini nefret, ırkçılık ve diğer ayrımcılığı (antisemitizm, faşizm) propaganda eden ve pornografik içerikli basılı eserler, el yazmaları, levhalar, resimler, fotoğraflar, filmler, negatifler, sinema, görsel ve işitsel ürünler, ses kayıtları.

Ayrıca Özbekistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun 15.05.1998 tarih ve 213 sayılı kararı ile etil alkolünün ülkeye sokulması ve transit geçişi yasaklanmıştır.

İhracat yasakları

Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'nın 10.10.1997 tarihli ve UP-1871 sayılı Kararnamesi'nin 4. Ekinde ihracatı yasaklanan mallar listesi yer almaktadır. Bunlar: buğday, çavdar, arpa, yulaf, pirinç, mısır, ekmek, un, hububat, çiftlik hayvanları, kümes hayvanlar, et, şeker, yarı hazır gıda mamülleri, antika malzemeler, sanatsal, tarihsel, bilimsel eserler, bitkisel yağlar, ham deri, karakul, renkli metaller ve atıkları, ipek mamülleri ve atıkları.

İhraç Edilen Malların Gümrük Fiyatı

İhraç Edilen Malların Gümrük Fiyatı Özbekistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun Gümrük Tarifeleri Kanunu'nun 16. maddesine uygun olarak belirlenmektedir. Özbekistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun 19.09.2007 tarih ve 198 sayılı "Özbekistan Cumhuriyeti Topraklarından İhraç Edilen Malların Tanımı ve Gümrük Beyanları Hükümlerinin Onayı"na ilişkin Kararnamesine uygun olarak ihraç edilen malların gümrük değeri, gerçekten ödenen veya ihraç edilen mallar için ödenecek bedel bazında belirleneceği belirtilmektedir. İhracatta 1997 yılından beri herhangi bir vergi ve ücret alınmamaktadır.

5.3.1.2. Aksiz Vergisi (Bandrol)

İthal edilen bazı mallardan alınan bir çeşit bandrol vergisidir. Genelde Özbekistan'ın kendi üretimi bulunan ürünlerde koruma amaçlı ya da lüks tüketim malzemelerinin ithalini zorlaştırmayı hedefleyen vergiler olduğu anlaşılmaktadır. Aksiz vergisi oranları % 5'ten başlamakta ve mal cinsine göre değişebilmektedir.

Güncel Gümrük ve Aksiz vergisi oranlarına mevzuatın yayınlandığı www.lex.uz web sayfasından erişilebilmektedir. Bazı kalemlerin vergi oranları ise yayınlanmamaktadır. Güncel vergilere ilişkin bir listeye de Müşavirliğimiz web sayfasından ulaşılabilir.

5.3.1.3. Katma Değer Vergisi

Özbekistan'a ithal edilen bütün mallardan % 20 oranında KDV tahsil edilmektedir. Ancak bazı özel imtiyazlı devlet firmaları ile toplam çalışan sayısının % 50'den fazlasında engelli-özürlü personel istihdam eden firmalar ithalatta KDV muafiyetinden yararlanmaktadır. Ayrıca aynı sermaye için gelen yatırım malları da KDV'den muaf tutulmaktadır.

5.3.2. Ticarete Uygulanan Standart ve Teknik Düzenlemeler

Özbekistan, ithalatta standardizasyon ve kalite kontrolüne büyük önem vermektedir. İthal malları zorunlu sertifikalandırılmaya tabidir. Uzstandart Devlet Standardizasyon, Metroloji ve Sertifikasyon Ajansı kalite belgelendirmesi işlemlerini yürütmektedir. İthalatçı firma malın menşe, ihracat ülkesi, güvenlik şartlarına uygunluğu vs. hakkında dökümanları bu kuruma vermek zorundadır.

Bu konuda faaliyet gösteren Uzstandart Devlet Standardizasyon, Metroloji ve Sertifikasyon Ajansı Türk Standardlar Enstitüsü (TSE) ile 1991 yılında imzalanan protokol gereği ortak çalışmalar yapmaktadır. 1994 yılından beri iki teşkilat karşılıklı olarak temsilcilik bulundurmaktadır. Ortaklaşa kurulan bir test merkezi de faaliyete geçirilmiş olup, özellikle tekstil konusunda önemli bir ihtiyaca cevap verebilmektedir.

TSE Temsilciliği, öncelikli olarak Türkiye'den Özbekistan'a gelen ihraç mallarının (TSE Belgeli olması şartıyla) ülkeye ikinci bir kontrole tabi tutulmadan serbest girişini temin etmektedir. Oluşturduğu bilgi ve enformasyon merkeziyle Özbekistan'da yatırım yapan Türk müteşebbislerine yardımcı olmakta, gerekli Türk standartlarının tercümelerini yaparak Özdavstandard'a onaylatarak Özbekistan standardı olarak Türk yatırımcıların istifadelerine sunmaktadır. Bu çerçevede de Türk ve Özbek firmalarına belgelendirme hizmeti vermeye devam etmektedir.

Tüketim mallarının Özbekçe olarak etiketlenme zorunluluğu bulunmaktadır.

5.3.3. Ödeme Şekilleri

Özbekistan'da bankacılık sistemi ve faaliyetleri modern anlamda yeterince gelişmemiştir. Ülkeye ithal edilen malların parasının transferinde önemli sorunlar yaşanmaktadır. İthal edilen malların bedeli genel olarak iki şekilde transfer edilmektedir:

Kota Tahsisi Alınması:

Mal ithal eden firmalar tarafından öncelikle Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanlığı'ndan ithal edeceği malın değeri kadar kota (döviz) tahsisi alınmakta ve Bakanlık ile kontrat yapılmaktadır. Daha sonra ithal edilen malın karşılığı olan kota miktarı kadar Sum (milli para) aracı bankaya yatırılmaktadır. Aracı banka tarafından gerekli işlemlerin tamamlanmasını müteakiben talep Konvertasyon Kurulunun sekreteryaya hizmetlerini yürüten Merkez Bankasına sunulmaktadır. Konvertasyon Kurulunun uygun görmesi halinde milli para (sum) resmi kurdan dövize çevrilip transferine imkan sağlanmaktadır.

Konvertasyon Kurulu transfer edilecek dövizin kararını belirli önceliklere göre vermektedir. Bu öncelikler de kamu kuruluşlarının ithalatları, devletin önem verdiği projeler kapsamında yapılan ithalatlar, yatırım malları, hammadde ya da tüketim malları vb. gibi önem

derecesine göre sıralanmaktadır. Tüketim malları en son sıralarda yer aldığından bu malların ithalat bedellerinin konverte işlemi çok uzun zaman almaktadır. Bu süreler bazı durumlarda bir kaç yıla ulaşabilmektedir. Bu yöntem ile yapılan ödemelerde gecikmeden dolayı çok büyük sorunlar yaşanmaktadır.

Borsa Aracılığı ile Transfer Edilmesi:

Bu yöntem, ithal edilen malın bedelinin Borsa vasıtasıyla ödenmesidir. Mal ithal edilmeden önce yine izin almak ve anlaşma yapmak gerekmektedir. Yapılan anlaşmada mal bedelinin transferinin Borsa aracılığı ile yapılacağı belirtilmektedir. İthalat bu yöntemde yine iki şekilde, Banka vasıtasıyla ya da Borsada bulunan Danışmanlık şirketi vasıtasıyla yapılmaktadır.

Banka aracılığı ile yapılırsa malı gönderen firma adına bankada hesap açılmakta, malın bedeli veya bir kısmı bu hesaba yatırıldıktan sonra malın ithaline izin verilmektedir. Danışmanlık şirketi kullanılması halinde bankadan teminat mektubu istenilmektedir.

5.5. Dış Ticaret İstatistikleri

5.5.1. Yıllara Göre Dış Ticaret Değerleri

ÖZBEKİSTAN'IN DIŞ TİCARETİ (2007-2015).

(Milyon \$)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İHRACAT	8.992	11.573	11.771	13.044	15.027	14.258,8	15.087,2	14.108,7	12.870,6
İTHALAT	5.236	7.504	9.438	8.799	10.509	12.027,7	13.798,8	13.959,2	12.415,5
DIŞ TİCARET HACMİ	14.227	19.077	21.209	21.844	25.537	26.286,3	28.886,0	28.067,9	25.286,1
DIŞ TİCARET DENGESİ	+3.756	+4.069	+2.333	+4.245	+4.518	+2.231,1	+ 1.288,4	+ 149,5	+ 455,1
İHR./İTH. ORANI	%172	%154	%125	%141,9	%143	% 118	% 109,3	% 101,07	% 103,66

Kaynak: Özbekistan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi.

Özbekistan'ın dış ticareti incelendiğinde, 1996 yılından 2000 yılına kadar sürekli bir azalma trendi görülmektedir. 1996 yılında 9 milyar 200 milyon dolar olan Dış Ticaret Hacmi, 2002 yılında 5 milyar 700 milyon dolara kadar düşmüştür.

Özbekistan'ın bu dönemde ihracatında meydana gelen düşmenin başlıca sebebi olarak içerde 1996 yılında konulan sıkı para politikasının, dışarda ise Uzak Doğu (Asya) ve Rusya'da meydana gelen krizlerin önemli etkileri olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ülkenin başlıca ihraç ürünleri olan pamuk ve altının reel olarak değerinin düşmesi de önemli etken olmuştur. İthalatta meydana gelen azalışın nedeni olarak da, ülkenin içinde bulunduğu döviz sıkıntısı nedeniyle alınan ithalatı kısıtlayıcı tedbirler ve ithalatta önemli bir yer tutan gıda ürünleri fiyatlarının düşmesi gösterilmektedir.

Bu sebeplerin bir kısmının ortadan kalkması ile 2003 yılından itibaren tekrar dış ticarete artış sağlanmış, 2005 yılında ilk kez 1996 yılındaki dış ticaret hacmi aşılmış ve 2007 yılında da bir önceki yıla nazaran % 32'lik rekor artışla 14 milyar 227 milyon dolarlık dış ticaret gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında bir önceki yıla kıyasla % 21,4'lük bir artışla 19.077 milyar dolarlık dış ticaret hacmi gerçekleştirilmiştir. Bu rakamın 11.573 milyar doları ihracat,

7.504 milyon doları ise ithalattır. 2009 yılında dünya ekonomik krizine rağmen % 11.2 lik bir artışla 21.209 milyon dolarlık dış ticaret hacmine ulaşmıştır. Bunun 11.771 milyon doları ihracat, 9.438 milyon dolarlık kısmını ise ithalat oluşturmaktadır. 2010 yılında sadece % 3'lük bir artışla 21.844 milyon dolarlık dış ticaret hacmine ulaşmıştır. Bunun 13.044 milyon doları ihracat, 8.799 milyon dolarlık kısmını ise ithalat oluşturmaktadır. 2014 yılında % 2,84'lük azalmayla 28.067,9 milyon dolar olan dış ticaret hacminin 14.108,7 milyon dolarlık kısmını ihracat ve 13.959,2 milyon dolarlık kısmını ithalat oluştururken, 2015 yılında ise dış ticaret hacmi % 9,9 oranında azalmıştır.

Özbekistan, uzun yıllardır dış ticaret fazlası veren bir ülkedir. 1999 yılında 125 milyon dolara kadar düşen bu fark, 2008 yılında oldukça yüksek seviyede, 4.07 milyar dolara ulaşmış ve ihracatın ithalatı karşılama oranı da % 154 olmuştur. Ancak 2009 yılında 2.333 milyon dolar olarak gerçekleşmiş ve ihracatın ithalatı karşılama oranı % 125 olarak realize olmuştur. 2010 yılında ise 4.245 milyon dolar olan dış ticaret fazlası, 2011 yılında 4.517,3 milyon \$, 2012 yılında 2.231,1 milyon dolar, 2013 yılında 1.288,4 milyon dolar, 2014 yılında 149,5 milyon dolar ve 2015 yılında ise 455,1 milyon dolar şeklinde gerçekleşmiştir.

5.5.2. Başlıca Ülkelere Göre Dış Ticaret

5.5.2.1. Özbekistan'ın Ülkeler İtibariyle İhracatı

ÖZBEKİSTAN'IN İHRACATINDA ÖNEMLİ ÜLKELER (2012-2015).

Başlıca Ülkeler	Değer (Milyon \$)				Değişim 2014/15	Pay (%)			
	2012	2013	2014	2015		2012	2013	2014	2015
TOPLAM	14.258,8	15.087,2	14.108,7	12.840,6	-8,99 %	100%	100%	100 %	100 %
BDT-Dışı Ülkeler	6.521	7.932,1	6.968,8	7.324,5	5,1 %	45,7%	52,6%	49,4%	56,9%
BDT Ülkeleri	7.737,8	7.155,1	7.139,9	5.546,1	-22,33 %	54,3%	47,4%	50,6%	43,1%
Rusya	5.177,7	3.882,7	2.798,2	1.779,7	-30,1 %	36,3 %	25,7 %	19,8 %	13,8 %
Kazakistan	1.677,2	2.183,6	2.539,6	2.176,0	-12,5 %	11,7 %	14,5 %	18,0 %	16,9 %
Çin	1.463,5	2.769,9	2.361,4	2.783,5	31,1 %	10,2 %	18,3 %	16,7 %	21,7 %
Afganistan	1.073,3	669,3	600,2	443,9	-26,1 %	7,52%	4,43 %	4,25 %	3,45 %
Türkiye	854,9	896,8	964,7	786,8	-18,6 %	5,9%	5,9 %	6,8 %	6,1 %
İran	323,5	209,9	317,8	317,6	-0,2 %	2,26%	1,4 %	2,25 %	2,5 %

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi verilerine göre, yukardaki tablodan da görüleceği üzere 2015 yılı ihracatında bir önceki yıla göre % 8,9'lük azalma gerçekleşmiştir. 2015 yılında gerçekleşen toplam 12.840,6 milyon dolarlık ihracatın 7.324,5 milyon dolarlık % 56,9'lük kısmı BDT Dışı ülkelere, 5.546,1 milyon dolarlık kısmı % 43,1'lik payla BDT ülkelerine gerçekleştirilmiştir.

Özbekistan'ın 2015 yılı ihracatında, geleneksel ve değişmeyen dış ticaret partneri olan Rusya'nın % 13,8'lik payla Çin ve Kazakistan'dan sonra üçüncü ülke olduğu görülmektedir. Özbekistan'dan yapılan ihracatta ilk sıraları alan önemli ülkeler ve genel ihracat içerisindeki payları sırasıyla, Çin % 21,7, Kazakistan % 16,9, Rusya Federasyonu % 13,8, Türkiye % 6,1, Afganistan % 3,45 ve İran % 2,5 olmuştur. Tablodan da görüleceği üzere, sadece Çin'e olan ihracatta artış yaşanırken, Rusya, Kazakistan, Türkiye, Afganistan ve İran'a yapılan ihracatın azaldığı görülmektedir. Ülkemiz 786,8 milyon dolarlık ihracatla Özbekistan'ın ihracatında 4. sırada yer almaktadır.

ÖZBEKİSTAN'IN TÜM ÜLKELER İTİBARIYLA İHRACATI (2012-2015, Mln. Dolar).

No	2012		2013		2014		2015	
	Ülke	İhracat	Ülke	İhracat	Ülke	İhracat	Ülke	İhracat
1.	Rusya	5.177,7	Rusya	3.882,7	Rusya	2.798,2	Çin	2.783,5
2.	Kazakistan	1.677,2	Kazakistan	2.183,6	Kazakistan	2.539,6	Kazakistan	2.176,0
3.	Çin	1.463,5	Çin	2.769,9	Çin	2.361,4	Rusya	1.779,7
4.	Afganistan	1.073,3	Türkiye	896,8	Türkiye	964,7	Türkiye	786,8
5.	Türkiye	854,9	Afganistan	669,3	Afganistan	600,2	Afganistan	443,9
6.	Ukrayna	410,5	Ukrayna	525,7	İran	317,8	İran	317,6
7.	İran	323,5	İran	209,9	Türkmenistan	229,9	Tacikistan	160,2
8.	Türkmenistan	173,8	Türkmenistan	170,2	Ukrayna	192,5	Güney Kore	158,1
9.	Fransa	168,0	Kırgızistan	166,7	Kırgızistan	163,7	Fransa	147,1
10.	B.A.E	166,4	Tacikistan	145,2	Tacikistan	153,2	Kırgızistan	112,2
11.	Tacikistan	164,3	Fransa	133,9	Güney Kore	143,6	Türkmenistan	105,8
12.	Güney Kore	114,0	BAE	97,9	Fransa	136,3	Ukrayna	65,0
13.	İngiltere	110,2	Güney Kore	86,5	Letonya	112,1	Singapur	64,1
14.	Singapur	86,8	Letonya	59,4	BAE	72,5	Hindistan	58,1
15.	Kırgızistan	73,0	ABD	56,4	Almanya	69,2	Yunanistan	43,5
16.	Letonya	65,3	Almanya	45,8	Hindistan	67,1	Letonya	40,7
17.	ABD	49,8	Hindistan	42,2	Singapur	61,2	BAE	39,2
18.	Almanya	45,5	Büyük Britanya	39,8	Azerbaycan	44,7	Almanya	32,9
19.	Hindistan	37,8	Yunanistan	34,6	Yunanistan	42,5	Büyük Britanya	32,8
20.	Malezya	36,8	Moldova	31,8	ABD	38,7	Polonya	27,1
21.	Belçika	28,2	İsviçre	28,9	Belçika	28,4	Belçika	26,8
22.	Yunanistan	27,4	Singapur	28,3	Büyük Britanya	26,7	Büyük Britanya	26,7
23.	Moldova	22,4	Azerbaycan	28,2	Polonya	26,5	ABD	24,8
24.	Belarus	20,4	Belçika	24,5	Moldova	25,1	Belarus	19,8
25.	İsrail	19,9	Malezya	23,7	Belarus	24,6	Azerbaycan	19,7
26.	Polonya	18,5	Pakistan	22,0	İtalya	22,0	İsviçre	11,6
27.	İtalya	18,4	Polonya	21,7	İsrail	17,8	İtalya	11,3
28.	İsviçre	18,2	İtalya	20,8	İsviçre	15,6	Moldova	11,0
29.	Azerbaycan	16,4	Belarus	19,9	Japonya	15,1	Hollanda	9,4
30.	Hollanda	14,2	İsrail	18,4	Hollanda	11,8	Malezya	9,3
31.	Portekiz	11,8	Portekiz	13,2	Portekiz	8,3	Portekiz	9,1
32.	Japonya	11,5	Hollanda	11,0	Malezya	5,0	Pakistan	8,5
33.	Pakistan	10,5	Japonya	10,3	Pakistan	3,8	Japonya	8,5
34.	Ermenistan	2,1	Brezilya	1,4	Ermenistan	1,5	Brezilya	3,7
35.	Brezilya	0,3	Ermenistan	1,1	Brezilya	1,1	Ermenistan	1,8
36.	Diğer Ülkeler	1.746,3	Diğer Ülkeler	2.565,5	Diğer Ülkeler	1.799,4	Diğer Ülkeler	2.213,1

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

5.5.2.2. Özbekistan'ın Ülkeler İtibariyle İthalatı
ÖZBEKİSTAN'IN İTHALATINDA ÖNEMLİ ÜLKELER (2012-2015).

Başlıca Ülkeler	Değer (Milyon \$)				Değişim	Pay (%)			
	2012	2013	2014	2015		2012	2013	2014	2015
TOPLAM	12.027,7	13.798,8	13.959,2	12.415,5	-11,0 %	100 %	100 %	100 %	100 %
BDT-Dışı Ülkeler	7.363,1	8.648,3	8.627,8	8.096,4	-6,15 %	61,2 %	62,7 %	61,8 %	65,2 %
BDT Ülkeleri	4.664,6	5.150,5	5.331,4	4.319,1	-18,98 %	38,8 %	37,3 %	38,2 %	34,8 %
Rusya	2.451,9	3.173,3	3.308,1	2.633,6	-20,4 %	20,4 %	23,0 %	23,7 %	21,2 %
Çin	1.767,0	2.454,9	2.395,4	2.245,2	-6,27 %	14,7 %	17,8 %	17,2 %	18,1 %
Güney Kore	2.025,7	2.034,6	1.872,7	1.558,5	-16,8 %	16,8 %	14,7 %	13,4 %	12,5 %
Kazakistan	1.074,6	1.060,4	1.007,8	845,9	-16,06 %	8,9 %	7,7 %	7,2 %	6,8 %
Almanya	451,7	545,4	614,6	488,6	-20,5 %	3,7 %	3,9 %	4,4 %	3,9 %
Türkiye	361,4	450,1	539,2	411,7	-23,6 %	3,0 %	3,3 %	3,9 %	3,3 %
Ukrayna	658,0	490,2	415,1	269,1	-35,2 %	5,4 %	3,5 %	2,9 %	2,2 %

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi verilerine göre, 2015 yılı ithalatında bir önceki yıla göre % 11’lik bir azalma gerçekleşmiştir. 2014 yılında gerçekleşen ithalatın 8.627,8 milyon dolarlık % 61.8’lik kısmı BDT Dışı ülkelerden, 5.331,4 milyon dolarlık kısmı % 38.2’lik payla BDT ülkelerinden gerçekleştirilirken, 2015 yılında gerçekleşen ithalatın 8.096,4 milyon dolarlık % 65.2’lik kısmı BDT Dışı ülkelerden, 4.319,1 milyon dolarlık kısmı % 34,8’lik payla BDT ülkelerinden gerçekleşmiştir.

Geçen yıla oranla 2015 yılında BDT Dışı ülkelerden ithalatta % 6,1 azalma, BDT ülkelerinden ise % 18.98’lik bir azalma yaşanmıştır.

Rusya yine ilk sırada % 21,2’lik payla ithalatın birinci partneri olma özelliğini korumasına rağmen % 20,4’lük bir azalma yaşanmıştır. İthalatın yapıldığı diğer ülkelerin genel ithalat içerisindeki payları; Çin % 18,1, Güney Kore % 12,5, Kazakistan % 6,8, Almanya % 3,9, Türkiye % 3.3 ve Ukrayna % 2,2 ile 7.inci olarak sıralanmıştır.

ÖZBEKİSTAN’IN TÜM ÜLKELER İTİBARIYLA İTHALATI (2012-2015, Milyon \$).

No.	2012		2013		2014		2015	
	Ülke	İthalat	Ülke	İthalat	Ülke	İthalat	Ülke	İthalat
1	Rusya	2.451,9	Rusya	3.173,3	Rusya	3.308,1	Rusya	2.633,6
2	Güney Kore	2.025,7	Çin	2.454,9	Çin	2.395,4	Çin	2.245,2
3	Çin	1.767,0	Güney Kore	2.034,6	Güney Kore	1.872,7	Güney Kore	1.558,5
4	Kazakistan	1.074,6	Kazakistan	1.060,4	Kazakistan	1.007,8	Kazakistan	845,9
5	Ukrayna	658,0	Almanya	545,4	Almanya	614,6	Almanya	488,6
6	Almanya	451,7	Ukrayna	490,2	Türkiye	539,2	Türkiye	411,7
7	Türkiye	361,4	Türkiye	450,1	Ukrayna	415,1	Brezilya	315,4
8	Brezilya	268,8	ABD	330,2	Brezilya	258,2	Ukrayna	269,1
9	Türkmenistan	260,1	Brezilya	261,7	ABD	249,9	Hindistan	260,5
10	ABD	213,7	Hindistan	217,4	Hindistan	248,8	Japonya	244,9
11	Japonya	203,2	Japonya	204,9	Türkmenistan	183,0	ABD	240,1
12	Letonya	177,9	Letonya	189,3	Japonya	174,1	Türkmenistan	213,9
13	Hindistan	163,4	Fransa	188,7	İtalya	166,2	İtalya	154,6
14	İtalya	148,3	Türkmenistan	183,7	Belarus	153,0	Fransa	153,6
15	Beyaz Rusya	131,4	Belarus	173,6	Fransa	151,2	Letonya	132,7
16	Polonya	125,6	Polonya	144,9	İsviçre	134,6	Polonya	100,6
17	Fransa	109,7	İtalya	121,4	Letonya	133,6	Belarus	89,0
18	İngiltere	96,1	İsviçre	112,5	Polonya	119,0	İsviçre	87,1
19	İsviçre	85,6	İngiltere	90,9	Hollanda	86,9	Malezya	80,6
20	Kırgızistan	71,6	Hollanda	67,3	Büyük Britanya	79,4	BAE	74,1
21	İran	67,0	İran	62,1	Malezya	73,2	Büyük Britanya	72,9
22	Hollanda	63,5	Belçika	61,5	Yunanistan	65,3	Hollanda	69,1
23	Yunanistan	45,2	Malezya	60,9	Kırgızistan	61,7	Yunanistan	62,5
24	Malezya	42,8	Yunanistan	51,3	Belçika	60,7	İran	59,9
25	Belçika	38,6	Kırgızistan	43,5	İran	57,1	Belçika	55,4
26	İsrail	25,8	İsrail	30,2	İsrail	50,4	Kırgızistan	36,0
27	BAE	22,2	BAE	26,3	BAE	47,8	İsrail	29,0
28	Singapur	21,0	Singapur	19,3	Azerbaycan	33,7	Singapur	17,7
29	Pakistan	15,8	Pakistan	17,6	Pakistan	20,6	Pakistan	17,3
30	Moldova	6,2	Azerbaycan	9,5	Singapur	18,8	Azerbaycan	14,9
31	Tacikistan	4,7	Moldova	8,0	Moldova	8,9	Moldova	7,4
32	Azerbaycan	4,6	Tacikistan	6,5	Tacikistan	6,8	Tacikistan	7,0
33	Portekiz	1,7	Afganistan	4,4	Ermenistan	1,7	Ermenistan	1,7
34	Ermenistan	1,5	Ermenistan	1,8	Portekiz	1,6	Portekiz	1,5
35	Afganistan	0,8	Portekiz	0,9	Afganistan	0,8	Afganistan	0,6
36.	Diğer Ülkeler	820,6	Diğer Ülkeler	899,6	Diğer Ülkeler	1007,4	Diğer Ülkeler	1.162,0

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

5.5.2.3. Özbekistan'ın Ülkeler İtibariyle Dış Ticareti

ÖZBEKİSTAN'IN DIŞ TİCARETİNDE ÖNEMLİ ÜLKELER (2012-2015).

BAŞLICA ÜLKELER	Değer (Milyon \$)				Değişim	Pay (%)			
	2012	2013	2014	2015		2014/2015	2012	2013	2014
TOPLAM	26.286.5	28.886.0	28.067,9	25.286,1	-9.9 %	100	100	100	100
BDT-Dışı Ülkeler	14.258.8	16.580.4	15.596,6	15.420,9	-1.1 %	52.8	57.4	55.6	61.0
BDT Ülkeleri	12.027.7	12.305.6	12.471,3	9.865,2	-20.9 %	47.2	42.6	44.4	39.0
Çin	3.230.5	5.224.8	4.756,8	5.028,7	11.2 %	12.3	18.1	16.9	19.9
Rusya	7.629.6	7.056.0	6.106,3	4.413,3	-24.7 %	29.0	24.4	21.8	17.5
Kazakistan	2.751.8	3.244.0	3.547,4	3.021,9	-13.6 %	10.5	11.2	12.6	12.0
G. Kore	2.139.7	2.121.1	2.016,3	1.716,6	-15,7 %	8.1	7.3	7.2	6.8
Türkiye	1.216.3	1.346.9	1.503,9	1.198,5	-20.4 %	4.6	4.7	5.4	4.7
Afganistan	1.074.1	673.7	601,0	444,5	-26.1 %	4.1	2.3	2.1	1.8
Ukrayna	1.068.5	1.015.9	607,6	334,1	-45.1 %	4.1	3.5	2.2	1.3

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi verilerine göre, yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere 2015 yılında dış ticarete bir önceki yıla göre % 9.9'luk bir azalma gerçekleşmiştir. 2015 yılında gerçekleşen toplam 25.286,1 milyon dolarlık dış ticaret rakamının % 50.9 oranla 12.870,6 milyon doları ihracatı, % 49.1 oranla 12.415,5 milyon doları ithalatı oluşturmaktadır. 2015 yılında gerçekleşen toplam 25.286,1 milyon dolarlık dış ticaret rakamının 15.420,9 milyon dolarlık % 61'lik kısmı BDT Dışı ülkelere, 9.865,2 milyon dolarlık kısmı ise % 39'luk payla BDT ülkeleriyle gerçekleştirilmiştir. Geçen yıla oranla BDT Dışı ülkelerle dış ticarete % 1.1 oranında düşüş, BDT ülkeleriyle ise % 20.9'luk bir azalma yaşanmıştır.

Özbekistan'ın son 7 yıllık dış ticaret dengesi, sürekli dış ticaret fazlası vermektedir. 2015 yılında da dış ticaret 455,1 milyon dolar fazla vermiştir.

Dış ticarete bir bütün olarak bakıldığında, Çin % 19,9, Rusya Federasyonu % 17,5, Kazakistan % 12,0, Güney Kore % 6,8, Türkiye % 4,7, Almanya % 2,1 ve Afganistan % 1,8 oranlarıyla ilk sıralarda yerlerini almaktadır. 2015 yılında Türkiye, Özbekistan'ın dış ticaret hacmi sıralamasında 5. sırada yer almaktadır.

5.5.2.4. Özbekistan'ın Ülkeler İtibariyle Dış Ticaret Dengesi

Dış ticaret rakamlarına bakıldığında, Özbekistan'ın 2000'li yıllardan itibaren dış ticaret fazlası veren bir ülke olduğu görülmektedir. Özbekistan'ın 2006 yılında 1.994 milyon dolar olan toplam dış ticaret fazlası % 88 artarak 2007 yılında 3.756 milyon dolara, 2008 yılında 4.068.8 milyon dolara yükselmiş, 2009 yılında 2.333 milyon dolara gerilemiştir. 2010 yılında % 82 artarak 4.245 milyon dolar olarak gerçekleşen dış ticaret fazlası 2011 yılında 4.517,3 dolara yükselerek, ihracatın ithalatı karşılama oranı % 142 olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında ise dış ticaret fazlası 455,1 milyon dolarla ihracatın ithalatı karşılama oranı % 103,7 olmuştur.

Özbekistan, 2015 yılında Rusya, Ukrayna, Belarus ve Türkmenistan hariç tüm BDT ülkelerine dış ticaret fazlası vermiştir. Bununla birlikte, toplam dış ticaret fazlası BDT ülkelerinin tamamı dikkate alındığında 1.227 milyon dolar olarak pozitif çıkmaktadır. Türkiye, Kazakistan ve Afganistan'dan sonra 2015 yılında Özbekistan'ın en çok dış ticaret fazlası verdiği üçüncü ülke konumundadır.

Özbekistan'ın en çok dış ticaret açığı verdiği başlıca ülkeler sırasıyla, G. Kore -1.400,4 milyon dolar, Rusya -853,9 milyon dolar, Almanya -455,7 milyon dolar, Brezilya -311,7

milyon dolar, Japonya -236,4 milyon dolar, ABD -215,3 milyon dolar, Ukrayna -214,2 milyon dolar, Hindistan -202,4 milyon dolar ve İtalya -143,3 milyon dolar olarak sıralanmıştır.

DIŞ TİCARET DENGESİ (2012-2015).

	Değer (Milyon \$)				Fark
	2012	2013	2014	2015	2014/2015
TOPLAM	2.231.1	1.288.4	149,5	455,1	305,6
BDT-Dışı Ülkeler	-842.1	-716.2	-1.659	-771,9	887.1
BDT Ülkeleri	3.073.2	2.004.6	1.808,5	1.227,0	-581,5
İsviçre	-67.4	-83.6	-119	-75,5	43,5
İran	256.5	147.8	260,7	257,7	-3
Ukrayna	-247.5	35.5	-222,6	-204,1	18,5
Türkiye	493.5	446.7	425,2	375,1	-50.1
Kırgızistan	1.4	123.2	101,7	76,2	-25,5
Tacikistan	159.6	138.7	146,4	153,2	6,8
Rusya	2.725.8	709.4	-509,9	-853,9	-344
Fransa	58.3	-54.8	-14,9	-6,5	8,4
İngiltere	14.1	-51.1	-52,7	-40,1	12.6
Singapur	65.8	9	42,7	46,4	3,7
Hindistan	-125.6	-175.2	-181,7	-202,4	-20,7
Afganistan	1.072.5	664.9	599,4	443,3	-156,1
Belarus	-111	-153,7	-128,4	-69,2	59,2
Brezilya	-268.5	-260.3	-257,1	-311,7	-54,6
Kazakistan	602.6	1123,2	1531,8	1.330,1	-201,7
Almanya	-406.2	-499.6	-545,4	-455,7	89,7
G. Kore	-1.911.7	-1.948.1	-1.729,1	-1.400,4	328,7
Çin	-303.5	315	-34	538,3	572,3

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

5.5.2.5. Özbekistan'ın Dış Ticaretinde BDT Ülkeleri hariç İlk 6 Ülke

Özbekistan'ın 2015 yılında BDT ülkeleri dışındaki ülkelerle olan dış ticareti incelendiğinde, ülkemizin Özbekistan'ın ihracatında dördüncü sırayı, ithalatında da altıncı sırayı aldığı görülmektedir.

ÖZBEKİSTANIN BDT DIŞI İHRACATINDA ÖNEMLİ ÜLKELER (2012-2015, Milyon \$).

Sıra No.	2012		2013		2014		2015	
	Ülke	İhracat	Ülke	İhracat	Ülke	İhracat	Ülke	İhracat
1.	Çin	1.463,5	Çin	2.769,9	Çin	2.361,4	Çin	2.783,5
2.	Afganistan	1.073,3	Türkiye	896,8	Türkiye	964,7	Türkiye	786,8
3.	Türkiye	854,9	Afganistan	669,3	Afganistan	600,2	Afganistan	443,9
4.	İran	323,5	İran	209,9	İran	317,8	İran	317,6
5.	Fransa	168,0	Fransa	133,9	Güney Kore	143,6	Güney Kore	158,1
6.	G. Kore	114,0	BAE	97,9	Fransa	136,3	Fransa	147,1

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Çin'e 2012 yılında yapılan 1.463,5 milyon dolarlık ihracatın 2013 yılında % 89,3 artırarak 2.769,9 milyon dolara çıkarıldığı, 2014 yılında ise % 14,7 azalarak 2.361,4 milyon dolara gerilediği, ancak 2015 yılında % 17,8 artarak 2.783,5 milyon dolara yükseldiği, ithalatta ise Çin'in ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. İhracatta Türkiye'nin payının 2014 yılındaki 964,7 milyon dolardan 2015 yılında 786,8 milyon dolara gerilediği görülmektedir.

**ÖZBEKİSTAN'IN İTHALATINDA BDT DIŞI
ÖNEMLİ ÜLKELER (2012-2015 Milyon \$).**

No.	2012		2013		2014		2015	
	Ülke	İthalat	Ülke	İthalat	Ülke	İthalat	Ülke	İthalat
1.	G. Kore	2.025,7	Çin	2.454,9	Çin	2.395,4	Çin	2.245,2
2.	Çin	1.767,0	G. Kore	2.034,6	G. Kore	1.872,7	G. Kore	1.558,5
3.	Almanya	451,7	Almanya	545,4	Almanya	614,6	Almanya	488,6
4.	Türkiye	361,4	Türkiye	450,1	Türkiye	539,2	Türkiye	411,7
5.	Brezilya	268,8	ABD	330,2	Brezilya	258,2	Brezilya	315,4
6.	ABD	213,7	Brezilya	261,7	ABD	249,9	Hindistan	260,5

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

BDT dışı ülkeler olarak dış ticaret incelendiğinde, Çin'den yapılan ithalatın 2015 yılında bir önceki yıldaki 2.395,4 milyon dolardan % 6,3 oranında azalarak 2.245,2 milyon dolara gerilediği, yine Çin'e olan ihracatın 2015 yılında % 17,8 artarak pazar sırasında birinciliğe yerleştiği görülmektedir. Aynı şekilde Güney Kore'den yapılan ithalatın da 1.872,7 milyon dolardan % 16,77 oranında azalarak 1.558,5 milyon dolara gerilediği görülmektedir.

5.5.2.6. Özbekistan'ın Dış Ticaretinde BDT Ülkeleri

BDT ÜLKELERİNE İHRACATI (2013-2015, Milyon \$ Dolar).

Sıra No.	2013		2014		2015	
	Ülke	İhracat	Ülke	İhracat	Ülke	İhracat
1.	Rusya	3.882,7	Rusya	2.798,2	Kazakistan	2.176,0
2.	Kazakistan	2.183,6	Kazakistan	2.539,6	Rusya	1.779,7
3.	Ukrayna	525,7	Türkmenistan	229,9	Tacikistan	160,2
4.	Türkmenistan	170,2	Ukrayna	192,5	Kırgızistan	112,2
5.	Kırgızistan	166,7	Kırgızistan	163,4	Türkmenistan	105,8
6.	Tacikistan	145,2	Tacikistan	153,2	Ukrayna	65,0
7.	Moldova	31,8	Azerbaycan	44,7	Belarus	19,8
8.	Azerbaycan	28,2	Moldova	25,1	Azerbaycan	19,7
9.	Belarus	19,9	Belarus	24,6	Moldova	11,0
10.	Ermenistan	1,1	Ermenistan	1,5	Ermenistan	1,8

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

BDT ÜLKELERİNDEN İTHALATI (2013-2015, Milyon \$ Dolar).

No.	2013		2014		2015	
	Ülke	İthalat	Ülke	İthalat	Ülke	İthalat
1.	Rusya	3.173,3	Rusya	3.308,1	Rusya	2.633,6
2.	Kazakistan	1.060,4	Kazakistan	1.007,8	Kazakistan	845,9
3.	Ukrayna	490,2	Ukrayna	415,1	Ukrayna	269,1
4.	Türkmenistan	183,7	Türkmenistan	183,0	Türkmenistan	213,9
5.	Belarus	173,6	Belarus	153,0	Belarus	89,0
6.	Kırgızistan	43,5	Kırgızistan	61,7	Kırgızistan	36,0
7.	Azerbaycan	9,5	Azerbaycan	33,7	Azerbaycan	14,9
8.	Moldova	8,0	Moldova	8,9	Moldova	7,4
9.	Tacikistan	6,5	Tacikistan	6,8	Tacikistan	7,0
10.	Ermenistan	1,1	Ermenistan	1,7	Ermenistan	1,7

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

5.5.3. BDT ve BDT Dışı Ülkelere Göre Dış Ticaretin Dağılımı

DIŞ TİCARETİN BDT VE BDT DIŞI ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

	Dış Ticaret Hacmi (%)				İhracat (%)				İthalat (%)			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
BDT-Dışı Ülkeler	52,8	57,4	55,6	61,0	45,7	52,6	49,4	56,9	61,2	62,7	61,8	65,2
BDT Ülkeleri	47,2	42,6	44,4	39,0	54,3	47,4	50,6	43,1	38,8	37,3	38,2	34,8

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Dış ticaretin ülke gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, 2000’li yılların başlarına kadar Özbekistan’ın dış ticaretinin yoğun olarak BDT ülkeleri ile geliştiği görülmektedir. Bu gelişmenin nedenleri olarak, eski Sovyetler Birliği döneminde yapılanmış olan tarım ve sanayi sektörlerinin BDT ülkeleri arasındaki karşılıklı bağımlılığı, yine bu ülkelerin kendi aralarında yapmış oldukları serbest ticaret anlaşmaları ve takas ticaretinin yaygınlığı sayılabilir. Bu dönemden sonra dış ticaret BDT ülkeleri aleyhine bir seyir izlemiş, ancak 2006 ve 2007 yıllarında BDT ülkeleriyle yapılan ticaretin tekrar artmaya başladığı görülmektedir. 2007 yılında Özbekistan’ın ithalatında BDT ülkelerinin payı ilk defa % 50’yi geçmiştir. Ancak 2008 yılında durumun tekrar BDT Ülkeleri aleyhine döndüğü ve önemli ölçüde düşüş yaşandığı görülmüştür. 2014 yılı ithalatı % 38,2, 2015 yılı ithalatı ise % 34,8 oranında gerçekleşmiştir.

5.5.4. Dış Ticaretin Sektörel Dağılımı

DIŞ TİCARETİN SEKTÖREL DAĞILIMI (2014-2015).

Pay (%)	BDT Ülkeleri		BDT Dışı Ülkeler		Tüm Ülkeler	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
İHRACAT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
İHRACAT	50,6	43,1	49,4	56,9	50,3	50,9
İTHALAT	38,2	34,8	61,8	65,2	49,7	49,1
İHRACAT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Enerji ürünleri	33,9	32,3	18,0	21,1	26,0	25,9
Pamuk Lifi	2,3	0,1	12,7	9,9	7,4	5,7
Demir ve demirdışı madenler	1,4	1,1	12,6	10,4	6,9	6,4
Hizmetler	26,2	34,7	16,7	16,7	21,5	24,5
Makina ve aletler	7,2	1,8	0,5	0,8	3,9	1,2
Gıda ürünleri	16,1	16,6	7,5	5,4	11,9	10,2
Kimya ürünleri, plastik ve plastik ürünler	3,8	3,2	5,3	6,0	4,6	4,8
Diğerleri	9,1	10,2	26,7	29,7	17,8	21,3
İTHALAT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Makina ve aletler	17,0	16,8	53,5	53,1	39,6	40,5
Kimya ürünleri, plastik ve plastik ürünler	9,0	9,8	20,3	20,9	16,0	17,0

Demir ve demirdışı madenler	14,0	14,2	4,2	3,8	8,0	7,4
Gıda ürünleri	16,5	21,1	7,3	8,3	10,8	12,8
Hizmetler	7,8	8,6	7,9	7,2	11,6	7,7
Enerji ürünleri	15,8	16,0	0,3	0,4	6,2	5,8
Diğerleri	19,9	13,5	6,5	6,3	11,6	8,8

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

ÖZBEKİSTAN'IN İHRACATININ SEKTÖREL DAĞILIMI (2010-2015) (Milyon \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İHRACAT	13.044,5	15.027,2	14.258,8	15.087,2	14.108,7	12.870,6
Pamuk Lifi	1.474,0	1.352,4	1.254,7	1.161,7	1.047,7	736,1
Makina ve aletler	717,4	1.006,8	912,5	829,8	546,2	157,0
Kimya ürünleri, plastik ve plastik ürünler	665,2	841,5	769,9	603,5	643,5	612,3
Demir ve demirdışı madenler	887,0	1.112,0	1.055,1	950,5	978,5	821,8
Gıda ürünleri	1.265,3	1.983,5	884,0	1.478,5	1.671,6	1.317,1
Hizmetler	1.187,1	1.773,2	2.309,9	2.444,1	3.038,3	3.150,0
Enerji ürünleri	3.235,1	2.780,0	5.033,3	4.692,1	3.673,5	3.335,4
Diğerleri	3.613,3	4.177,5	2.039,0	2.926,9	2.509,4	2.740,9

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Genel olarak 2015 yılında ihracatın sektörel dağılımına bakıldığında, sadece hizmetler ihracatında artış yaşandığı görülmektedir. Makine ve aletler, pamuk lifi ve enerji ürünleri, kimya ürünleri, plastik ve plastik ürünler ve gıda ürünleri ihracatının düştüğü gözlenmektedir. Pamuk lifi ihracatının genel ihracat içerisindeki payı ve değeri giderek düşmektedir. Bunun temel nedeni pamuğun bir ileri safhada işlenerek ham olarak ihracatının azalmış olmasıdır.

ÖZBEKİSTAN'IN İTHALATININ SEKTÖREL DAĞILIMI (2010-2015) (Milyon \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İTHALAT	8.799,7	10.509,9	12.027,7	13.798,8	13.959,2	12.415,5
Makina ve aletler	3,880.6	4,340.5	5,460.6	6,099.1	5,521.5	5,026.7
Kimya ürünleri, plastik ve plastik ürünler	1,258.3	1,397.8	1,731.9	1,973.2	2,229.6	2,108.2
Demir ve demirdışı madenler	739.2	851.3	938.2	1,090.1	1,113.6	919.4
Gıda ürünleri	959.2	1,303.2	1,190.7	1,338.5	1,509.9	1,585.2
Hizmetler	413.5	557.0	733.7	800.3	1,095.1	953.0
Enerji ürünleri	527.9	851.3	878.0	993.5	865.5	725.0

Diğerleri	1.020.7	1.208.6	1.094.5	1.504.1	1.624,0	1.098,0
-----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

Kaynak: Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi.

Özbekistan'ın ithal kalemleri ülke gruplarına göre farklılık göstermektedir. BDT ülkelerinden makina ve aletler, plastik ve kimyasal ürünler, demir ve demir dışı metaller, gıda ve enerji ürünleri ithal edilmektedir. BDT dışı ülkelere yapılan ithalatın ise yarısından fazlasını makina ve aletler oluşturmaktadır olup, plastik ve kimyasal ürünler, hizmetler ve gıda ürünleri diğer önemli ithal kalemleridir.

BÖLÜM II

1. TÜRKİYE İLE EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER

1.1. Ekonomik İlişkilerin Genel durumu

1.1.1. Ekonomik İlişkilerin Gelişimi

Ülkemizin Özbekistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olduğu tarihten itibaren resmi ticari ilişkilerimiz devam etmiş ve gelişmiştir. Bu bağlamda bu dönemde 1991-2003 arası bir dizi aralarında İkili Anlaşma ve Protokoller, Karma Ekonomik Komisyon Toplantıları'nın da olduğu çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Bu dönemin ardından 2008'de ise son Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

Diğer yandan geçmiş sürece paralel olarak 1991 yılından itibaren ticari ilişkilerimiz oldukça küçük rakamlarla devam etmiştir. Başlangıçta 1993 yılında 213.5 milyon dolar ihracat, 32 milyon dolar ithalatla ve toplam 245 milyon dolarlık dış ticaret hacmiyle başlayan çizgi Uzak Doğu krizinin de etkisiyle 1999 yılında en düşük seviyeye inerek bu tarihten itibaren daha düzenli bir artış periyoduna girerek bugüne kadar gelmiştir. Özellikle 2004 yılına kadar ihracatımızın fazla olduğu bu ülkeden bu tarihten sonra daha çok mal alarak dış ticaretimiz giderek büyümüştür. Dünyada yaşanan krizin de etkisiyle 2009 yılında tekrar dış ticaret rakamlarında önemli ölçüde gerileme yaşanmış, bilahare 2010 ve 2011 yıllarında yeniden artış trendine girmiştir.

Dış ticaretimizin kompozisyonu irdelendiğinde, daha ziyade hammadde ithalatının yapıldığı görülmektedir. Özellikle hammadde zengini olan Özbekistan'dan bakır, pamuk ve pamuklu ürünler, madeni yağlar ve son dönemlerde de çinko ve mamulleri kalemlerinden önemli miktarda ithalat yapılmıştır.

Dış ticaret bu seyri izlerken diğer yandan da Türk müteahhit firmalarımızın 2000 yılına kadar yaklaşık 1.434 milyon dolarlık iş üstlendikleri görülmektedir. 2015 yılına kadar üstlenilen işlerin toplamı 2.183 milyon dolar olmuştur.

Türk sermayeli firmalarımızın 1991 yılından itibaren, özellikle tekstil sektörü başta olmak üzere gıda, ilaç, otelcilik, inşaat malzemeleri ve plastik sektörlerinde 700 milyon dolara yaklaşan yatırımlarının gerçekleştiği görülmektedir.

1.1.2. Türk Şirketleri ve Yatırım Faaliyetleri

Bugüne kadar Özbekistan'da yapılan Türk Sermayeli yatırımların başlıcaları şunlardır:

Tekstil sektöründe Namangan vilayetinde TEKFEN'in % 60 sermaye payına (22.2 milyon dolar) sahip olduğu 63 milyon DM (yaklaşık 37 milyon dolar) yatırım tutarlı PAPFEN ve 23 milyon dolar yatırım tutarlı (% 51 nisbetindeki Türk sermayesi 11.7 milyon dolar) ASNAM pamuk ipliği üretimi fabrikaları kurulmuştur.

Ayrıca yine pamuk ipliği ve pamuklu kumaş üretimi amacıyla BURSEL A. Ş. ile Japon Mitsubishi ve Özbek ortaklar tarafından Çinaz'da 63.2 milyon \$ değerindeki Çinaz Dokumacı Fabrikası (% 48 oranındaki Türk sermayesi payı 30.3 milyon dolar) ile Şehrisabz kentinde 66.7 milyon dolar değerindeki Aksaray Dokumacı Fabrikası (% 54 oranındaki Türk sermayesi payı 36.0 milyon dolar) faaliyete geçirilmiş bulunmaktadır. BURSEL A. Ş., Taşkent vilayetinde tamamı Türk sermayeli olan 40 milyon \$'lık Çırçık Tekstil fabrikası yatırımını da tamamlamıştır. Ancak, yaşanan bazı anlaşmazlıklar nedeniyle, fabrikaların bir kısmının yönetimi Özbek tarafına geçmiştir.

Urgenç'te kurulan HAREZM-NURTOP Özbek-Türk Ortak Şirketi, 13 milyon dolarlık Pamuklu İplik Fabrikasında (% 56'lık Türk sermayesi payı 7.2 milyon dolar) 2001 yılı sonunda üretime başlanmıştır.

Andican'da 2000 yılında faaliyete geçen 4.0 milyon dolar sermayeli ALTIN DERİ Fabrikası (% 51'lik Türk sermayesi payı 2 milyon dolar) ve Taşkent'te faaliyette bulunan 2.4 milyon dolar sermayeli ÇAĞLAYAN Pamuklu Trikotaj fabrikası (% 99'ü Türk sermayesidir) yanında, 2002 Mart ayında yine Taşkent'te faaliyete geçen 4.7 milyon dolarlık ŞAYHANTAHUR Tekstil Fabrikası (% 75 nisbetindeki Türk sermayesi payı 3.5 milyon dolar), Namangan vilayetindeki BEŞTEKS fabrikası diğer Özbek-Türk ortak yatırımlarıdır.

2003 yılında Fergana'da faaliyete geçen 24 milyon Euro proje tutarlı BEŞTEKS Türk-Alman-Özbek ortak pamuk ipliği üretim tesisindeki Sokay ve Tekmen Tekstil firmalarının % 21.6'şar nisbetindeki payları karşılığı Türk sermayesinin 10.3 milyon Euro (yaklaşık 11 milyon \$) olduğu açıklanmıştır.

2004 ve 2005 yıllarında da bir kaç Özbek-Türk tekstil fabrikası faaliyete başlamıştır. Bunlardan BAGAT TEKSTİL Fabrikası Harezim vilayeti Bagat ilçesinde Türk-Özbek sermayesi ile kurulmuş ve 25.08.2004 tarihinde açılmıştır. Sermayesi yaklaşık 13,5 milyon EURO olup, 400 kişi istihdam edilmektedir. Fabrikada iplik ve ham bez üretimi yapılmaktadır.

Kaya Tekstil, yaklaşık 30 milyon dolar ve 3 milyon Avro miktarında yatırım yaparak, 1000'den fazla kişinin istihdam edildiği tam entegre Taşkaya Tekstil fabrikasını 2006 yılında faaliyete geçirmiştir. Bornoz üretimi ve ihracatını hedefleyen Ramel Tekstil ise, 2 milyon dolarlık yatırımını tamamlayarak 2006 yılında üretime başlamıştır. Aynı yıl, Kulhan ve Lukas firmalarımız da tekstil sektöründe birer milyon dolarlık yatırımlar gerçekleştirmiştir.

2007 yılında Mimataş, Andican'da 48 milyon dolarlık iplik fabrikası yatırımı gerçekleştirmiş, Ar-Ge Fashion ve Acarbo firmalarımız 3,6'şar milyon dolarlık tekstil-konfeksiyon, % 50 Türk sermayeli Samarkand Velvet de 2008 yılında 2 milyon dolarlık kadife kumaş yatırımlarını faaliyete geçirmiştir.

Otomotiv sektöründe ise midibüs ve kamyonet üretim ve montaj işleri yapmak üzere RAM Dış Ticaret A. Ş. (Koç Holding) tarafından Özbek ortaklığıyla ve Türk Eximbank kredisi kullanılarak 64 milyon dolarlık SAMKOÇOTO Projesi gerçekleştirilmiştir. Ancak, Semerkant vilayetinde kurulan firmanın Türk ortaklığı 2006 yılında sona ermiştir.

Ülkede uygulanan ekonomik politikalar paralelinde ve özellikle 1996 yılı sonlarından itibaren Özbekistan'da yaşanmaya başlanan konvertasyon kısıtlamaları sorununa bağlı olarak, özellikle konsinye satış şekliyle gıda ithalatı yapan Türk firmaları başta bisküvi, çikolata, sakız, un, ekmek ve süt mamülleri alanında olmak üzere gıda sektöründe küçük çapta yatırımlara yönelmişlerdir.

Bu alanda en önemli yatırım Batı standartlarında süpermarket ve restoran işletmeciliği, mobilya, inşaat malzemeleri, su, süt ve süt mamülleri, meyve suyu ve et üretim ve satışı yapan MİR Grubunun (Şark-Mir, Demir-Line, Antaç, Taşmir firmalarının) 30 milyon dolarlık yatırımlarıdır. (Bu yatırımlar 2000 yılında YİMPAŞ tarafından devralınmış olup, 2007 yılı itibariyle de Asya Mağazacılık San. Dış Tic. bünyesinde faaliyet göstermiş ve 2010 yılında kapatılmıştır).

DEMİR Firması, hububat ile et ve süt ürünleri üretimi yapmak üzere 13,2 milyon dolarlık yatırımla Özbekistan şartlarında oldukça büyük bir çiftlik satın almış olup, un ve yem fabrikalarını üretime geçirmiştir. Diğer yatırımlarıyla birlikte DEMİR Firmasının Özbekistan'daki yatırımları toplamının 100 milyon doları aştığı tahmin edilmektedir.

YAKUT Firmasının Çinaz'da kurduğu 1.2 milyon dolarlık Un Fabrikasındaki payı 0.6 milyon dolar olup, ASYA-INVEST adıyla Orta Asya Cumhuriyetlerinde faaliyet gösteren TÜRKİSTAN Ltd. Şirketi de, 3.5 milyon dolar sermayeli olan Alpamiş (% 70'lik Türk sermayesi tutarı 2.5 milyon dolar) ve 2.5 milyon dolar sermayeli Şehri Keş Özbek-Türk Ortak Un Fabrikalarını (% 51'lik Türk sermayesi payı 1.2 milyon dolar) hizmete sunmuştur.

Bu alanda ayrıca, % 100 Türk sermayeli olan şirketlerimizden 8,6 milyon dolar sermayeli DİLEK Enterprise firmasına ait bisküvi, çikolata ve gofret üretim tesisi ile aynı alanda üretim yapan 3 milyon dolar sermayeli UFUK firması ortaklığında kurulan VENÜS tesisleri; sakız üretimi yapan 5 milyon dolar sermayeli (% 84'lük Türk sermayesi payı 4.2 milyon dolar) GENÇ BAYCAN firması ile 2,5 milyon dolar Türk sermayeli NUR-EFŞAN firması; 1.8 milyon dolar Türk sermayeli AYLİN GIDA sayılabilir. Dondurma üretimi yapan MİZAN şirketi de 1.1 milyon dolar değerindeki fabrikada % 80 paya (0.9 milyon \$) sahiptir. Ancak bu firmaların hepsi çeşitli nedenlerden dolayı faaliyetini durdurmuştur.

Kaynak makinesi imalatı amacıyla 30 milyon dolarlık yatırım yapan % 100 Türk sermayeli Arktech Technology firması 2007 yılında Taşkent'te faaliyete geçmiş olup, firma 2007 yılında Özbekistan'da en büyük yatırım gerçekleştiren ikinci yabancı sermayeli şirket olmuştur.

Diğer yandan, karton bobin üreten 2 milyon dolar sermayeli AS-TAŞ (Türk sermaye payı 1.6 milyon dolar), telsiz cihazları üreten 2 milyon dolar sermayeli UMT-Radio (Türk sermaye payı 1 milyon dolar), mobilya üreten 0.5 milyon dolar Türk sermayeli ÖZKAYNAK ve aynı sermayeli ilaç üretimi yapan SAMSUN Farma firmaları (250 bin dolarlık bölümü Türk sermayesidir) da başlıca ortak yatırımlarımız arasındadır. 2008 yılında MRT Firmasının Namangan'da kurduğu yaklaşık 30 milyon dolarlık iplik fabrikası önemli yatırımlardandır.

Ancak zaman içerisinde bu firmalardan bazıları kapanmış ya da el değiştirmişlerdir.

1993 yılında T.C. Ziraat Bankası ile Özbekistan AT Pakhtabank'ın (şimdiki adıyla Agrobank) % 50'ser hisseyle 2 milyon dolar sermaye ile kurulan Özbek-Türk Bankası UTBANK, 1993 yılı sonlarında başlattığı bankacılık faaliyetlerini başarıyla sürdürmektedir.

1.1.3 Müteahhitlik Sektörü

1992-2015 yılları arasında Özbekistan'daki Türk müteahhitlik hizmetleri toplamının yaklaşık 2,2 milyar dolar olduğu görülmektedir. Ancak bu rakamın 1,5 milyar dolara yakın kısmının 2004 öncesi yapılan işlere ait olduğu, bu tarihten sonra ise alınan işlerin hızla düşüş eğilimine girdiği gözlenmektedir. Ancak 2009 yılında Çalık Enerji firması Navoi Termik Santral ihalesi ile son yıllardaki en büyük işi üstlenmiş ve başarıyla tamamlamıştır. Bunun dışında, Dal Teknik Makina Tic. ve San. A. Ş. tarafından Özbekistan'ın JSC Almalyk MMC firmasıyla imzalanan kontrat çerçevesinde Cizzah Bölgesinde toplam bedeli 97 milyon 600 bin dolarlık Gri ve Beyaz Çimento Fabrikası inşası başarıyla tamamlanmıştır.

2015 yılında Türk müteahhitler tarafından alınan büyük projelerin başında Apeas Mühendislik firmasının HYATT Regency Tashkent otelinin yaklaşık 110 milyon dolarlık ince işleri ve iç dekarosyon projesi ile DAL Teknik Makine Tic. ve San. A. Ş.'nin yaklaşık 29 milyon dolarlık Cizzah Çimento Fabrikası Kapasite Genişletme projeleri gelmektedir.

Son dönemlerde yerel inşaat firmalarının ön plana çıktığı, kamunun etkin olduğu ihalelerde bu firmaların daha şanslı oldukları görülmektedir. Bu da firmalarımızın bu sektörden alacağı payın düşmesinde önemli bir faktör olmaktadır. Bu düşüşün diğer nedenleri olarak; serbest piyasa ekonomisi şartlarının yeterince uygulanmaması, devlet tarafından 1996 yılından beri uygulanan sıkı para politikası, yüksek vergi uygulamaları, dış ticarete yaşanan gümrük

sorunları, standart ve lojistik, hatta vize ve izin problemleri, 2003 yılı itibariyle konvertibiliteye geçilmiş olmasına rağmen, para ve kâr transferlerinde yaşanan sıkıntılar olarak sıralanabilir. Bu sıkıntıların giderilmesi halinde zengin ekonomik kaynaklara sahip olan Özbekistan'daki müteahhitlik faaliyetlerimizin gelişmesi mümkün olacaktır. Esasen Özbekistan'a yönelik dış ticaret, müteahhitlik-müşavirlik hizmetleri ve özellikle enerji alanlarında orta ve uzun vadeli politikaların acilen tespit edilmesi ve belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

1.1.4. Açılan Krediler ve Gerçekleştirilen Projeler

Türk Eximbank, Özbekistan ile imzalanan mutabakat muhtırası ve Özbekistan Cumhuriyeti Milli Bankası (National Bank for Foreign Economic Activity) ile yapılan kredi anlaşmaları çerçevesinde Özbekistan'a 125 milyon dolarlık ihracata yönelik mal kredisi, 250 milyon dolarlık da proje kredisi olmak üzere, toplam 375 milyon dolarlık kredi açmıştır. Bu kredilerin 347 milyon \$'lık kısmı aşağıdaki projeler için kullanılmıştır:

Taşkent Uluslararası Ticaret ve Gösteri Merkezi 1 ve 2 Projeleri (Ay-Sel), Harezmi Şark Yıldızı Şeker Fabrikası (Yüksel İnşaat A.Ş.-Türk Şeker A.Ş.), Semerkant Kamyonet-Minibus Montaj Fabrikası (Ram Dış Ticaret A. Ş.), Kasansay Entegre Yün Tesisleri (Tekmen Grubu) ve Urgeç-Hiva Trolleybüs Hattı (Simko).

1.2. Ticari İlişkilerin Genel Durumu

1.2.1. Ticari İlişkilerin Gelişimi

Türkiye, Özbekistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmuştur.

Bağımsızlığın tanınmasıyla birlikte iki ülke arasındaki ilişkiler hızla gelişmiş, 1992 yılının Nisan ayında Taşkent'te Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği, 1993 yılının Ocak ayında da Ankara'da Özbekistan Cumhuriyeti Büyükelçiliği açılmıştır. Diplomatik ilişkilerin başlamasıyla iki ülkenin devlet başkanları, başbakanları ve diğer üst düzey yetkilileri düzenli olarak bir araya gelmeye başlamıştır. 1991 yılının Aralık ve 1994 yılının Haziran aylarında Özbekistan Cumhurbaşkanı Sayın İslam Kerimov'un Türkiye ziyaretleri, zamanın Başbakanı Sayın Süleyman Demirel'in 1992 yılının Nisan ayında, Cumhurbaşkanı Sayın Turgut Özal'ın 1993 yılının Nisan ayında Özbekistan'ı ziyaretleri, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

1996 yılının Mayıs ayında Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Özbekistan'a yaptığı ziyarette iki devlet arasında Ebedi Dostluk anlaşması imzalanmıştır. Başbakan Sayın Mesut Yılmaz'ın 12.04.1998 tarihinde Özbekistan'a yapmış olduğu ziyaret, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Samkoçauto'nun açılışı vesilesiyle 15-16 Mart 1999 tarihleri arasında Özbekistan'a yaptığı ziyaret, Dışişleri Bakanı Sayın İsmail Cem'in 2-4 Ekim 2000 tarihleri arasında Özbekistan'a yaptığı ziyaret, Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer'in 15 Ekim 2000 tarihinde Özbekistan'a yapmış olduğu ziyaret, Meclis Başkanı Sayın Ömer İzgi'nin 25 Mart 2001 tarihinde parlamento grubu ile yapmış olduğu ziyaret, 11 Eylül olayları sonrasında Dışişleri Bakanı Sayın İsmail Cem'in 2001 yılı Ekim ayında yapmış olduğu ziyaret, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Sayın Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun 16-18 Mart 2000 tarihinde yapmış olduğu ziyaret, Sağlık Bakanı Sayın Osman Durmuş'un 24-26 Nisan 2002 tarihinde yapmış olduğu ziyaret, 18-20 Aralık 2003 tarihlerinde Başbakan Sayın R.Tayyip ERDOĞAN'ın beraberinde ikiyüzü aşkın işadamı ile birlikte Özbekistan'ı ziyareti iki ülke arasındaki ticari, ekonomik ve siyasi ilişkilerin gelişmesine önemli katkılar yapmıştır.

Ayrıca Karma Ekonomik Komisyon Toplantısının yapılması amacı ile ülkemizi ziyaret eden Özbekistan Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı Elyar Ganiyev'in başkanlığındaki heyet ile 20.04.2001 tarihinde Ankara'da yapılan görüşmeler sonucunda Türkiye-Özbekistan Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu I. Dönem Toplantısı Protokolü imzalanmıştır.

18 Aralık 2003 tarihinde Türkiye-Özbekistan Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu II. Dönem Protokolü'nu Türk tarafı adına Devlet Bakanı Sayın Mehmet AYDIN, Özbek tarafı adına ise Başbakan Yardımcısı ve Dış Ekonomik İlişkiler Ajansı Başkanı Sayın Elyor GANİYEV imzalamıştır. Bu süreç içinde iki ülke arasında ekonomi, ticaret, turizm, kültür, eğitim, bilim ve benzeri alanlarda 30'dan fazla protokol ve anlaşma imzalanmıştır.

Türkiye-Özbekistan Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu III. Dönem Toplantısı en son 26-27 Mart 2008 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilmiş olup, Özbek tarafı adına Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakan Birinci Yardımcısı Sayın Nasriddin E. NAJIMOV tarafından III. Dönem Protokolü imzalanmıştır.

Öte yandan Özbekistan'la ülkemiz arasında 12-13 Kasım 2012 tarihlerinde Taşkent'te, 18-19 Aralık 2013 tarihlerinde de Ankara'da ve nihai olarak 12-13 Ağustos 2014 tarihlerinde Taşkent'te Kara Ulaştırma Karma Komisyonu (KUKK) toplantıları gerçekleştirilmiştir.

Bunun dışında, 10-12 Temmuz 2014 tarihleri arasında dönemin Dışişleri Bakanımız Sayın Ahmet DAVUTOĞLU Özbekistan'a resmi ziyaret gerçekleştirmiş olup, bahse konu ziyaret kapsamında 10 Temmuz 2014 tarihinde Özbekistan Cumhurbaşkanı Sayın İslam KARİMOV tarafından kabul edilmiş ve Özbekistan Dışişleri Bakanı Abdülaziz KAMİLOV ile Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanı Sayın Elyor GANİEV ile de görüşme yapmıştır.

1.2.2. İkili Anlaşma ve Protokoller, Karma Ekonomik Komisyon Toplantıları

İKİLİ ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

ANLAŞMA	İMZA TARİHİ	İMZA YERİ	R.G.TARİH ve NO'SU
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	28.04.1992	Taşkent	12.05.1995 - 22.200
Karma Ekonomik Komisyon Kurulmasına Dair Anlaşma	09.07.1995	Taşkent	23.103 - 07.01.1996 22.516
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	05.05.1996	Taşkent	07.09.1997
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	13.04.1998	Taşkent	16.05.2000 - 24.051
Türkiye - Özbekistan Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu I. Dönem Toplantısı Protokolü	20.04.2001	Ankara	
Türkiye - Özbekistan Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu II. Dönem Toplantısı Protokolü	18.12.2003	Taşkent	
Türkiye - Özbekistan Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu III. Dönem Toplantısı Protokolü	27.03.2008	Ankara	
Özbekistan-Türkiye Kara Ulaştırma Karma Komisyonu (KUKK) Toplantısı Protokolü	13.10.2012	Taşkent	
Türkiye-Özbekistan Kara Ulaştırma Karma Komisyonu (KUKK) Toplantısı Protokolü	19.12.2013	Ankara	
Özbekistan-Türkiye Kara Ulaştırma Karma Komisyonu (KUKK) Toplantısı Protokolü	13.08.2014	Taşkent	

1.2.3. Diğer Temas ve Görüşmeler

Türk-Özbek ticari ilişkilerinin gelişmesinde önemli bir konumu bulunan Türk-Özbek İş Konseyi, 12 Nisan 1993 tarihinde kurulmuştur. Konsey, Türk-BDT İş Konseyleri çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

İş Konseyi'nin ilk ortak toplantısı, 30-31 Mart 1994 tarihinde İstanbul'da yapılmıştır. 24 Haziran 1994'te ise Özbekistan Cumhurbaşkanı Sayın İslam Kerimov'un Türkiye ziyareti sırasında İstanbul'da, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 6-8 Mayıs 1996 tarihlerinde Özbekistan'a yaptığı ziyaret sırasında Taşkent'de üst düzey yetkililerin katılımı ile toplantılar yapılmıştır. 17 Ocak 1997 tarihinde Özbekistan'da meydana gelen son ekonomik gelişmeleri görüşmek ve Türk firmalarının Özbekistan'da karşılaştıkları sorunları dile getirmek amacıyla Özbekistan'ın Ankara Büyükelçisi Sayın Abdurahmanov ile bir toplantı yapılmıştır. 25 Şubat 1997'de ise İş Konseyi ile Özbekistan Yabancı Yatırımlar Ajansı ortaklaşa bir yatırım semineri düzenlemiştir. Ayrıca, 3 Kasım 1997 tarihinde Özbekistan Cumhurbaşkanı Sayın İslam Kerimov'un Türkiye ziyareti öncesinde Türk-Özbek İş Konseyine üye firmaların temsilcileri bir araya gelerek Özbekistan'da karşılaştıkları sorunları dile getirmiş ve önerilerde bulunmuşlardır.

Başbakan Mesut Yılmaz'ın 12-14 Nisan 1998 tarihleri arasında Özbekistan'a yaptığı ziyarete 50 Türk firmasından 64 işadamı katılmıştır. Ziyaret sırasında düzenlenen Türk-Özbek İş Konseyi Seminerinde Türk ve Özbek yetkililer ikili ekonomik ilişkiler hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir. Toplantıya Özbek tarafından Başbakan Sultanov'un yanında Bakan Yardımcısı, Komite Başkanı ve kamu üst düzey bürokratlarından oluşan 46 kişilik bir heyet katılmıştır. Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Samkoçauto'nun açılışı vesilesiyle 15-16 Mart 1999 tarihleri arasında Özbekistan'a yaptığı ziyaret sırasında Türk-Özbek İş Konseyi toplantısı yapılmıştır. Toplantıda Özbekistan Cumhuriyeti'nin ekonomi politikası, Özbek-Türk ekonomik işbirliği, Özbekistan'da yatırım ortamı, Türk firmalarının Özbekistan'daki deneyimleri, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesine ilişkin konular ele alınmıştır.

Dışişleri Bakanı Sayın İsmail Cem'in 2-4 Ekim 2000 tarihleri arasında Özbekistan'a yaptığı ziyaret sırasında Türk-Özbek İş Konseyi temsilcileri ve Özbek yetkililer ile bir toplantı düzenlenmiş, toplantıda ticari konularda fikir alışverişinde bulunulmuştur. Ayrıca Dışişleri Bakanı Sayın İsmail Cem, Özbekistan'da faaliyet gösteren Türk İşadamları ile bir toplantı düzenlemiş, toplantıda, işadamlarımızın sorunları ve çözüm önerileri dile getirilmiştir.

2002 yılı başında Türk-Özbek İş Konseyi Taşkent'te toplanmış ve üç gün süren görüşmeler neticesinde iki ülke arasındaki ticari ilişkileri geliştirmek için neler yapılabileceği, hangi yatırımlara öncelik verileceği tartışılmıştır. Türk-Özbek İş Konseyi toplantıları neticesinde aşağıda yer alan sektörlerde çalışma grupları oluşturulmuştur:

- a) Hafif Sanayi Grubu (Tekstil, İpek, Deri, Ayakkabı)
- b) İnşaat ve İnşaat Malzemeleri Grubu
- c) Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme Grubu (Otomotiv Ürünleri ve Yedek Parçaları)
- d) Gıda Sanayi Grubu (Tarım, Gıda, İçecek)
- e) Endüstri Grubu (Elektrik, Teknik, Makine, Kimyasal)

15-19 Aralık 2003 tarihleri arasında Dış Ticaret Müsteşarı Sayın Tuncer KAYALAR'ın Özbekistan'ı ziyareti vesilesi ile bir çok kamu kurum ve kuruluşları üst düzey yöneticileri ile görüşmeler yapılmış, Türk işadamları ile toplantılar düzenlenmiş ve ayrıca Türk sermayesi ile kurulan fabrika ve KOBİ'lere ziyaretlerde bulunulmuştur.

Türkiye-Özbekistan Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu III. Dönem Toplantısı için Türkiye'ye gelen Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakan Birinci

Yardımcısı Sayın Nasriddin E. NAJIMOV ve beraberindeki resmi heyet, 26-28 Mart 2008 tarihleri arasında Ankara ve İstanbul'da Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve Türkiye İhracatçılar Meclisi'nde (TİM) Türk işadamlarının katılımıyla gerçekleştirilen toplantılarda, Özbekistan ekonomisi, reel sektör ve yatırım olanakları hakkında detaylı bilgi vermişlerdir.

Son olarak, 21-24 Aralık 2008 tarihleri arasında ülkemizden DTM'nin başkanlığında ve organizasyonunda bir ticaret heyeti düzenlenmiş olup, kamu ve özel sektör temsilcilerinin yer aldığı bu heyet bir dizi temaslarda ve görüşmelerde bulunmuştur. Bu ziyaret sırasında; Türkiye-Özbekistan Ticari ve Ekonomik İşbirliği semineri yapılmış, Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanlığı Bakan Yardımcısı Sn. Najimov başkanlığındaki Özbekistan heyeti ile resmi görüşme gerçekleştirilmiştir.

Toplantıda, iki ülke arasındaki dış ticaretin birbirini tamamlayıcı sektörlerde gerçekleştiği, ekonomik ve ticari ilişkilerimizi daha da geliştirmek için, planlı bir çalışma yapılmasının gerektiği, bu kapsamda uzun vadeli ekonomik-ticari ilişkilerin programlanarak icra planı doğrultusunda 3-6 ay gibi kısa vadeli aralıklarla takibinin yapılmasının faydalı olacağı, ayrıca Tercihli Ticaret Anlaşmasının yapılabileceği, KEK Dönem Toplantıları beklenmeksizin Büyükelçiliklerimiz ve Ticaret Müşavirliklerimiz kanalıyla proje önerilerimizin hızlandırılabilmesi hususlarıyla, Türk Dünyası Çalışma Grubunun 2009 yılında Taşkent'te Türk Forumu düzenlemesine ilişkin işbirliği talebimiz karşı tarafa iletilmiştir.

Özbek tarafı cevaben, kurumlar arası temsilcilerimizle kısa vadeli, 2009 yılına ilişkin bir çalışma programının başlatılmasını ve bunun uzun vadeye yayılarak geliştirilmesi önerisinde bulunmuştur. Heyet başkanı tarafından 2009 Şubat ayına kadar eylem planının hazırlanarak Özbek tarafına iletileceği bildirilmiştir. Ziyaret esnasında uzun zamandır imzalanamayan, Özbekistan Ticaret ve Sanayi Odası'nın DEİK'nun Özbekistan'daki muhatap kuruluşu olmasına ilişkin protokol de imzalanmıştır.

T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın UR-GE Desteği kapsamında, Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü Tekstil Daire Başkanı Murat YAZICI başkanlığında Bakanlık temsilcileri, Bursa Organize Sanayi Bölgesi (BOSB) yetkilileri ve BOSB Tekstil Kümelenmesi'nden 10 firmadan toplam 21 kişilik tekstil sektörüyle ilgili bir heyet 2-3 Aralık 2013 tarihleri arasında Taşkent'i ziyaret etmiştir.

25-28 Şubat 2015 tarihlerinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Müsteşar Vekili Sayın Sezai UÇARMAK başkanlığındaki heyet tarafından Özbekistan'a bir çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir.

Yine aynı şekilde T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın UR-GE Desteği kapsamında, Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürü Sayın Veysel PARLAK başkanlığındaki ÜİB Uludağ Otomotiv Endüstrisi İhracatçıları Birliği Otomotiv Sektörel Ticaret Heyeti, 8-12 Kasım 2015 tarihlerinde Özbekistan'a gelerek, "Uzavtosanoat" (Özbek Oto Sanayi Kurumu) A. Ş. ve Özbekistan Ticaret ve Sanayi Odası yetkililerinin katılımıyla bir toplantı yapmış ve Taşkent şehrindeki GM Powertrain motor fabrikası ile Semerkand şehrindeki SAMAUTO ve JV MAN Auto-Uzbekistan tesislerini ziyaret etmiştir.

Ülkemizden Bakan düzeyinde 2008, 2009 ve 2012 yıllarında üç ziyaret gerçekleşmiştir. İlki TİKA'nın bağlı olduğu Devlet Bakanı Sayın M. Sait Yazıcıoğlu, ikincisi Sağlık Bakanı Recep Akdağ'ın ve son olarak da 2012 yılında Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Ertuğrul Günay'ın gerçekleştirdiği ziyaretler ikili ilişkilerde olumlu etkiler bırakmıştır. Bunun dışında 2010 Mayıs ayında Hazine Müsteşarı başkanlığında bir heyet Asya Kalkınma Bankası AKB Yıllık Toplantısı vesilesiyle ziyaret etmiştir.

Dünya Turizm Örgütü'nün desteği ile Özbek Turizm Milli Kurumu ve Büyük İpek Yolu Reklam Ajansı tarafından düzenlenen XX. Uluslararası Taşkent Turizm Fuarı, 6-8 Ekim 2014

tarihlerinde Uzexpocenter Fuar Merkezi'nde yapıldı. Fuarın açılışı, Özbek Turizm Milli Kurumu Başkanı Farruh Rizayev, Dünya Turizm Örgütü İcra Direktörü Şahzong Zu, Türkiye Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Abdurrahman Arıcı tarafından gerçekleştirilmiştir.

1.3. Dış Ticaret İstatistikleri

1.3.1. Türkiye İle Dış Ticaret Durumu

Türkiye-Özbekistan arasındaki ikili ticaret hacminin 1992 yılından 1997 yılına kadar belli bir gelişme seyri takip ettiği görülmektedir. 1992 yılında 75 milyon dolar olan ticaret hacmimiz 2015 yılında 1,2 milyar dolara ulaşmıştır.

1997 yılından sonra 2004 yılına kadar Özbekistan ile ticaret hacmimizde azalma eğilimi görülmektedir. Ticari ilişkilerin zayıflamasındaki en önemli nedenin Özbekistan Hükümeti'nin 1996 yılında uygulamaya koyduğu sıkı para politikasının olduğu görülmektedir. Bu uygulamanın gereği olarak kotalar getirilmesi ve döviz transferinde engellerin çıkarılması dış ticareti olumsuz yönde etkilemiştir.

Buna ilave olarak ticaret hacminin düşmesinde, Özbekistan Hükümeti'nin 1997 yılından itibaren ithal ikameci bir politika takip etmesi önemli rol oynamıştır. Çünkü 1997 yılına kadar ihracatımızın büyük bir kısmını gıda ürünleri ve dayanıksız tüketim malları oluşturmuştur.

Ayrıca, 1998-1999 yıllarında dış ticaret hacminin düşmesine, Uzak Doğu'da yaşanan ve sonra Rusya ekonomisinin derinden etkilenmesine sebep olan global ekonomik kriz de neden olmuştur. Zira, Özbekistan ekonomisi Rusya ekonomisine olan bağımlılığı nedeni ile bu ülkede meydana gelen ekonomik krizlerden kolayca etkilenebilmektedir. Özbekistan'ın uzun yıllardan beri en büyük dış ticaret partneri Rusya olmuştur.

Özbekistan ekonomisinin zayıflaması ve dış ticaret hacminin düşmesinin bir diğer nedeni, ihraç ettiği malların genellikle hammadde olması ve dünya piyasalarında hammadde fiyatlarının giderek düşmesidir. Bu durum ülkenin döviz gelirlerinin önemli oranda azalmasına yol açmıştır.

Devletin uyguladığı sıkı para politikası nedeni ile yabancı sermaye girişinin azalması, mevcut yabancı sermayeli yatırımların da bundan etkilenmesi ve bunların düşük kapasite ile çalışmalarını ülke ekonomisini olumsuz etkilediği gibi, ülkelerimiz arasındaki ticari ilişkileri de olumsuz etkilemiştir. Ülkede yatırım yapmış olan Türk şirketlerinin üretim kapasiteleri düşmüş ve Türkiye ile gerçekleştirdikleri ticari faaliyetlerinde azalma meydana gelmiştir.

2000 ve 2001 yıllarında ülkemizde yaşanan ekonomik krizlerin sonrasında, genel ihracatımızda görülen ciddi artış, Özbekistan ile olan dış ticaretimize de yansımış ve 2002 yılından itibaren ihracatımız ve bunun yanında Özbekistan ile olan dış ticaret hacmimizde istikrarlı bir çıkış başlamıştır. Söz konusu artışta, özellikle pamuk ve bakır ithalatımızın önemli payı olması sonucu ithalatın ağırlığı devam etmiştir.

TUIK verilerine göre, ülkemizin Özbekistan'la dış ticaret hacmi 2015 yılı itibariyle 1.200,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

1.3.2. Başlıca Maddelere Göre Türkiye'ye İhracat (İthalatımız)

Özbekistan'dan 2015 yılında yapılan ithalatın 2014 yılı ile kıyaslandığında toplam 177.9 milyon dolarlık ve % 18,6'lık bir düşüş yaşandığı gözlenmektedir. İthalatımızın 2015 yılı sektörel kompozisyonu incelendiğinde, madencilik sektörünün ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

İthalatımızın alt sektörleri incelendiğinde, ağırlıklı olarak demirdışı metaller (bakır, çinko), pamuk, mineral yakıtlar ve gübre ithalatının yer aldığı görülmektedir. Özbekistan'dan geleneksel olarak ithal ettiğimiz en önemli kalem bakır ve bakır mamulleri, pamuk ve pamuklu mamuller, mineral yağ ve yakıt ve çinko olarak sıralanmaktadır. İthalatımızda 2015 yılında bir önceki yıla göre düşüş yaşandığı görülmektedir.

1.3.3. Başlıca Maddelere Göre Türkiye'den İthalat (İhracatımız)

Ülkemizin 2015 yılında gerçekleşen ihracatı dikkate alındığında, geçen yılın ihracatına oranla % 23,6'lık bir düşüş yaşandığı gözlenmektedir.

Sanayi ihracatın alt sektörleri incelendiğinde ilk sırayı kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler; bunların aksam ve parçalarının aldığı, ikinci sırayı plastikler ve mamullerinin ve üçüncü sırayı ise elektrikli makina ve cihazlarının aldığı görülmektedir.

Diğer taraftan ülkemizden önemli ölçüde yolcu beraberli ve kargo yoluyla yapılan ihracat olduğu, yaklaşık 100-150 milyon dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir.

1.4. Ticari İlişkilerde Bilinmesi Gerekli Genel Konular

1.4.1. Şirket Kuruluşu

Özbekistan Yasalarına Göre Şirket Türleri

1. Anonim Şirketler;
2. Sınırlı Sorumlu Şirketler ve Ek Sorumlu Şirketler;
3. Genel Ticari Ortaklıklar ve Sınırlı Ticari Ortaklıklar;
4. Üretim Kooperatifleri,
5. Özel Girişimler;
6. Yabancı Sermayeli Şirketler.
7. Temsilcilik Ofisi ve Şube.

Anonim Şirketler

Sermayesi belirli sayıda eşit hisselerle bölünen şirket olan Anonim Şirket ortakları onun yükümlülüklerinden ve faaliyeti ile ilgili zarardan sadece sahip oldukları hisse değeri kadar sorumludurlar. Anonim Şirketler 2'ye ayrılmaktadır: Açık Anonim Şirket ve Kapalı Anonim Şirket.

Kendilerine ait olan hisse senetlerini başka ortaklarından izin almadan satma hakkına sahip olan Anonim Şirket - Açık Anonim Şirkettir. Böyle bir Anonim Şirket hissedarları kendi hisse senetlerini belirli kanunlar çerçevesinde serbest olarak satma hakkına sahiptirler. Açık Anonim Şirketlerin her sene faaliyet raporu, muhasebe bilançosu, kâr ve zararlarını ilan etme zorunlulukları vardır.

Açık ya da kapalı Anonim Şirket'in devlet kaydına alınması için yapılan başvuru tarihinde sermayesi en az 400.000 ABD doları değerinde olması gerekmektedir.

Hisselerinin sadece kendi ortakları veya önceden belirtilmiş şahıslar arasında devri mümkün olan şirket Kapalı Anonim Şirket sayılır. Kapalı Anonim Şirket ortaklarının sayısı üçten az ve elliden fazla olamazlar. Hisseler halka açık değildir.

Sınırlı Sorumlu Şirketler ve Ek Sorumlu Şirketler

Bir veya bir kaç şahıs tarafından oluşturulan ana sermayeleri kuruluş belgeleri ile belirtilmiş hisselerle bölünen şirket - **sınırlı sorumlu şirket** sayılır. Şirket üyeleri şirketin yükümlülüklerinden sadece sahibi oldukları hisselerin değeri çerçevesinde sorumludur.

Sınırlı sorumlu şirketin devlet kaydına alınması için yapılan başvuru tarihinde sermayesi, cari asgari ücretin en az 50 katı değerinde olması gerekmektedir.

Bir veya bir kaç şahıs tarafından oluşturulan ve sermayesi kuruluş belgeleri ile belirtilmiş hisselerle bölünen şirket **ek sorumlu şirket** sayılmaktadır. Şirket üyeleri şirketin yükümlülüklerinden hep beraber ve eşit miktarlarda sorumludurlar. Ortaklardan birinin ödeme durumu olmadığı ve böyle bir durumlara ait ek anlaşmalar yapılmamışsa şirket yükümlülükleri diğer ortaklar arasında paylaşılmaktadır.

Sınırlı sorumlu şirketin devlet kaydına alınması için yapılan başvuru tarihinde sermayesi asgari ücretin en az 50 katı değerinde olması gerekmektedir.

Genel veya Sınırlı Ticari Ortaklıklar

Ortakların kendi aralarında yapılan anlaşmaya göre şirket adına girişimcilik faaliyeti ile ilgilenen ve tüm yükümlülükleri ile sorumlu olan şirket - genel ticari ortaklık şirketi sayılır.

Şahıs sadece tek bir şirketin ortağı olabilir.

Genel ticari ortaklık şirketinin devlet kaydına alınması için yapılan başvuru tarihinde sermayesi asgari ücretin en az 50 katı olması gerekmektedir.

Şahıs Şirketi (Girişimi)

Özel şirket konusu Özbekistan'da 2003 tarihli Özel Şirketler Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle gündeme gelmiştir. Bu Kanuna göre Özbekistan vatandaşı veya yabancı uyruklu kişiler tek şahıs olarak bu özel girişimleri kurar ve yönetirler. Ancak yabancı uyruklu kişiler Özbekistan'da bu tür özel girişimleri kurduklarında diğer yabancı sermayeli şirketlere sağlanan imtiyazlardan yararlanamazlar. Özel şirket kurulması için sermaye şartı bulunmamaktadır. Kuruluş belgesi de sadece sahibi tarafından onaylanır.

Yabancı Yatırımlı Şirketler

Yabancı sermaye kanunu ve diğer bazı ilgili kanunlar çerçevesinde kurulan bu şirket için belirli imtiyazlar verilmektedir. Önce Adalet Bakanlığında kuruluş kaydına alınan ve Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanlığı'nda da ayrıca kayda alınan bu yatırım şirketlerinin kurulması için, kuruluş sermayesinin en az 150.000 USD değerinde olması, kuruculardan birinin yabancı tüzel kişilik olması ve yabancı yatırım sermaye payının en az % 30 oranında olması gerekmektedir.

Özbekistan'da aşağıdakiler yabancı yatırımlı şirketi olabilir.

- Ortak Şirketler (JV);
- % 100 Yabancı Şirket;
- Ülke dışında faaliyet yürüten bağlı şirket ve şubeleri;
- Ülke içinde faaliyet yürüten yabancı şirkete bağlı şirket veya onun şubeleri.

Temsilcilik Ofisi ve Şube:

Tüzel kişilikler olarak yabancı şirketler temsilcilik ofisi açabilirler. Ancak bunlar gelir getirecek bir faaliyet yapamazlar. Ana şirket tarafından temsil etmek üzere yetkilendirilen bir kişi tarafından yönetilir.

Bir yabancı firma esas kurulduğu ülkedeki faaliyetinin bir kısmını ya da tamamını yapmaya yetkili bir şubeyi, gelir getirici işler de dahil olmak üzere açabilir. Ancak Özbekistan'da bir yabancı kuruluşun bir şube kurması neredeyse imkansızdır. Bu gerekli tüzük ve diğer yönetmeliklerin olmamasından kaynaklanmaktadır.

Şirketlerin Kayda Alınması

Özbekistan'da şirketler, şirketin faaliyeti ve sermayesine göre çeşitli devlet kurumları tarafından kayda alınmaktadır. Bunlar;

- Avukatlık, sigorta, borsa ve Taşkent şehrinde kurulacak olan yabancı sermayeli şirketler Özbekistan Adalet Bakanlığı tarafından kayda alınır.
- Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti ve diğer vilayetlerde kurulacak yabancı yatırımlı şirketler Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı ve Özbekistan vilayetlerindeki şubeleri tarafından kayda alınır.
- Şirketin yerleştiği yerdeki ilçe ve şehir hakimiyetleri (Belediyeler) tarafından kayda alınır.

Sertifikalama tertibi ve yabancı sertifikaları kabul etme işlemleri Uzstandart Devlet kuruluşu tarafından yürütülmektedir. Uzstandart mecburi belgelendirmeye tabi malların listesini GTİP no'ları ile birlikte Ö. C. Devlet Gümrük Komitesi'ne sunmakta ve her sene Komite bu listeyi açıklamaktadır.

Özbekistan'da toptan ticaret yapan kuruluşun sermayesi asgari ücretin en az 3500 (2015 yılı sonu asgari ücret 130,240 sum) katı olması gerekmektedir. Bunun da 1200 katı nakit para şeklinde olabilir ve diğer kısmı ise mal varlığı şeklinde olması mümkündür. Ayrıca temel varlığının da olması istenilmektedir.

Genel olarak, şirket ismi - şirket faaliyetini yansıtan bir isim olmalıdır. Ama isim belirlenirken aşağıdakilere dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Özbekistan'da kayda alınan diğer şirketlerin isimleriyle aynı olmaması;
- Kurucuların adları ile uyuşmayan isimlerin olmaması ya da ismi konulan kişinin izni olmadan şirket ismi olarak konulmaması;
- Özbekistan kanun ve ahlaki normlarına aykırı olan isimlerin olmaması gerekmektedir.

Kimlik ve sertifikayı adreslerinin olduğu ve yerleştikleri ilçe veya şehir belediyelerindeki istatistik belgelendirme ve adlandırma kurumları vermektedir.

Kayıt işlemleri için ayrıca devlet vergisi ödenir. Kayıt işlemleri için Özbekistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nda, Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nda ve vilayetlerdeki Adalet Genel Müdürlüklerinde aşağıdaki miktarlarda devlet vergisi alınmaktadır:

- Yabancı yatırımlı şirketler için – beş asgari ücret artı 500 ABD Doları değerinde,
- Özbekistan Cumhurbaşkanı ve hükümetinin ilgili kararları çerçevesinde kurulan sigorta, denetim, borsa, ekonomik yönetim şeklindeki anonim şirketler (Hisse Senetli, Devlet Hisse Senetli şirketleri ve Holdingleri dahil) dört asgari ücret değerinde,

vergi alınmaktadır. Tahsil edilen bu devlet vergisinin % 20'si mahkeme ve yargı fonuna ve diğer kısmı devlet bütçesine yatırılmaktadır.

Anonim Şirket Kurulması İçin Gerekli Evraklar

1. Kayıt dilekçesi (Adalet Bakanlığı'na).
2. Tesis toplantısı protokolü.
3. Şirket Tüzüğü
4. Tesis anlaşması
5. Şube kurulmasında yetki belgesi (Özbekistan Konsolosluğu'ndan ve Noter tasdikli)
6. Banka referans mektubu (Özbekistan Konsolosluğu'ndan ve Noter tasdikli).
7. Arazi kullanma izni veya ofis için kira kontratı (varsa).
8. Şirket, devlet kuruluşları ile ortak olarak kuruluyorsa Devlet Mülk Komitesi'nin müsaade yazısı.
9. Kayıt ücreti olarak 5 resmi asgari maaş + 500 \$ ödendiği hakkında belge.
10. Şirketin posta adresini tasdikleyici doküman.
11. Ticari ve ticari – aracı şirketler yukarıda belirtilen dokümanlar dışında, onların Tüzük faaliyetlerine uygun olan satış ve depo sahaları, ekipmanları, perakende satış kuruluşlarında ise ek olarak kontrol – yazar kasaların bulunduğunu veya onların satın veya kiraya alınması için kaynakların bulunduğunu tasdikleyici dokümanları da ibraz edecekler.

Yabancı Sermayeli Şirket Kurulması İçin Gerekli Evraklar

1. Kayıt dilekçesi (Adalet Bakanlığına).
2. Yabancı şirket Tüzüğü kopyası (Özbekistan Konsolosluğu'ndan ve Noter tasdikli).
3. Ticari Sicil (Özbekistan Konsolosluğu'ndan ve Noter tasdikli).
4. Banka referans mektubu (Özbekistan Konsolosluğu'ndan ve Noter tasdikli).
5. Kayıt ücreti olarak 5 resmi asgari maaş + 500 \$ ödendiği hakkında belge.
6. Ticari ve ticari – aracı şirketler yukarıda belirtilen dokümanlar dışında, onların Tüzük faaliyetlerine uygun olan satış ve depo sahaları, ekipmanları, perakende satış kuruluşlarında ise ek olarak kontrol – yazar kasaların bulunduğunu veya onların satın veya kiraya alınması için kaynakların bulunduğunu tasdikleyici dokümanları da ibraz edecekler.

Yabancı yatırımlı şirketin kayda alınması için, yabancı ortağın ticari sicil kaydı yapıldığı kurum veya kuruluşdan sicil kaydı örneği, çalıştığı bankanın referans mektubu, işbu belgelerin Özbekistan Konsolosluklarından tasdik edilmesi gerekir.

Yabancı ülkelerde Özbekistan konsolosluk şubesi olmadığı takdirde, şirket belgeleri ait olduğu ülke Dışişleri Bakanlığı'na legalize edilmesi, Özbekistan'daki ait olduğu ülke konsolosluk şubesinden tasdik edilmesi ve Özbekistan Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki konsolosluk bölümü tarafından onaylanmış olması gerekir.

Bunların dışında şirket sermayesi miktarı 20 milyon veya fazla olması halinde, Özbekistan'da kurulması için Özbekistan Bakanlar Kurulu kararının bir örneğinin de takdim edilmesi şarttır.

Yabancı Firma Temsilciliği'nin açılması için gerekli evraklar

1. Kayıt dilekçesi (Dış Ekonomik İlişkiler, Yatırımlar ve Ticaret Bakanlığı'na) ve temsilciliğin faaliyet programı.
2. Yabancı firma Tüzüğü kopyası (Özbekistan Konsolosluğu'ndan ve Noter tasdikli).
3. Ticari Sicil (Özbekistan Konsolosluğu'ndan ve Noter tasdikli).
4. Banka referans mektubu (Özbekistan Konsolosluğu'ndan ve Noter tasdikli).
5. Temsilcilik açılması konusunda firma Kurucularının Kararı.

6. Temsilcilik açılması konusunda firma temsilciliğine verilen vekaletname (Temsilci hakkında detaylı bilgileri içeren, Özbekistan Konsolosluğu'ndan ve Noter tasdikli).
7. Temsilciliğin yabancı çalışanları hakkında bilgiler ve pasaport kopyaları.
8. Özbekistan'daki tüzel kişiliğe sahip kuruluşun referans mektubu.
9. Temsilcilik ofisinin kira kontratı veya kiralama konusunda garanti mektubu (Kira kontratı şehir Hakimiyeti'nin ilgili birimi tarafından onaylanmış olmalıdır).
10. Kayıt ücreti olarak 1.200 \$ ödendiğine dair dekont.

Özbekistan'da yabancı ticari kuruluşlar faaliyetleri ve akreditasyon tertibi Ö. C. Bakanlar Kurulu'nun 23.10.2000 tarihli ve 410 sayılı kararı ile yürütülmektedir. Tüm evraklar Özbekçe'ye veya Rusça'ya tercüme edilmiş olmalıdır.

Özbekistan'daki yabancı yatırımcılara yardım etmek ve onları bilgilendirmek amacıyla ülkede UZINFOINVEST Ajansı (www.uzinfoinvest.uz) adı altında bir kuruluş faaliyet göstermektedir.

1.4.2. Dil

Özbekistan'da Özbek Türkçesi ve Rusça yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak ticari ve resmi görüşmelerde Rusça daha çok kullanılmaktadır. Bu itibarla ekonomik faaliyetlerde ve iş görüşmelerinde bulunacak kişilerin Rusça bilmesi ya da tercüman kullanması gerekmektedir. Ülkede kullanılan Kiril Alfabeti yerine Latin Alfabeti'ne dayalı yeni Özbek Alfabetine geçiş süreci başlatılmış, ilköğretim okulları, akademik lise ve meslek kolejlerinin yanı sıra yüksek öğretim kurumlarında Latin Alfabeti ile eğitim verilmektedir. Ancak ülkede tüm alanlarda tam ve kesin olarak yeni alfabeye geçilememiştir.

1.4.3. Reklam ve Tanıtım

En etkin ve popüler reklam aracı; günlük gazeteler, ticari gazete ve dergiler, televizyon ve sinema reklamlarıdır. Televizyonda reklam vermek, reklamın verileceği kanal ve program içeriğine (haber, sinema, kutlama programları, çizgi film, futbol programları vb.), yayın saatlerine göre dakikası 70 dolardan 2500 dolar arasında olmaktadır. Gazete ve dergilerde reklam ücreti televizyona göre daha ekonomik ve ucuz olup reklamın mahiyetine göre değişmektedir.

1.4.4. İnternet / E-Ticaret

1994 yılı sonlarında Özbekistan'da internet kullanımı yaygınlaşmaya başlamış olup, 2015 yılı itibarıyla internet bağlantı sayısı yaklaşık 12 milyondur. Özbekistan Hükümeti tarafından internet kullanımını yaygınlaştırmak, internetteki haber ve teknolojilerden faydalanma usüllerini genişletmek için internet kullanımını teşvik edici çalışmalara büyük önem verilmektedir. Bu kapsamda, dial-up bağlantısının yanısıra, 2048 hıza kadar ADSL hızlı internet bağlantısı hizmeti veren kuruluşların sayısı hızla artmaktadır. ADSL ücretleri, meskenlerde hıza göre 20-50 \$ kotalı/aylık aralığında olup, iş yerleri ve ofisler için 10 kata varan oranlarda ücret talep edilmektedir. Kotasız internet imkanı da bulunmakta, ancak maliyetler artmaktadır. Mobil telefon şirketleri tarafından sunulan USB İnternet kullanımı da giderek yaygınlaşmaktadır. Özbekistan'da elektronik ticaret henüz yaygın değildir.

1.4.5. Başlıca Yayın Kuruluşları (Medya)

Basınla ilgili yasal düzenlemelerin, bağımsızlık ilanından itibaren 1997 yılına kadar eski Sovyetler Birliği döneminden kalan Basın Kanunu'nda yapılan bazı değişikliklerle sürdürüldüğü görülmüştür. 28 Haziran 2006'da Yasama Meclisi tarafından kabul edilen, 30 Kasım 2006'da Senato Genel Kurulu'nda onaylandıktan sonra 15 Ocak 2007 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından imzalanarak yürürlüğe giren yeni Basın Kanunu, basınla ilgili her

türlü faaliyetleri düzenlemektedir. Bunun dışında Bilgi Alma Güvenceleri ve Özgürlüğü Hakkındaki Kanun ile Bilgi Alma Özgürlüğü İlkeleri ve Güvenceleri Hakkındaki Kanun, Matbaa Yayıncılığı Kanunu, Gazetecilik Faaliyetine İlişkin Kanun'un yanı sıra bir takım Bakanlar Kurulu kararı da medya sektöründeki faaliyetleri düzenlemektedir. 2004-2009 döneminde basın sektörünün geliştirilmesine yönelik 10'dan fazla kanun kabul edilmiş, mevzuat geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

Özbekistan'ın basın sektörüne bakıldığında, 01.07.2012 tarihi itibariyle (Kaynak: Basın ve Enformasyon Ajansı) bugün ülke genelinde 978'i gazete ve dergi, 4'ü haber ajansı, 63'ü televizyon, 35'i radyo ve 196'sı internet haber sitesi olmak üzere toplam 1292 basın kuruluşu faaliyet göstermektedir. 1991'de 31 olan özel basın kuruluşu sayısının 2010 yılında 643'e yükseldiği, televizyon kanallarının yüzde 53'ü, radyo kanallarının ise yüzde 85'inin özel olduğu, özel basın kuruluşlarının son yıllarda hızla geliştiği görülmektedir. Gazete ve dergiler ile radyo ve televizyon yayınları 7-8 dilde çıkarılıyor ve yapılmaktadır.

Bunun dışında 01.07.2012 tarihi itibariyle ülke genelinde 105 yayın evi ile 1514 matbaa işletmesi faaliyet göstermektedir. Gazete ve dergilerin basıldığı iki önemli matbaa kamu sektörüne aittir.

Son yıllarda internet gazeteciliğinin giderek gelişme gösterdiği gözlemlenmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi sayıları 196'ya ulaşan haber internet siteleri arasında www.gazeta.uz, www.12.uz, www.uzdaily.uz, www.uzreport.com, www.kun.uz, www.anons.uz ve www.podrobno.uz gibi internet haber sitelerinde hızlı haber akışı görülmektedir.

Yüksek Meclis ve Bakanlar Kurulu'nun yayın organlarından olan Özbekçe Halk Sözü (Tirajı 67.000), Rusça Narodnoye Slovo (20.000), Bakanlar Kurulu'nun yayın organı Rusça Pravda Vostoka (19.000) haftada beş kez baskı yapmaktadır. Darakçi Yayın Evi tarafından kurulan ve magazin ağırlıklı haftada bir kez yayımlanan "Darakçi" gazetesinin Özbekçe baskısının tirajı 180.000, Rusça baskının tirajı ise 45.000'e ulaşmaktadır. Bunların dışındaki gazeteler haftanın belirli günlerinde çıkmaktadır. Bu gazetelerin tirajları 2.000-10.000 arasında değişmektedir.

Pazar ve Pazartesi günleri ile resmi tatillerde gazete çıkarılmamaktadır. Tatili izleyen ilk iş gününde de aynı uygulama devam etmektedir. Taşkent Valiliği (Taşkent Hakikati-Taşkentskaya Pravda), Taşkent Büyükşehir Belediye Başkanlığı (Taşkent Akşamı-Veçerniy Taşkent), İçişleri Bakanlığı (Postda-Na Postu), Savunma Bakanlığı (Vatanparvar), Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı (Delovoy Partner Uzbekistana), Halk Demokrat Partisi (Özbekistan Avazı-Golos Özbekistana), Milli Tiklanış Partisi (Milli Tiklanış) ve Adalet Sosyal Demokratik Partisi (Adalet), Liberal Demokrat Partisi'nin 21. ASR, Sendikalar Federasyonu'nun (İşonç-Doveriye) ve diğer bazı bakanlık ve kurumların da kendi gazeteleri bulunmaktadır. Ülke genelindeki gazetelerin yüzde 76'sı devlet kontrolündedir. Ayrıca bölgesel ve belirli meslek alanlarında uzmanlaşmış yayınlar vardır. Vergi indirimleri ve diğer ayrıcalıklar, gazetelerin daha düşük fiyatlarla satılmasını sağlamaktadır. Basın sektörü için hayati önem taşıyan kağıt üretimi Özbekistan'da son derece yetersizdir. Resmi verilere göre ülkede yıllık 7 milyon ton kağıt tüketilmektedir. Bu rakamın küçük bir bölümü ülke içerisinde üretilmekte, ihtiyacın % 90'ı ithalatla karşılanmaktadır. Yazılı basınla ilgili son gelişmelerden biri de 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren ülke genelinde dergi ebadında (A4) gazete çıkarılmasının yasaklanması olup, gazetelerin sadece A2 ve A3 ebadında çıkarılması öngörülmektedir.

Dergiler Özbekçe, Rusça ağırlıklı olmak üzere, İngilizce, Tacikçe, Kazakça, Karakalpakça, Korece yayınlanmaktadır. Kadın, gençlik, edebiyat, sanat, bilim ve teknik gibi alanlarda uzmanlaşmış dergiler bulunmaktadır.

Ülke içerisinde haber servisi yapan; Dışişleri Bakanlığı'nın Cihan Haber Ajansı, Türkistan Press, UzA Milli Haber Ajansı ve Karakalpakistan Haber Ajansı mevcuttur. Cihan Haber Ajansı'nın yurtdışı temsilcileri aynı zamanda Büyükelçiliklerin basın müşavirliği faaliyetlerini sürdürmektedir. Diğer ajansların yurtdışı teşkilatları yoktur. Ancak Milli Haber Ajansı (UzA) ile Anadolu Ajansı arasında her yıl yenilenen protokol gereği haber değişimi yapılmaktadır. Protokolde karşılıklı eğitim verilmesi de mevcuttur.

Ülke genelinde 12 kanalı (Özbekistan Radyo ve Televizyon Kanalı, Yaşlar (Gençler) Radyo ve Televizyon Kanalı, Taşkent Radyo ve Televizyon Kanalı, Spor Radyo ve Televizyon kanalı, Bolajon, Ma'naviyat va Ma'rifat, Dunyo Bo'ylab, Navo, Oilaviy, Kinoteatr, Diyor ve Mahalla) bulunan Özbekistan Milli Televizyon ve Radyo Kurumu faaliyet göstermektedir. Her vilayette yayın yapan yerel televizyon ve radyo kanalları da faaliyet göstermektedir. Ancak bunların ulaştığı alan, program ve izleyici profili itibariyle mütevazı olduğunu söylemek gerekir. Kamalak, Özbekistan Kablo Sistemleri LTD, Özbekistan Kablo Televizyon Yayıncılığı gibi şirketler tarafından, Rusya başta olmak üzere değişik ülke televizyonlarının kablo yayını ile izlenmesi sağlanmaktadır. Ulusal düzeydeki televizyon yayıncılığı devlet kontrolindedir. Programlar esas olarak enformasyon, bilgi, kültür, film ve milli kültürü tanıtıcı özelliğe sahiptir.

Basın ve Enformasyon Ajansı, İletişim ve Enformasyon Ajansı ve Devlet Radyo Frekanslar Komisyonu basın-yayın faaliyetlerinin izin merciidir. Basın ve Enformasyon Ajansı Başkanı, Bakan statüsündedir. Ajansın taşra teşkilatları bulunmaktadır. Kuruluşun ayrıca kontrol memurları da görev yapmaktadır.

Özbekistan'da radyo yayıncılığı giderek gelişme göstermektedir. Özellikle FM bandından yayın yapan özel radyo kanalları sürekli gelişme göstererek faaliyet yayın hayatını sürdürmektedir. En çok dinleyici kitlesine sahip radyolar arasında Vadii Sedası (FM 102.7), Nevruz (FM 88.4), Poytaht Inform (FM 107.2), Özbekim Teranasi (FM 101), Oriat Dono (FM 106.5), Yaşlar (FM 104) ve Alo FM (FM 90.0) bulunmaktadır.

Uydu antenlerinin kullanımının yaygın olması, Türk televizyon ve radyoları gibi değişik ülke yayınlarının izlenebilmesini sağlamaktadır. Bilgisayar kullanımı ve buna bağlı olarak internetten yararlanma her geçen gün artmaktadır. Radyo ve televizyon yayınlarının internet üzerinden de izlenmesi veya dinlenmesi mümkündür. Özbekistan Milli Televizyon ve Radyo Kurumu, uydu ile Uzbekistan kanalı ve Forum TV yayınlamaya başlamıştır. Aynı zamanda resmi kurumların .gov.uz sistemine bağlanması kapsamında başlatılan çalışmalar hızla sürdürülmektedir. Bunun dışında ülke genelinde televizyon yayınlarının dijital sisteme geçirilmesi amacıyla hükümet tarafından bir çalışma başlatılmıştır.

Özbekistan'da gazetecilik eğitimi; Taşkent Cihan Dilleri Üniversitesi Uluslararası Gazetecilik Fakültesi, Karakalpakistan Üniversitesi ve Özbekistan Milli Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi, Taşkent Sanat Enstitüsü Sanat Gazeteciliği Fakültesi'nde verilmektedir. Ayrıca Cumhurbaşkanı kararı ile Özbekistan Milli Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi bünyesinde Gazetecilik Yüksek Okulu oluşturulmuştur. Öte yandan ülke genelinde radyo ve televizyon yayıncılığının geliştirilmesi amacıyla 2009 yılından itibaren Taşkent Enformasyon Teknolojileri Üniversitesi'nde Televizyon Yayın Teknolojileri Fakültesi ile Cumhuriyet Radyo ve Televizyon Teknolojileri Kolejinin oluşturulması kararlaştırılmıştır.

ÖNDE GELEN BASIN KURULUŞLARININ İRTİBAT BİLGİLERİ

HABER AJANSLARI

- 1. Özbekistan Milli Haber Ajansı (UZA)**
Başkan: Hazratkul MAMATKULOV

Adres: Büyük Turan Caddesi, 41 Taşkent
Tel: (+998 71) 233 16 22, (+998 71) 233 42 84. Faks: 233 2445
E-Posta: mail@uza.uz Internet Sitesi: www.uza.uz

2. Dışişleri Bakanlığına Bağlı Cahon (Cihan) Haber Ajansı

Direktör: Fazil KUKANBAYEV
Adres: Özbekistan Caddesi, 9 Taşkent
Tel: (+998 71) 233 65 91, (+998 71) 256 71 89, (+998 71) 256 86 82
Faks: (+998 71) 120 64 43
E-Posta: ajahon@tiv.uz Internet Sitesi: <http://jahon.mfa.uz>

3. Türkistan Press Özel Haber Ajansı

Başkan: Nazimcan HASANOV
Adres: Büyük Turan Caddesi 41, Taşkent
Tel: (+ 998 71) 233 78 54, (+998 71) 236 79 41
Faks: (+998 71) 233 95 38 E-posta: tpress@sarkor.uz

GAZETELER

1. HALK SÖZÜ

Adres: Matbuotçılar Caddesi, 32 Taşkent
Tel: (+ 998 71) 233 52 55, (+998 71) 233 10 28 Faks: (+998 71) 233 09 85
E-posta: info@xs.uz
Internet Sitesi: www.xs.uz <http://narodnoeslovo.uz>

2. PRAVDA VOSTOKA

Adres: Matbuotçılar Caddesi, 32 Taşkent
Tel: (+ 998 71) 233 15 20 Faks: (+998 71) 233 56 33
E-posta: pvinfo@bk.ru pvbox@mail.ru
Internet Sitesi: www.pv.uz

3. ÖZBEKİSTAN AVAZI

Adres: Matbuotçılar Caddesi, 32 Taşkent
Tel: (+ 998 71) 233 10 13, (+ 998 71) 233 72 83, (+ 998 71) 233 12 56
Faks: (+998 71) 233 21 43
E-posta: uzbovozi@mail.ru
Internet Sitesi: www.uzbekistonovozi.uz

4. ADOLAT

Adres: Matbuotçılar Caddesi, 32, Taşkent
Tel: (+998 71) 236 53 14 / 233 40 86/ 233 41 89
E-posta: adolat_gazeta@mail.ru ; abduvalijon@mail.ru

5. MİLLİ TİKLANIŞ

Adres: Amir Temur Caddesi, 1-tor kuça, 2, Taşkent
Tel: (+998 71) 234 69 55 / 234 87 74 Faks: (+998 71) 234 01 47
E-posta: milliyt@sarkor.uz Internet Sitesi: www.milliytiklanish.uz

6. 21.ASR

Adres: Nukus Caddesi, 73A, Taşkent
Tel: (+998 71) 281 40 17/254 91 06 Faks: (+998 71) 215 63 80
E-posta: axborotXXIasr@yahoo.com ; Internet Sitesi: www.21asr.uz

7. DELOVOY PARTNER UZBEKISTANA

Adres: Amir Temur Caddesi, 107 A Tel: 238 53 01 E-Posta: dpuz@mail.ru

8. BIZNES VESTNIK VOSTOKA

Adres: Buhara Caddesi, 26 Tel: 232 27 29, 232 27 30

E-Posta: info@corp.uzreport.com

9. UZBEKISTAN TODAY

Adres: Büyük Turan Caddesi, 41 Taşkent

Tel: (+998 71) 233 14 19 E-Posta: info@ut.uz www.ut.uz

10. DARAKÇI GAZETESİ

Adres: Amir Temur Caddesi, 53 Taşkent/Özbekistan

Tel: +998 71 215 5161 / 215 51 26 / 215 51 01 / 215 51 19 / 214 74 13

E-posta: darreklama1@rambler.ru www.darakchi.uz

TELEVİZYON KANALLARI

ÖZBEKİSTAN MİLLİ RADYO VE TELEVİZYON KURUMU

Kurum Başkanı — Alişer HOCAYEV

Adres: 100011, Nevai Caddesi 69, Taşkent

Tel: (+998 71) 214 1250, 233 8106

Faks: (+998 71) 244 1332

E-Posta: info@mtrk.uz

İnternet Sitesi: www.mtrk.uz

“Özbekistan” Radyo ve Televizyon Kanalı

Başkanı — Hurşid DAVRON

“Yaşlar” Radyo ve Televizyon Kanalı

Başkan — Hayrulla NURİDDİNOV

“Toshkent” Radyo ve Televizyon Kanalı

Başkan – Husniddin ERGAŞEV

RADYO KANALLARI

1. Özbekistan Radyosu (Devlet) FM 103.1

Adres: Harezmi Sokak, 49 Taşkent

Tel: (+998 71) 113 30 21

2. Vadiy Sadosi (Özel) FM 102.7

Adres: Avliya Ata Caddesi, 7 Taşkent

Tel: (+998 71) 129 10 13, (+998 71) 129 10 15

Faks: (+998 71) 129 10 13

E-Posta: sunband@yandex.ru, lolaislamova@mail.ru

3. Oriat Dono (Özel) FM 106.5

Adres: Harezmi Sokak, 6 / Taşkent

Tel: (+998 71) 225 18 81 (+998 71) 225 54 54

Faks: (+998 71) 233 40 27

E-Posta: admin@oriatdono.uz

İnternet Sitesi: www.oriatdono.uz

4. Uzbegim Taronasi (Özel) FM 101

Adres: Şahrisabz Caddesi, 16 A, Taşkent
Tel: (+998 71) 252 12 97 www.fm101.uz

5. Grand Radyosu (Özel) FM 101.5

Adres: 100043, Bunyodkor Caddesi, 15, Taşkent
Tel: (+998 71) 273 28 71 / 2739248 Faks: 2732870 www.grand.uz

ÖNDE GELEN REKLAM AJANSLARI VE MEDYA ŞİRKETLERİ

“AVESTA”

Adres: S-1 (Merkez 1), 44/38 Taşkent/Özbekistan
Tel/Faks: +998 71 140 05 69 Tel: 140 05 69 / 233 96 26 / 233 42 96
<http://www.avesta-s.uz> E-posta: avesta@avesta-s.uz

"ORİAT"

Adres: Harezm Sokak 6, Taşkent/Özbekistan
Tel: +998 71 233 40 27 / 23505 90 Faks: +998 71 233-4027
www.oriat.uz E-posta: ra@oriat.uz

“USSO DESIGN”

Adres: Nukus Caddesi 1-Proyezd, 4 Taşkent/Özbekistan
Tel: +998 71 150-2424 Faks: +998 71 150-2425
<http://ussodesign.com> E-posta: info@ussodesign.com

“URA Marketing”

Adres: Laşkarbegi Sokak, 6 Taşkent/Özbekistan
Tel/Faks: +998 71 237 47 87 / 237 47 88
<http://ura.uz> E-posta: info@uramarketing.com

“SK MEDIA”

Adres: Babur Caddesi, 5/24 Taşkent/Özbekistan
Tel: + 998 71 120 61 99 Faks: + 998 71 1206199 www.skmedia.uz

“ZAMIN MEDIA”

Adres. Hamid Alimjan Meydanı, 13A
Tel: + 998 71 236 20 65 / 2363801 / 2362167 Faks: + 998 71 236 21 57
www.zaminmedia.uz E-posta: ermak@zaminmedia.uz

“MOREINFO”

Adres: Kaplanbek Sokak, 7 Taşkent/Özbekistan
Tel: +998 90 315-78-25 / +998 93 390 57 57
<http://moreinfo.uz> E-posta: info@moreinfo.uz

1.5. Yıl İçinde Düzenlenen Fuarlar

Özbekistanda yaklaşık olarak her yıl 50'den fazla fuar düzenlenmektedir. Düzenlenen fuarlar katılan ülkeler ve firma sayısı bakımından genel olarak küçük ölçekte fuarlar olduğu gözlenmektedir. Fuarların giderek küçüldüğü ve sağlanan faydanın da esasen çok tatmin edici olmadığı, yine de bazı müşterilerle buluşmak ve istikrar göstergesi olarak katıldığı hususları hemen her ziyaret edilen fuar sırasında Türk katılımcı firmalar tarafından da ifade edilmektedir. Bu fuarlara ülkemizden de katılımın giderek düştüğü görülmektedir.

Fuarların genel olarak yılın Mart-Haziran veya Ekim-Aralık tarihleri arasında yapıldığı bilinmektedir. Zira Ocak-Şubat aylarında ciddi kış şartları ve yaz ayları ise aşırı sıcaklar ve tatil sezonu olması nedeniyle durgun geçmekte ve herhangi bir faaliyet yapılmamaktadır.

Furlar ağırlıklı olarak Uzexpocenter Fuar Merkezinde yada Özkörgazmasavdo Fuar Merkezinde düzenlenmektedir. Bu merkezler Özbekistan'ın sahip olduğu en önemli iki fuar merkezidir. Ancak alan ve imkanları itibarıyla Uzexpocenter Fuar Merkezi ağırlıklı olarak uluslararası fuarların yapıldığı en prestijli mekan özelliği taşımaktadır.

Uzexpocenter Uluslararası Fuar Alanı, büyüklükleri 3.000 m², 2.500 m², 900 m² ve 900 m² olan dört ayrı salondan müteşekkil olup, şehir merkezinde ve modern bir mekandır.

Özkörgazmasavdo Fuar Alanı, 2.000 m² alanı olup asma katla birlikte 3.000 m² büyüklüktedir. Her iki fuar alanı için pazarlık yapılabilmektedir.

Özbekistan'da yapılan ve gelecek yıllarda yapılacak tüm fuarların bilgilerine <http://www.uzexpocentre.uz/> adresinden ulaşılabilmektedir.

1.6. Belli Başlı Ekonomik ve Ticari kuruluşlar

1.6.1. Kamu ve Özel Sektör Kurum ve Kuruluşları

KAMU KURULUŞLARI

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

Taşkent, Özbekistan Str. 9.
Tel : (+998 71) 233 64 75
Faks : (+998 71) 239 15 17
Web adresi: www.mfa.uz

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER, YATIRIMLAR VE TİCARET BAKANLIĞI

Taşkent, Shevchenko Str. 1.
Tel : (+998 71) 238 51 00.
Faks : (+998 71) 238 52 00.
Web adresi: www.mfer.uz

EKONOMİ BAKANLIĞI

Taşkent, Özbekistan Str. 45-A.
Tel : (+998 71) 232 63 20.
Faks : (+998 71) 232 63 72.
Web adresi: www.mineconomy.uz

UZINFOINVEST YATIRIMLAR AJANSI

Taşkent, Şevçenko Str.1.
Tel : (+998 71) 238 91 00;
Faks : (+998 71) 238 92 00.
E-posta: uzinfoinvest@mfer.uz
Web adresi: www.uzinfoinvest.uz

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Taşkent, Yunus Rajabiy Str. 1.
Tel : (+998 71) 233 66 46.
Faks : (+998 71) 233 38 82.
E-posta: info@mvd.uz Web adresi: www.mvd.uz

ADALET BAKANLIĞI

Taşkent, Sayilgoh Str. 5.
Tel : (+998 71) 233 13 05.
Faks : (+998 71) 233 48 44.
E-posta: info@minjust.gov.uz
Web adresi: www.minjust.uz

MALİYE BAKANLIĞI

Taşkent, Mustakillik Str. 5.
Tel : (+998 71) 233 70 73
Faks : (+998 71) 244 56 43
E-posta: iyuldashev@mf.uz
Web adresi: www.mf.uz

ÇALIŞMA BAKANLIĞI

Taşkent, A.Avloni Str. 20 A.
Tel : (+998 71) 239 41 12, 239 41 24.
Faks : (+998 71) 239 41 12.
E-posta: info@mehnat.uz
Web adresi: www.mehnat.uz

MERKEZ BANKASI

Taşkent, Özbekistan Str. 6.
Tel./Faks: (+998 71) 252 57 39.
E-posta: webmaster@cbu.uz
Web adresi: www.cbu.uz

SAĞLIK BAKANLIĞI

Taşkent, Nevai Str. 12.
Tel : (+998 71) 241 16 91.
Faks : (+998 71) 244 10 33.
E-posta: info@minzdrav.uz
Web adresi: www.minzdrav.uz

SAVUNMA BAKANLIĞI

Taşkent, H.Abdullayev Str. 100
Tel : (+998 71) 269 82 43.
Faks : (+998 71) 269 82 28.

KÜLTÜR VE SPOR BAKANLIĞI

Taşkent, Mustakillik Str. 5.
Tel : (+998 71) 239 83 31.
Faks : (+998 71) 239 46 11.
E-posta: madaniyat@sport.uz Web adresi: www.madaniyat.sport.uz

ÖZBEKİSTAN KARA VE DERYA ULAŞTIRMA AJANSI

Taşkent, Zulfiyaxonim Str. 3.
Tel : (+998 71) 241 72 01.
Faks : (+998 71) 241 72 03, 241 90 78.
E-posta: info@uzaart.uz
Web adresi: www.uzaart.uz

ÖZBEKİSTAN DEVLET DEMİR YOLLARI

Taşkent, Şevçenko köçesi 7.
Tel : (+998 71) 238 80 28, 237 90 28.

Faks : (+998 71) 233 69 24.

E-posta: marketing@uzrailway.uz, ferd@uzrailway.uz

Web adresi: www.uzrailway.uz

UZBEKNEFTGAZ (Petrol Rafinerileri ve Petrol San. Devlet Kuruluşu)

Taşkent şehri, İstikbol köçesi 21.

Tel : (+998 71) 233 57 57, 236 02 10.

Faks : (+998 71) 236 77 71.

E-posta: kans@uzneftgaz.uz

Web adresi: www.ung.uz

ÖZBEKİSTAN TİCARET VE SANAYİ ODASI

Taşkent, Buxoro str., 6

Tel: : (998 71) 232 09 01.

Faks : (998 71) 232 09 03.

E-posta: info@chamber.uz

Web adresi: www.chamber.uz

FAYDALI WEB ADRESLERİ:

Özbekistan'da yer alan kamu kurum ve kuruluşları ile diğer yararlı olabilecek web sayfalarının güncel adreslerine www.musavirlikler.gov.tr/Özbekistan web sayfasında yer alan Kurumsal Linkler bölümünden ulaşılabilir.

1.6.2. Türk sermayeli şirketler

Özbekistan'da resmi verilere göre 450'den fazla Türk sermayeli firma faaliyet göstermektedir. Ayrıca 84 Türk firma temsilciliği bulunmaktadır. Özbekistan'da faaliyet gösteren Türk sermayeli şirketler ve firma temsilciliklerinin, iletişim bilgilerine Müşavirliğimiz e-posta adresine (taskent@ekonomi.gov.tr) talebinizi ileterek ulaşabilirsiniz.

1.7. İş Ziyareti İçin Yararlı Bilgiler

1.7.1. Vize

Özbekistan'da bütün pasaportlar için (diplomatik pasaportlar hariç) vize uygulanmaktadır. Özbekistan'a görüşme yapmak üzere gelecek olan işadamlarımızın vize alabilmesi için Özbekistan'daki şirket veya kuruluşlardan davet yazısı alması gerekmektedir. Bunun için davet edecek firma veya kuruluş Özbekistan Dışişleri Bakanlığına başvurup gerekli formları doldurarak müracaat yapmaktadır. İlgili Bakanlığın olumlu görüşü üzerine Özbekistan'ın Ankara Büyükelçiliğine veya İstanbul Konsoloslukuna bilgi verilmektedir. Bu yazışmalardan sonra vize alacak olan kişi vize için başvuru yapabilmektedir.

ÖZBEKİSTAN BÜYÜKELÇİLİĞİ

Sancak Mahallesi 211. Sokak No: 3 Yıldız/Çankaya, 06550 ANKARA

Tel : +90 312 441 38 71-72

Faks : +90 312 442 70 58

Web : www.turkey.mfa.uz

ÖZBEKİSTAN KONSOLOSLUĞU

Şehit Halil İbrahim Caddesi No. 23, İstinye/ İSTANBUL

Tel. : +90 212 323 20 37, +90 212 229 00 75.

Faks : +90 212 323 20 37.

1.7.2. Para Birimi

Özbekistan’da kullanılan para birimi, Özbekistan Sumudur. 1 Sum=100 Tiyin. 2015 yılında ortalama yıllık resmi kur, 1 \$=2.617,10 Sum, yıl sonu itibarıyla serbest piyasa kuru ise 1\$=5.400 Sum olarak gerçekleşmiştir. Döviz kurları Özbekistan Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından belirlenerek her hafta Salı günü ilan edilmektedir.

RESMİ, SERBEST PİYASA VE DÖVİZ BÜFESİ KURLARI

RESMİ KUR		DEĞİŞİM	SERBEST PİYASA KURU		DEĞİŞİM	BÜFE KURU	
Tarih	Kur	%	Tarih	Kur	%	Alış	Satış
27.12.2001	325.00		27.12.2001	890			
29.12.2002	970.00	% 66.5	29.12.2002	1200	34.8%	1020	1040
29.12.2003	980.68	% 1.13	29.12.2003	980	-18.3%	985	989
28.12.2004	1058.00	% 7.85	28.12.2004	1060	8.2%	1060	1066
27.12.2005	1180.00	% 11.5	27.12.2005	1220	15.1%	1192	1198
26.12.2006	1240.00	% 5.8	26.12.2006	1245	2.1%	1245	1247
31.12.2007	1290.00	% 4.3	31.12.2007	1310	5.2%	1298	1300
30.12.2008	1393.00	% 4.3	30.12.2008	1460	11.4%	1395	1398
31.12.2009	1511.40	% 8	31.12.2009	1980	%35.6	1532	1533
31.12.2010	1640.00	% 8.5	31.12.2010	2300	%16.2	1654	1656
15.02.2011	1660.70	-	15.02.2011	2360	-	1666	1669
27.12.2011	1795.00	-	29.12.2011	2670	-	1800	1800
25.12.2012	1985.46	-	25.12.2012	2700	-	2016	2016
31.12.2013	2202,20	-	31.12.2013	2800	-	2240	2240
31.12.2014	2.485,00	-	31.12.2014	3400	-	2418,20	2418,20
31.12.2015	2.809,98	-	31.12.2015	5400	-	3020,00	3020,00

1 ABD \$	=	3.020,00 Sum	(Büfe kuru – 2015 Yılı Sonu)
1 ABD \$	=	2.809,98 Sum	(Resmi Kur – 2015 Yılı Sonu)
1 ABD \$	=	2.617,10 Sum	(Ortalama Resmi Kur – 2015 Yılı)
1 ABD \$	=	5.400,00 Sum	(Serbest Piyasa – 2015 Yılı Sonu)

Tercüme Hizmetleri

Özbekistan’da nüfusun yaklaşık % 45’i Rusça konuşabilmekte olup, şehir merkezlerinde yaşayan halkın büyük çoğunluğu Rusça bilmektedir. İngilizce bilen çok az sayıda insan vardır. İş ziyaretlerinde Rusça ya da Özbekçe bilinmiyorsa mutlaka tercüman kullanılmalıdır. İhtiyaç duyulması halinde Müşavirliğimizde isim ve adres bilgileri tutulan tercümanlar kullanılabilir.

1.7.4. Özbekistan’da Seyahat

Havayolu

Türk Hava Yolları ve Özbekistan Hava Yolları ile Taşkent-İstanbul arasında haftanın her günü karşılıklı uçuş seferi bulunmaktadır.

Ayrıca, Andican, Buhara, Karşı, Nevai, Namangan, Nukus, Semerkant, Termez, Urgenç ve Fergana gibi önemli şehirlere her gün Taşkent’ten iç hat seferleri yapılmaktadır.

Taşkent Havaalanı şehrin güneyinde, merkeze çok uzak sayılmayacak bir konumda bulunmaktadır. Taksilerle, Havalimanından şehir merkezine gündüz tarifesinde 5.000-7.000 Sum, gece tarifesinde 8.000-12.000 Sum'a ulaşmak mümkündür. Normal şartlarda yolculuk yaklaşık 15 dakika sürmektedir. Ayrıca havalimanına çalışan otobüslerle şehir merkezine ve büyük otellere ulaşma imkanı bulunmaktadır.

Havalimanında check-in, gümrük ve pasaport işlemlerinin yavaş işlemesi nedeniyle, uçuştan en az 2 saat önce havalimanında hazır bulunulmalıdır.

THY TAŞKENT OFİSİ:

Adres : Taşkent, Nevai Cad 11 A

Tel. : +998 71 147 08 49, 147 08 50-51-52-53-54-55-56

Faks : +998 71 147 08 51.

TAŞKENT ULUSLARARASI HAVALİMANI:

Taşkent, S. Talipova Str. 13.

Tel : (+988 71) 140 28 01/02/03/04

Faks : (+998 71) 140 28 00

Demiryolu

Ülkedeki tüm vilayetler ve vilayet merkezleri arasında demiryolu bağlantısı bulunmakta olup, Buhara, Gulistan, Karşı, Nevai, Nukus, Semerkant, Termez, Urgenç şehirlerine her gün trenle ulaşmak mümkündür. Ayrıca Taşkent-Semerkant arasında sabah gidip, akşam dönen hızlı ve modern tren seferi bulunmaktadır.

Karayolu

Karayolu ile ülkenin her bölgesine ulaşmak mümkündür. Türk sürücülerin uluslararası sürücü belgelerini yanlarında bulundurmaları gereklidir.

Araba kullanırken alkol alınmamasına çok dikkat edilmelidir. Emniyet kemeri zorunludur. Hız sınırı, aksi belirtilmedikçe şehir merkezlerinde yerine göre 40-70 km/saat, diğer yerlerde 90-100 km/saattir.

1.7.5. Hava Durumu

Özbekistan Meteoroloji Kurumu'nun www.meteo.uz adresinden 5 günlük hava durumu raporları Rusça ve Özbekçe olarak temin edilebilir. Ayrıca www.wunderground.com web sitesinden Taşkent ve Özbekistan'daki diğer şehirlerin hava durumu hakkında İngilizce anlık, detaylı bilgi alınabilir.

GLAVGİDROMET (Özbekistan Meteoroloji Kurumu)

Taşkent, Kadir Mahmudov cad. 72

Tel : +998 71 233 61 80

Faks : +998 71 233 20 25

E-mail: uzhymet@meteo.uz

Internet sitesi: www.meteo.uz

1.7.6. Çalışma Saatleri

Pazartesi - Cuma günleri mesai saatleri 08.00-17.00 veya 09.00-18.00 olup, öğlen tatili 12.00-13.00 veya 13.00-14.00 saatleri arasındadır. Bazı kurumlar ve okullar Cumartesi günü de saat 13.00'a kadar açıktır. Bankalar Cumartesi ve Pazar günleri çalışmamaktadır.

1.7.7. Haberleşme

Telefon

Özbekistan'ın uluslararası telefon kodu (+998)'dir.

Özbekistan, Karakalpakistan ile birlikte 13 bölgeye ayrılmış olup her bölgenin ayrı bir kodu, bu bölgelerin içerisindeki ilçelerde de ayrı telefon kodları mevcuttur. Özbekistan'ın başkenti Taşkent'in kodu Türkiye'den aranırken (00-998-71)'dir.

Taşkent'te mobil (cep) telefonların kullanımı çok yaygındır. Yurtdışı sabit veya mobil herhangi bir telefondan Özbekistan'daki mobil telefonlar aranırken 00-998 ya da +998 çevrildikten sonra servis sağlayıcı şirketlerden Ucell için 93 ve 94, Beeline için 90 ve 91, Perfectum Mobile için 98, Uzmobil için 95, UMS için 97 kodunu müteakip 7 rakamlı mobil telefon numarası aranmalıdır.

Posta

Postaneler hafta içi saat 09.00-17.00 arasında, Cumartesi günleri saat 09.00-13.00 arasında hizmet vermektedir. Telefon ve posta ücretleri konusunda bütün postanelerde yazılı döküm mevcuttur.

İnternet/E-posta

İnternet ve E-posta kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Taşkent'te ve başlıca büyük şehir merkezlerinde bir çok internet kafe mevcut bulunmakta, bazı restoran, kafe ve büyük alışveriş merkezleri gibi yerlerde kablosuz internet (wireless) desteği sağlanmaktadır.

Kargo

Büyük uluslararası taşımacılık ve kargo şirketlerinin (TNT, DHL, ASE EXPRESS gibi) Özbekistan'da temsilcilikleri bulunmaktadır. Ayrıca THY da kargo hizmeti vermektedir.

Özbekistan'daki otel, lokantalar, müzeler v.b. hakkında geniş kapsamlı bilgilere devlet kuruluşu olan Özbekturizm'in www.uzbektourism.uz ve Taşkent için www.tashkent-events.info web adreslerinden ulaşılabilir.

2. SORUNLAR, GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

2.1. Sorunlar

2.1.1. Vize

Özbekistan'a gitmek isteyen Türk vatandaşlarının (diplomatik pasaportlar hariç) vize alma zorunluluğu bulunmaktadır.

Ticari amaçlı seyahat vizesinin alınması için, Özbekistan'dan bir firmanın davetiyesinin temin edilmesi gerekmektedir. Ülkede çalışan her yabancı, çalışma iznine sahip olsa dahi her üç ay veya altı ayda bir vizesini yenilemek zorundadır. Bu durum özellikle yatırımcılarımız için ek mali külfet ve güvensizlik yaratmaktadır. Ayrıca, vize yenileme işlemlerinde pasaportların geçici bir süre resmi makamlarda bekletilmesi, iş seyahatlerinin rahatça yapılabilmesinin önünde bir engel teşkil etmekte ve zaman kaybına yol açmaktadır. Verilen vizelerin tek giriş-çıkışlı olması da sık sık iş seyahatine giden firma yetkilileri için kullanışlı bir yöntem olmamaktadır.

Ancak Özbekistan hükümeti tarafından yapılan son değişiklikle, özel ve tüzel şahıs niteliğindeki yabancı yatırımcılara yabancı yatırımlı şirketlerde kendi paylarının (hisseleri, pay senedi) bulunduğu tüm süre boyunca çoklu giriş-çıkışlı vizeleri alarak Özbekistan Cumhuriyeti'ne giriş ve burada kalma hakkı tanınmıştır. Öte yandan, yabancı yatırımcılar ve

yabancı yatırımlı şirketler, Özbekistan mevzuatı uyarınca, her türlü yabancı ülke vatandaşları ile ve Özbekistan Cumhuriyeti dışında sürekli yaşayan ve vatandaşlığı olmayan kişiler ile yatırım faaliyetini gerçekleştirmek amacıyla çalışma kontratlarını serbestçe yapma hakkına sahiptirler. Söz konusu şahıslar çalışma kontratının geçerlilik süresi boyunca çoklu giriş-çıkışlı vizeler almak suretiyle Özbekistan Cumhuriyeti'ne giriş ve burada kalma hakkına sahiptirler.

Ancak davetiyeli verilen vizelerin temininde 10-15 güne varan süreler, giriş kapılarında araçlarımızın yükleriyle beklemelerine neden olmaktadır. Hatta bu süre içerisinde transit geçilecek diğer bir komşu ülkenin vize süresi dolabilmektedir.

Yabancı vatandaş ve vatandaşlığı olmayan şahıslar çok giriş-çıkışlı vize alımında; altı aya kadar 150 ABD Doları, bir yıla kadar 250 ABD Dolarına eşit devlet harcı ödemektedirler. Ayrıca firmalardan talep edilen davetiyenin 50 \$ masrafı da eklendiğinde vize masrafı 200 \$ civarında olmaktadır.

Sürücülerimiz için vize işlemlerinin hızlandırılması ve tüm Schengen ülkelerinde geçerli olan 3 aylık çok girişli ve Schengen vizesinin 35€ olduğu dikkate alındığında, Özbekistan'ın talep ettiği vize ücretlerinin yüksek olduğu görülmektedir.

2.1.2. Konvertasyon

Firmalar ithalat bedelini Sum cinsinden aracı bankaya yatırmaktadır. Aracı banka, gerekli işlemleri tamamladıktan sonra sekreteryasını Merkez Bankasının yaptığı Konvertasyon Kuruluna başvurmakta ve Kurulun uygun görmesi halinde Sum dövize çevrilip transferine imkan sağlanmaktadır. Ancak, söz konusu konvertasyon işlemleri son dönemde birkaç yıla kadar varan sürelerde sonuçlanmaktadır. Ülkemizden yapılan ithalat bedellerinin ödenmesinde gecikmeler yaşanmaktadır.

Konvertasyon Kurulunun talepleri belirli kategorilere ayırdığı ve buna göre talepleri karşıladığı bilinmektedir. Sıralamada en öncelikli olan devlet yatırımları ve enerji ve petrol gibi stratejik sektörlerdeki projelerin ihtiyaçları, yatırım malı makine ve teçhizatlar, ihracata yönelik çalışan firmaların hammadde ve yedek parça talepleri ve en son tüketim malları olarak sıralanmaktadır.

Konvertasyon işlemlerinin gecikmesi konusu Özbekistan hükümetinin insiyatifinde olan bir husus olup, 2009 yılı başından beri firmaların yaşadığı en önemli problemler arasındadır.

Kamu mallarının satılmasına aracılık eden Borsa'da, dövizin resmi kurunun yaklaşık iki katı olan bir kur dikkate alınarak bu problem çözümlenebilmektedir.

2.1.3. Gümrük İşlemleri

Gümrük işlemlerinde genellikle işlemler zamanında ve hızlı bitirilememekte ve zaman kaybı yaşanmaktadır. İthal edilen maddelerin standart belgelerinin araştırılması ve teste tabi tutulmaları uzun zaman alabilmektedir. Bu durum işadamlarımızın ihracat taahhütlerini zamanında yerine getirememesine veya iç piyasada müşteri kaybetmesine neden olmaktadır.

Özbekistan Dışişleri Bakanlığı, 2008 yılı sonlarına doğru yaşanan gümrük problemlerine ilişkin olarak, Türkiye'den Özbekistan'a ihraç edilen mallarda, çifte fatura kullanımını önlemek gereğiyle, konşimento, fatura, CMR ve TIR karne evrakında çıkış ülkesinin ve transit ülkelerin mühür ve kaşelerinin olup olmadığının inceleneceğini, mührsüz ve kaşesiz faturaların kabul edilmeyeceğini, ayrıca sürücülerin, evrakın fotokopilerini de yanlarında bulundurmaları gerektiğini, Özbekistan'da üretimde kullanılacak hammadde ve teknolojik ekipmanlar ile transit malların sözkonusu uygulamanın dışında tutulacağını açıklamıştır.

İthalat kota seviyelerinin aşılması ya da başka gerekçelerle zaman zaman Özbekistanda ithalat işlemleri belirli bir süre durdurulabilmektedir. Bazı gümrük kapılarının çeşitli gerekçelerle geçici olarak kapatıldığı duyumları alınmaktadır. Özellikle Tacikistan sınırında bu uygulamalara sık rastlanılmakta ve TIR araçları ya da vagonlar uzun süre kapılarda bekletilebilmektedir.

Özbekistan'dan ihracat sırasında gecikmeler yaşanabilmektedir. Özellikle tarım ürünleri, hububat, kuru gıda gibi ürünlerin ihracatında her yıl Ocak ve Şubat aylarında Bakanlar Kurulu tarafından ihraç izinleri verilmektedir. Aynı şekilde bazı ürünlerde de çeşitli gerekçelerle ihracat işlemlerinin de durdurulabildiği görülmektedir.

2.1.4. Vergi Denetimleri

Ülkede çeşitli kurumlarca sık sık ve uzun süren denetimler yapılmaktadır. Denetim sırasında fabrikanın bazı bölümleri ya da işletmelerin tamamen kapatılarak, faaliyetler askıya alınarak denetim yapılması sözkonusu olabilmektedir. Bu da firmaların verimsiz çalışmasına ve müşteri kaybetmesine neden olmaktadır.

Ancak Cumhurbaşkanı Sayın İslam KARİMOV'un 7 Nisan 2014 tarih ve PF-4609 sayılı "Özbekistan Cumhuriyeti'nde Yatırım Ortamı ve Girişimciliğin Geliştirilmesine ilişkin Ek Tedbirler Hakkında"ki Fermanı yayınlanmıştır. Söz konusu Ferman'a göre, vergi idareleri, ticari işletmelerin banka hesaplarını sadece mahkeme kararı ile durdurabilecek, küçük boyutlu işletmeler 1 Ocak 2015 tarihinden itibaren ilgili kuruma yılda sadece bir kez istatistik bilgi verecek, vergi kurallarını ihlal etmeyen ve ek vergi ve diğer zorunlu ödemeleri zamanında gerçekleştiren küçük boyutlu işletmeler 1 Ocak 2017 tarihine kadar vergi denetiminden muaf tutulacaktır.

Ayrıca ticari işletmelerin faaliyetlerine dair alınan hukuki belgeler hakkında resmi yöntemlerle kamuoyunun bilgilendirilmediği hallerde hukuka karşı işlenen suçlarda cezai işlem yapılmayacağı kuralı getirilmiştir.

2.1.5. Lojistik

Ülkemiz ile Özbekistan arasındaki yük taşımacılığı da genellikle karayolu ile yapılmaktadır. Gümrük kapılarında giriş çıkış işlemlerinin ve prosedürler kapıda bekleme süreleri uzun olabilmektedir. Ayrıca geçiş için tahsil edilen ücretlerin yüksek olması nedeniyle nakliye masrafları yüksek olmaktadır.

Özbekistan'a yük taşıyan araçlar, Türkmenistan'dan Özbekistan'a giriş yaptıktan sonra Buhara'da ikinci bir Gümrük Kontrol noktasına alınmaktadır. Araçlardan yükü indiren işçiler için de 300\$ civarında masraf talep edilmektedir. Bu işlem yüzünden araçlar 3-4 gün söz konusu kontrol noktalarında beklemek zorunda kaldıkları gibi, indirilen yükler de hasar görebilmektedir.

Araçların varış gümrüklerinde kontrol edildikleri göz önünde tutulduğunda, ülkeler arasındaki ikili ticareti olumsuz yönde etkileyen bu ikinci kontrol uygulamasının çözüme kavuşturulması büyük önem arz etmektedir.

Sınır kapılarında TIR şoförlerine verilen güzergah haritasının/krokisinin net olmadığı, her kontrol noktasındaki görevlinin bunu farklı yorumladığı, bunun da zaman kaybına neden olduğu durumlarla karşılaşabilmektedir.

Türk araçlarının Özbekistan'a yıllık 12.000-14.000 sefer yaptıkları, buna karşılık Özbekistan ile teati edilen ücretsiz geçiş belgesi sayısının 2007, 2008 ve 2009 yıllarında sadece 800'er adet olup, yılın daha ilk aylarında alınan ücretsiz geçiş belgelerinin tükendiği bilinmektedir.

Ayrıca, 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren belgesiz geçiş uygulaması durdurulmuştur. Buna göre elinde geçiş belgesi olmayan TIR şoförleri Özbekistan'a giriş, çıkış ve transit geçiş yapamayacaktır.

Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan ve Türkmenistan gibi ülkelerle komşu olması nedeniyle, Özbekistan, kara taşımacılığında transit geçiş ülkesi olarak nakliye firmalarınca yoğun olarak kullanılmaktadır. Özbekistan Cumhuriyeti'nden Özel Yükler ve Harp Malzemelerinin Transit Geçişinin Kontrol Altına Alınması ve Düzenlenmesi Kararı çerçevesinde, özel yükler, askeri teçhizat ve malzemeler ile alıcısı askeri kurum ve kuruluşlar olan her türlü malzemenin, önceden ilgili devlet kurumlarından gerekli izinlerin alınması halinde Özbekistan üzerinden transit geçişine müsaade edilmektedir. Göndericileri ve alıcıları Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığının askeri birlikleri, sınır muhafızları, güvenlik teşkilatları ve diğer askeri devlet kuruluşları olan askeri yükler izin kapsamında olmaktadır. Özel yük, askeri yük veya askeri üslere yönelik sivil malzemelerin transit taşınması için, mevzuata göre Özbekistan Makamlarından en az 35 gün önceden müracaat edilerek izin alınması gerekmektedir.

Konuyla ilgili mevzuat ve uygulamaların bölgede taşımacılık faaliyeti yapan bazı firmalarca yeterince dikkate alınmadığı ve taşınması yapılacak malların transit geçiş izinleri alınmadığı için araçlar uzun süre sınırda, tampon bölgede bekletilmekte ya da geri gönderilmektedir. Benzer sorunların yaşanmaması için, mevzuat hakkında bilgi edinilmeli, özellikle önceden izin alınması gereken mal nevelerini gösteren listelerin GTİP bazında incelenmesi, izin alınmasını gerektirmeyeceği düşünülen boş kutu ve kaplar gibi kalemlerin olabileceği dikkate alınmalıdır. Özbekistan dışında farklı bir güzergah imkanı olması halinde bu güzergah tercih edilmelidir.

Özbekistan'la ülkemiz arasında 12-13 Kasım 2012 tarihlerinde Taşkent'te ve 18-19 Aralık 2013 tarihlerinde Ankara'da ve nihai olarak 12-13 Ağustos 2014 tarihlerinde Taşkent'te Kara Ulaştırma Karma Komisyonu (KUKK) toplantıları gerçekleştirilmiştir. Taşkent'te yapılan en son KUKK toplantısında taraflar 2015 yılı için 14.000 adet geçiş belgesi teatisi konusunda mutabık kalmışlardır. Ayrıca ihtiyaca binaen yıl içinde ilave geçiş belgesi taleplerinin taraflarca değerlendirileceği kararlaştırılmıştır.

Sürücü ve Yolcu Beraberindeki Paranın Deklarasyon Zorunluluğu:

Özbekistan'a gelen tüm yabancılara, giriş gümrüğünde para ve kıymetli eşyaların deklare edilmesi zorunluluğu TIR sürücülerimiz için de geçerli bulunmaktadır. Dönüş yolculuğunda Özbekistan'dan çıkış yaparken eğer sürücünün üzerinde deklare edilenden fazla miktarda para bulunursa yetkililerce bu paraya el konmakta ve ayrıca firmaya ceza verilmektedir.

Araçların dönüşte yük almaları durumunda avans almaları ve makbuzsuz masrafların ne kadar olacağı da bilinemediğinden, çıkışta sürücü üzerinde bulunan para ile girişte deklare edilen para arasında farklılık olabilmektedir. Sürücülerimizin alış verişleri sonucu tevsik edici belgeleri temin etmeleri bu tür sıkıntıları önlemede faydalı olacaktır.

2.1.6. Standart

İthalat sırasında zorunlu standart kontrolü uygulaması yapıldığından işlemler uzun sürelerde sonuçlanmaktadır. Ancak, Uzstandart ile Türk Standartlar Enstitüsü arasında yapılan

anlaşma gereği, Türkiye’den gelen ürün TSE belgeli bir ürün ise, TSE’nin Taşkent Temsilciliğince verilen belge ile ürün gümrükten çekilmektedir. Eğer ürün TSE belgeli bir ürün değilse, ister yatırım malı olsun, isterse hammadde olsun, mutlaka zorunlu teste tabi tutulmaktadır. Bu durum da ürünün günlerce gümrükte bekletilmesi nedeniyle zaman kaybına ve ilave maliyetlere sebep olmaktadır.

2.2. Görüş ve Öneriler

Ülkemiz açısından, halklarının kardeş olduğu, aynı kökenden gelen, aynı tarihi paylaşan, dil, din, örf ve adetler gibi çok güçlü ortak değerleri bulunan Özbekistan, çok önem atfedilen bir ülkedir.

Özbekistan Merkez Asya’nın en kalabalık ülkesi olarak, tarihsel derinliği ile diğer komşularından farklı ve içinde bulunduğu coğrafya itibarıyla, sahip olduğu zengin yer altı kaynaklarıyla gelecek vadeden bir ülke konumundadır. Yaşamakta olduğu mevcut ekonomik zorlukların, beraberinde büyük fırsatları da getirdiği görülmektedir. Özbekistan ticari anlamda çok büyük fırsatları aynı derecede ciddi risklerle beraber sunmaktadır. Bu nedenle, ticaret ve yatırım konularına odaklanan başta Çin, Güney Kore ve gelişmiş bazı Batı ülkelerinin bu ülkeyle siyasi ve ekonomik ilişkilerini giderek güçlendirmeye çalıştıkları, Rusya Federasyonu’nun da özellikle enerji, petrol ve doğalgaz yatırımlarına ağırlık verdiği gözlenmektedir.

Mevcut merkezi ve stratejik konumuna ilaveten doğal kaynaklarının zenginliği, % 1.5 gibi yüksek bir artış ivmesine sahip ülke nüfusu, BDT ülkeleriyle uygulanan gümrük birliği imkanları, kolay eğitilebilir bir işgücüne sahip oluşu, yatırım ve üretim için kullanılan başta enerji, hammadde ve işçilik olmak üzere girdi maliyetlerinin düşüklüğü, doymamış ve giderek büyümekte olan bir pazar olması Özbekistan’ın şu an öne çıkan avantajları olarak değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan Özbekistan’ın modern ve gelişmiş bir ekonomik altyapıya sahip olmayışı, eski Sovyet döneminin her alanda etkisini dolaylı yada dolaysız gösteriyor olması, ekonominin mevcut haliyle serbest piyasa ekonomisi olmaması nedeniyle sıkıntılar yaşanabilmektedir.

KAYNAKÇA :

- 1- Statistical Review of the Republic of Uzbekistan-2015, Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi
- 2- Statistical Review of the Republic of Uzbekistan-2014, Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi
- 3- Statistical Review of the Republic of Uzbekistan-2013, Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi
- 4- Ekonomi Bakanlığı, (www.ekonomi.gov.tr)
- 5- T.C. Taşkent Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği, Özbekistan Ülke Raporu 2012.
- 6- T.C. Taşkent Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği, Özbekistan Ülke Raporu 2013.
- 7- Özbekistan Dışişleri Bakanlığı, (www.mfa.uz)
- 8- Özbekistan Ticaret ve Sanayi Odası, (www.chamber.uz)
- 9- www.uzreport.com web sitesi
- 10- www.dgmarket.uz web sitesi
- 11- Taşkent Ticaret Müşavirliği Raporları.
- 12- Taşkent Ekonomi Müşavirliği Raporları.
- 13- Taşkent Basın Müşavirliği Basın Bültenleri
- 14- Investment Guide To Uzbekistan 2009, UNDP, ICC, UzInfoInvest
- 15- Investment Opportunities In Uzbekistan Catalogue 2009, UNDP
- 16- ICAC-International Cotton Advisory Committee, (www.icac.org)

EK 1- Özbekistan'da 2016 yılında düzenlenecek uluslararası nitelikli fuarların listesi.

ÖZBEKİSTAN'DA YAPILAN ULUSLARARASI FUARLAR LİSTESİ 2016

Fairs' & exhibitions' schedule for 2016
www.uzexpocentre.uz; info@uzexpocentre.uz

26.10.2015

№	Topic	Organizer	Date	Venue (Pavilion No)
1	UZBUILD 2016	ITE UZBEKISTAN	02-04.03	№1
2	BUILDTECH / UZCOMAK 2016	ITE UZBEKISTAN	02-04.03	№1, Atrium1
3	AQUA-THERM TASHKENT 2016	ITE UZBEKISTAN	02-04.03	№ 2
4	MEBELEXPO UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	02-04.03	№ 1, Atrium 1
5	WORLD FOOD UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	16-18.03	№ 2
6	AGRO WORLD UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	16-18.03	№ 1
7	«UZBEKISTAN INDUSTRIAL FORUM - 2016»	IEG UZBEKISTAN	23-25.03	№ 1
8	UZMININGEXPO – 2016	IEG UZBEKISTAN	23-25.03	№ 1
9	UZMETALMASHEXPO – 2016	IEG UZBEKISTAN	23-25.03	№ 1
10	UZSPECTECHXPO – 2016	IEG UZBEKISTAN	23-25.03	№ 1
11	UZSECUREEXPO – 2016	IEG UZBEKISTAN	23-25.03	№ 1
12	UZAUTOMATIONEXPO – 2016	IEG UZBEKISTAN	23-25.03	№ 1
13	UZCHEMPLASTEXPO 2016	IEG UZBEKISTAN	23-25.03	№ 1
14	TIHE 2016	ITE UZBEKISTAN	19-21.04	№ 2
15	APTEKA EXPO CENTRAL ASIA 2016	ITE UZBEKISTAN	19-21.04	№ 1
16	STOMATOLOGY UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	19-21.04	Atrium 1
17	INDUSTRIAL FAIR OF PRODUCTS OF MACHINERY, ELECTRONICS, AVIATION AND STANDARDIZATION OF PRODUCTS	Appropriate complex of Cab. of Min. of the Rep. of Uzbekistan, Interested enterprises	22-24.04 *	№ 3
18	«The World of Leisure» International tourist exhibition & Festival of national dishes “Taste of Silk Road”	«The Great Silk Road» AA «Uzbektourizm» NC	27-28.04 *	№ 1, Atrium 1, Conf.hall
19	INDUSTRIAL FAIR OF FIELDS OF CULTURE, EDUCATION, HEALTHCARE, SOCIAL PROTECTION	Appropriate complex of Cab. of Min. of the Republic of Uzbekistan	03-05.05 *	№ 3
20	INDUSTRIAL FAIR OF FIELDS OF INFORMATION SYSTEMS AND TELECOMMUNICATIONS	Appropriate complex of Cab. of Min. of the Republic of Uzbekistan	03-05.05 *	№ 3

21	INDUSTRIAL FAIR OF AGRICULTURAL AND IRRIGATION BRANCHES AND AS WELL PROCESSING BRANCH FOR AGRICULTURAL AND CONSUMER GOODS	Appropriate complex of Cab. of Min. of the Republic of Uzbekistan	03-05.05 *	№ 3
22	TEXTILE EXPO UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	04-06.05	№ 1, Atrium 1
23	FAIR OF INNOVATIONS	Ministry of Economics for Republic of Uzbekistan	11-13.05 *	№ 1
24	OGU 2016	ITE UZBEKISTAN	18-20.05	№№ 1, 2
25	POWER UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	18-20.05	№ 1, Atrium 1, Conf.hall
26	UZBEKISTAN AGROMINITECH EXPO	Ministry for Foreign Economic Relations, Investments & Trade	24-27.05 *	№№ 1, 2
27	UZBEKISTAN AGROTECHMASH EXPO	MFERIT, Ministry of agriculture & water management	24-27.05 *	№ 3
28	INDUSTRIAL FAIR OF FIELDS OF PUBLIC UTILITIES, TRANSPORT, CAPITAL CONSTRUCTION AND CONSTRUCTION INDUSTRY	Appropriate complex of Cab. of Min. of the Republic of Uzbekistan	24-26.05 *	№ 4
29	INDUSTRIAL FAIR OF GEOLOGICAL, FUEL-POWER ENGINEERING, CHEMICAL, OIL-CHEMICAL AND METALLURGICAL BRANCHES	Appropriate complex of Cab. of Min. of the Republic of Uzbekistan	08-10.06 *	№ 3
30	CAITME 2016	ITE UZBEKISTAN	07-09.09	№№ 1, 2
31	O'ZBEK in PRINT- O'ZUPACK 2016	ITE UZBEKISTAN	14-16.09	№ 3
32	PLASTEX UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	14-16.09	№ 4
33	CHEMIE UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	14-16.09	№ 4
34	UZENERGYEXPO – 2016	IEG UZBEKISTAN	21-23.09	№ 1
35	UZSTROYEXPO – 2016	IEG UZBEKISTAN	21-23.09	№ 1
36	UZMEDEXPO - 2016	IEG UZBEKISTAN	28-30.09	№ 1
37	FOODWEEK / AGRITEK UZBEKISTAN 2016	EXPO POSITION	28-30.09	№ 2
38	TASHKENT INTERNATIONAL TOURIST FAIR 2016	“UZBEKTOURISM” NC	05-07.10	№№ 1, 2
39	INTERNATIONAL UZBEK COTTON & TEXTILE FAIR	MFER RU, COTTON OUTLOOK, “Uzbekyengilsanoat” (light industry) SJSC, «Uzpakhtasanoat» association, «Sifat» Training Center	13-14.10 *	№№ 1, 2, Atrium 1, Conf.hall
40	BEAUTY UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	18-20.10 * 08-10.11 *	№1, Atrium 1
41	INTERNATIONAL INDUSTRIAL FAIR & COOPERATING EXCHANGE	MFER RU, Ministry of Economics, Council of Ministers for the Republic of Karakalpakstan, town councils of regions and Tashkent city	24-31.10 *	№№ 1, 2, 3, 4, Atrium, Conf.hall
42	MINING WORLD UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	16-18.11	№ 1
43	MACHINERY CENTRAL ASIA 2016	ITE UZBEKISTAN	16-18.11	№ 1
44	TRANS UZBEKISTAN 2016	ITE UZBEKISTAN	16-18.11	№ 2
45	UZAGROEXPO – 2016	IEG UZBEKISTAN	23-25.11	№ 1
46	UZPRODEXPO – 2016	IEG UZBEKISTAN	23-25.11	№ 1

* - The dates might be changed